

Новы Час

З НЕЛЕГАЛАЎ У СПІКЕРЫ

Стар. 4

АД КРЫЗІСУ ДА НЯНВІСЦІ — АДЗІН КРОК

Беларусы падчас эканамічнага крызісу сталі больш злымі, перасталі верыць дзяржаве і спадзяюцца на тое, што «ўсё сама сабой вырашыцца»

Стар. 5

АПАКАЛІПСІС — 2012

У інтэрнэце, па падліках амерыканскага выдання «New York Times», цяпер налічваецца 600 тысяч сайту, прысвяченых проблеме 2012 года

Стар. 19

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Стар. 9–16

ЧЫТАЙЦЕ

Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

Нарыс Аляксандра Тамковіча

Алена Макоўская

З цыклу «Трэці сектар
у асобах»

▶ АД РЭДАКТАРА

ПЛАН ДЗМІТРЫЯ МЯДЗВЕДЗЕВА

Аляксей КАРОЛЬ

23 лістапада прэзідэнт
Расіі Дзмітрый Мядзведзеў
у фармаце прэсавай
канферэнцыі сустрэўся з
беларускімі журналістамі. А
на наступны дзень кіраунік
Беларусі Аляксандр Лукашэнка
пракаментаваў гэтую сустрэчу
як «абсалютна бессэнсоўную». Чым, па сутнасці, пацвердзі
яе значнасць.

Было відавочна, што сам факт запрашэння на сустрэчу з Мядзведзеўм незалежных журналістаў, прыгным на парытэтных пачатках — 7 дзяржаўных, 7 незалежных — як мінімум насыцярожыў беларускія ўлады: ад дзяржаўных СМИ на прэсавую канферэнцыю расійскага прэзідэнта быў камандзіраваны не галоўны рэдактары агенцтваў і тэлеканалаў, а шарговыя журналісты. Незалежныя ж СМИ, наадварот, былі прадстаўлены галоўнымі рэдактарамі іх намеснікамі. У прыватнасці, там быў Іосіф Сярэдзіч («Народная воля»), Вячаслав Хадасоўскі («Беларусы и рынок»), Анатоль Гуляев («Товарищ»), Андрэй Скурко («Наша ніва»), Марына Золатава (БелаПАН), Ірына Лапшына (інтэрнэт-партал Tut.by). «Новы час» накіраваў мяне.

У падкрэслена парытэтным, працоўным і дэмакратычным стылі быў вытрыманы ўесь фармат сустрэчы. Білеты да Масквы і назад — за кошт рэдакцый. Ад вакзала да бусікаў, што чакалі нас на Васілеўскім спуску каля Крамля, каб адvezіці ў загарадную разідэнцыю, што ў Барвісе, дабіраліся самі. Стандартныі не абразлівы для гонару кантроль допуску на тэрыторыю і ў памяшканне. Кава і гарбата з бутэрбродамі і печывам, пакуль мы чакалі Мядзвед-

зеў. Мабільнікі ніхто не забіраў. І ніякіх банкетаў, падарункаў пасля сустрэчы. Ад расійскіх і замежных СМИ прысутнічалі толькі тыя, хто быў запрошаны дзеля асвячлення прэс-канферэнцыі — за лініяй тэлекамер. Паводзілі яны, а таксама супрацоўнікі прэсавай службы Мядзведзеўа, сябе натуральна і свабодна, з павагай да прэзідэнта, але без ліслівасці. І ні аднаго кірауніка асноўных расійскіх СМИ дзеля маўклівага параднага прадстаўніцтва.

У адным са сваіх першых каментарадаў адразу ж пасля прэс-канферэнцыі я адзначыў, што нічога сенсацыйнага не адбылося, ніякіх, здавалася б, лёсавызначальныя палітычныя заяў з вусу Мядзведзеўа не прагучала.

І на гэтым фоне неяк адышла ў цену значнасць самога факту сустрэчы расійскага прэзідэнта з прадстаўнікамі беларускай незалежнай прэсы. Упершыню за пятнаццаць апошніх гадоў. Гэта і ёсьць сенсацыя — сам факт сустрэчы і яе фармат. І ці не ёсьць

яна знешнім знакам новага курсу новага расійскага прэзідэнта?

Думаю, што такая сустрэча да таго, як Дзмітрый Мядзведзеў апублікаваў артыкул «Расія, наперад!» і выступіў з пасланнем парламенту, дзе ў галоўных рыхах вызначаліся канцепцыя і практичны план мадэрнізацыі, была немагчымай.

Верагоднасць сапраўдных дэмакратычных перамен прагучала і ў адказах Дзмітрыя Мядзведзеўа на пытанні беларускіх журналістаў. Пакуль пункцірам, дзе рэхам і ўскосна, а дзе і наўпрост. І менавіта гэта, а не толькі непасрэдныя заўвагі ў бок беларускага кірауніцтва, думаецца, сталася глыбінай прычынай рэзка адмоўнай рэакцыі А. Лукашэнкі.

Абвешчаны Мядзведзеўым курс на мадэрнізацыю Расіі падвяргаецца крывацьці з боку апазіцыйных аналітыкаў у самой Расіі. Пад сумніем ставіцца як сур'ёзнасць на мераў, так і здольнасць прэзідэнта і кіроўнай эліты на правядзенне гэтага курса. Высмеяваецца на-

ват сам тэрмін — «мадэрнізацыя» замест реформ.

Выказванні Мядзведзеўа падчас прэс-канферэнцыі былі скіраваны на доказ сур'ёзнасці планаў мадэрнізацыі. Адказваючы на маё пытанне, як яму — у кантэксте яго ідэй мадэрнізацыі, руху ад кіруемай дэмакратыі да нармальнай — бачацца магчымасці маральнаў падтрымкі дэмакратычных перамен у Беларусі, адказаў так:

«Расія не імкнецца да того, каб штосьці навязваць... Аднак мы, безумоўна, зацікаўленыя ў развіцці беларускага грамадства і дзяржавы, гэта сумнення ў не выклікае і не павінна выклікаць... Сапраўды,

у маёй працы «Расія, наперад!» у адпаведным артыкуле і, пазней, у Пасланні прэзідэнта адзначалася неабходнасць мадэрнізацыі палітычных і эканамічных інстытутаў нашай краіны. Я лічу, што час для

гэтага надышоў...»

Калі нейкія ідэі з майго артыкула і Паслання прэзідэнта прыдацца нашым беларускім сябрам, я буды вельмі задаволены».

Дастаткова выразна ў адказе Дзмітрыя Мядзведзеўа на пытанне Вячаслава Хадасоўскага пра магчымае супраціўленне яго планам прагучала і разуменне небяспекаў рэформа, галоўныя з якіх — у супраціве кіруючых колаў.

«Рознага кшталту мадэрнізацыі, — падкрэсліў прэзідэнт, — патрабуюць унутранай напружанасці, дадатковай актыўнасці, аднак далёка не ўсе падрыхтаваны да гэтага. Ёсьць людзі, якія не хочаць ніякай актыўнасці. Даводзіцца прызнаць, што чыноўнікі ў гэтым сэнсе не самы перадавы клас...»

Але ж, акцэнтаваў Мядзведзеў: «Рашэнне прынятае, і патрэбна яго реалізоўваць, рухацца наперад. Толькі тады будзе поспех. Я ў гэтым плане і вам, у дадзеным выпадку грамадзянам Беларусі, усім, хто тут прысутнічае, кірауніцтву, прэзідэнту Беларусі зычну поспеху — шчыра зычну — і ва ўдасканаленні вашай эканамічнай сістэмы, правядзенні неабходных пераўтварэнняў, і ва ўдасканаленні палітычнай сістэмы. У такім разе, я перакананы, і вас, і нас чакае вельмі добрая будучыня».

І ёсьць ж і гэта інтэрв'ю беларускім журналістам, нішыя выказванні Мядзведзеўа не даюць яснага адказу на пытанне, ці пазбавіўся цалкам яго план ад спрадвечных імперскіх памненніў. Сведчанне таму — і яго выказванні пра асабістую адносіны Расіі і Беларусі, і пра насычэнні нейкім новым зместам старой ідэі саюзной дзяржавы.

Як не ўтрымліваюць яны і цалкам яснага адказу на пытанні, ці ёсьць план мадэрнізацыі яго самастойным планам з разлікам на выхад з ценю Уладзіміра Пуціна ў канкуранцыі з ім, ці гэта ўзгоднены з Пуціным план, з адпаведным размеркаваннем роляў?

Такім чынам, спадзянкі беларускіх дэмакрататаў на спрыяльную геапалітычную сітуацыю не толькі з боку Захаду, але і з Усходу, пакуль застаюцца пад пытаннем.

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

2

ПАДРАБЯЗНАСЦІ

НІ ПРАЦЫ, НІ ГРОШАЙ

Барыс ВЫРВІЧ

Работнікам бялыніцкага прадпрыемства не заплацілі за працу ў шкодных умовах.

Летам у бялыніцкай раённай газете «Зара над Друццю» з'явілася абвестка: «ООО «Белспецліт» требујутся рабочіе следуючых специальностей: формовщик, литецьщик металла, электрик, электрогазосварщик, подсобные рабочие. Обучение, высокий уровень оплаты, полный соцпакет. Справки по тел. 8-029-217-78-41, Валерий Анатольевич. УНН 790625466». Пра новую фірму-інвестара, што пачала працаваць у Бялыніцкім раёне, паведаміў і інтэрнэт-сайт Бялыніцкага райвыканкама.

Высветлілася, што прадпрыемства сапраўды пачало працаўаць у нашым раёне, адчыніўшы невялікі цэх адразу за ветсанзводам у вёсцы Мяльнік. Жадаючых працаўладкавацца спакушалі высокімі заробкамі, якія быццам бы збіралася плаціць за работу на прадпрыемстве. Рабочым прапаноўвалі

прайсці выпрабавальны тэрмін на працягу месяца, прычым ніякіх запісаў у працоўныя кніжкі пры гэтым не рабілася. Пры прыёме на працу наогул не афармляліся ніякія дакументы, папросту дадзены жадаючых працаваць заносіліся ў нейкі спіс, дзе пазначаліся контакты.

Заработка плату ў перыяд выпрабавальнаага тэрміна абяцалі плаціць у памеры 700 тысяч рублёў, а пасля яго заканчэння лішчышчыкі і фармоўшчыкі быццам бы маглі атрымліваць ужо 1,3–1,5 мільёна рублёў. Працаваць людзі павінны былі ваxтавым метадам.

Шмат хто з бялынічан паверыў гэтым абяцанням. Выказаў жаданне ўладкавацца на працу ў «Белспецліт» і мой сябар Андрэй І. Дзякую Богу, што мне тады ўдалося адговарыць яго, бо работнікі працавалі там папросту ў жудасных умовах: высокая тэмпература калі індукцыйных печак, задымленасць, адсутнасць усялякага вентыляцыйнага абсталявання, магчымасць атрымаць вытворчую траўму пры ліцці нарыхтовак. Памятаю, што мянэ тады яшчэ здзвівіла, як мышы шматлікія кантролюючыя

органы далі дазвол на адкрыццё прадпрыемства, куды глядзіць санстанцыя і служба аховы працы Бялыніцкага раёна?

Пра гэта мы ўжо наўрад ці даведаемся, бо прадпрыемства ў Мельніку знікла гэтаак жа раптоўна, як і з'явілася. А ўсе яго работнікі апынуліся калі разбітага карыта, не атрымаўшы за сваю працу ні капеекі (а многім «Белспецліт» вінаваты па некалькі мільёнаў рублёў).

Зараз быўшы працаўнікі прадпрыемства ходзяць па розных інстанцыях, спрабуючы дабіцца, каб ім выплацілі заробленыя гроши. Звярнуліся яны па дапамогу і ў суд Бялыніцкага раёна.

Аднак ужо зразумела, што дамагчыся выканання сваіх патрабаванняў ім будзе вельмі складана. Справа ў тым, што быўшы работнікі прадпрыемства ніяк не могуць дакументальна пацвердзіць, што яны сапраўды працавалі ў «ООО «Белспецліт», бо прымалі іх на працу з парушэннем заканадаўства без усялякага афармлення дакументаў. Але хтосьці ж даў дазвол на працу гэтаага прадпрыемства і павінен быў кантроліваць яго работу?

ШКОЛА

БЕЗ ПАДРУЧНІКАЎ, АЛЕ З ГАЗЕТАМІ

Барыс ВЫРВІЧ

Мы ўжо пісалі пра тое, што ў школах Бялыніцкага раёна не хапае падручнікаў. Пасля гэта да мяне звярнулася ўжо некалькі знаёмых настаўнікаў з просьбай напісаць пра іншыя праблемы.

У прыватнасці, настаўнікі скардзяцца на прымусовую падпіску на дзяржаўную газеты і часопісы. Акрамя абавязковых для ўсіх педагогаў «СБ. Беларусь сёдня» і «Настаўніцкай газеты», па словах настаўнікаў, ім «рэкамендуюць» падпісцца на іншыя выданні. Чамусы асабліва вялікай папулярнасцю ў нашага РАНА карыстаецца газета «Юны спасатель».

Шмат цікавага нашы паважаныя педагогі расказалі і пра спосабы выканання плана па платных паслугах і пазабюджэтнай дзейнасці, які даводзіцца кожнай школе. У некаторых школах адміністрацыя, каб не хадзіць з працягнутай рукой і не павацаць людзям нервы, папросту налічвае пэўную суму з прымільнага фонду на некалькіх добранадзейных настаўнікаў, а потым забірае гроши, каб выкананы план па платных паслугах. Некаторыя выкарystоўваюць іншыя методы.

А колькі абурэння ў педагогаў выклікае неабходнасць пастаянна аддаваць гроши з заробкаў на самыя розныя, абсалютна незразумелыя мерапрыемствы!

Безумоўна, паважаныя педагогі, я больш дасканала вывучу ўсе вашы праблемы і напішу вялікі артыкул. Але выклікае вялікае здзіўленне, чаму нашы сейбіты «разумнага, добраага, вечнага», якія вучаць нашых дзяцей быць прыстойнымі людзьмі, самі не могуць узняць усё этыя пытанні.

НАВІНЫ РЭГІЁНАЎ

ВІЦЕБСК. ДЭМАКРАТЫ ДАМОВІЛІСЯ

Прадстаўнікі дзвюх палітычных кааліц — Аб'яднаныя дэмакратычныя сілы і беларускі незалежны блок — дамовіліся пра сумесныя дзеянні падчас выbaraў у мясцовыя саветы ў красавіку 2010 года. Віцебскія дэмакраты запланавалі сумесныя дзеянні і пастанавілі, што выбараў у мясцовыя саветы — генеральная рэпетыцыя наступнай выбарчай прэзідэнцкай кампаніі.

ГРОДНА. ВЕЧАРЫНА КІНО І ПАЭЗІІ

На сядзібе ТБШ адбылася сустэрна з Таццяной Сапач — паэтай, перакладчыцай, аўтаркай тэлевізійных фільмаў і перадач. Аматары паэзіі ведаюць яе як аўтарку кнігі «Восень», а тэлеглядачы — перадачы «Паштоўка з Вільні» на беласаце і «Віленскі сшытак», што ўжо 20 гадоў выходзіць на першым канале Літоўскага тэлебачання. Таццяна Сапач прадставіла сваю новую кніжку «Няхай не пакіне нас восень», прачытала вершы па-беларуску, па-англійску, па-літоўску, па-польску і па-руску. У другой частцы быў прадэмантраваны новы дакументальны фільм «Тут, пад самаю Вільнія. З жыцця тутэйшых».

АСТРАВЕЦ. ЭКОЛАГІ БУДУЦЬ ЗМАГАЦЦА

Прадстаўнікі Беларускай партыі «Зялёныя», «Экадом», мінскага аўяднання Эколагаў, навукоўцы і лідэр расійскай групы «Экозаштита!» Андрэй Ажароўскі падчас прэсавай канферэнцыі заявілі, што будуть дабівачы, каб афіцыйныя матэрыялы пра магчымасць ўздзеяння на навакольнае асяроддзе Беларускай АЭС прызналі несапраўднымы. З іх пункту гледжання, падрыхтаваныя беларускім навуковам-даследчыкімі наступнаму прамысловасці матэрыялы наконці маюць ўздзеянні на навакольнае асяроддзе не адпавядаюць рэчыснасці.

БРАСЛАЎ. ЗОНА АДПАЧЫНКУ

У малайнічым куточку Браслаўшчыны, у авеяных паданнямі і гісторыя курорт — серавадародная крэйніца і лячэбныя сапропелевыя гразі з возера Смердзі. Перлінай комплексу стане бытая сядзіба пабудовы канца XVIII — пачатку XIX стагоддзяў. Яна захавалася ў задавальнічым стане. Будынак належыць Ваўжэцкім, Мінейкам, у ім бываў пает Адам Міцкевіч. Побач з сядзібай захаваліся рэшткі рамантычнага парку. Рэалізацца праект мяркуеца ў 2021 годзе.

ГЛЫБОКАЕ. ЗРУЙНАВАЛІ МІНУЎШЧЫНУ

Шмат дзе ў Глыбоцкім раёне захаваліся фрагменты даўніяй брукаванай дарогі, што ішла з Вільні на Палац. Мясцовыя краязнаўцы называюць яе Альгердавым шляхам: мяркуюць, што праз гэты краі маглі рухацца войскі Вялікага княства ў адным з паходоў канца XIV стагоддзяў. Сёлета мясцовыя дарожнікі рэканструявалі ўчастак дарогі ад мястэчка Зябкі да Старых Зябак: пашырылі, выпрамілі павароты, паклалі асфальт, падкім зікілі рэшткі легендарнай мінушчыны. Адначасова падчас рамонтных работ быў спілаваны ўсе старыя дрэвы, многім з якіх не менш за сто гадоў. Пні і карані ад магутных, у два ахвяты, дубоў карчавалі некалькі тыдняў.

ПРЕЗЕНТАЦЫЯ

ГІСТОРЫЯ ВКЛ НА КУПАЛАЎСКАЙ СЦЭНЕ

Вольга ХВОІН

На сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы адбылася тэатралізаваная презентацыя «Кнігі Вялікага княства Літоўскага» пад рэжысурай Мікалая Пінігіна. Міф пра гістарычную спадчыну ВКЛ увасобіўся ў музыку, танцы і філасофскія развагі.

«Кніга Вялікага княства Літоўскага» — манументальнае выданне накладам у 1000 асобнікаў. Прадавацца яно не будзе, бо з'яўляецца падарункам выдаўцоў культурніцкім установам краіны. Гэта збор прац інтэлектуалаў Беларусі, Літвы і Польшчы, прысвечаны феномену дзяржаўнай і культурнай супольнасці.

Ідэя стварэння «Кнігі Вялікага княства Літоўскага» належыць тром асобам: Томасу Венцлаву, Чэславу Мілашу і Анджэю Струмілу. Як расказаў Анджэй Струміла, задума прыйшла падчас супольнага «выпівання гарбаты» і ўрэшце увасобілася ва ўнікальны зборнік. Свой унёсак у стварэнне гэтай кнігі спадар Струміла лічыць данінай павагі продкам — яго род паходзіць з Беларусі.

Канцепцыя 552-старонковага фаліянта, прысвечанага 1000-годдю першай летапіснай згадкі пра Літву, ажыццёўленая польскім мастаком Анджэем Струмілом

пры дапамозе польскага фонду «Памежжа» ў Сэйнах. Выданне вылучае цудоўная графіка і аднародная стылістыка, яно багата ілюстравана старадаўнімі гравюрамі, картамі, абразамі, жывапіснымі палотнамі і ўнікальнымі фотаздымкамі. Сярод беларускіх аўтараў — Уладзімер Арлоў, Сяргей Дубавец, Алег Латышонак, Генадзь Сагановіч і Сакрат Яновіч.

Кніга выдадзена на чатырох мовах — англійскай, беларускай, літоўскай, польскай і складзена з эсэ выбітных публіцыстаў, гісторыкаў і навукоўцаў, кожны з якіх мае свой уласны погляд на гісторыю ВКЛ у кантэксле сёньшняга часу.

«Спадчына Вялікага княства — беларуская, не літоўская і не польская проблема, не прадмет спрэчкі, дзяльбы, экспансіі. Яна ўнікальная толькі як цэлае, як наша супольная антычнасць. Яна жыве аднолькавым водгукам у душах нашчадкаў Вялікага княства. Але, у адрозненні ад антычнасці, яна не стала тэкстам, бо мы расцягнілі яе герояў па сваіх нацыянальных сыштках і складаем свае новыя легенды, уціскаючы ўсю сваю тысячагодовую гісторыю ў межы сваіх сучасных тэрыторый, нібы па пёрку выторгваем з крылаў Святога духа, — пішуць аўтары кнігі. — Мы і свету цікавы найперш сваім узаемапранікненнем. Калі ж нас расчляніць, дык і ўся наша вартасць будзе ў тым, што мы не хехта, а тулыцы, выключаныя з кантэксту ўласнай цывілізацыі».

НЕКРАЛОГ

ПАМЯЦІ КАЛЕГІ

Не стала калегі, даўняга сябра, грамадскага актыўіста і распаўсюджвалініка «Згоды», а пасля і «Новага часу» Валянціна Доўнара.

Ён так і не прыйшоў у прытомнасць пасля таго, як 20 лістапада ля кінатэатру «Кастрычнік» у Мар’інай Горцы на яго быў здзейснены разбойны напад. Моцна збітага Валянціна падабраў міліцэйскі патруль і даставіў у шпіталь. Амаль тыдзень дактары змагаліся за яго жыццё. Не перамаглі.

Выказываем шчырэя спачуванні родным і сваякам Валянціна. Мы смуткуем разам з вами. І спадзяемся, што крымінальная справа, заведзеная па факту нападу, будзе раскрыта, а вінаватыя — пакараныя.

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

ЛЕПШАЯ НАВІНА — АДСУТНАСЦЬ НАВІНАЎ

Сяргей САЛАЎЁУ

**Хаця Аляксандра Лукашэнка
у сваёй манеры і ацаніў
сустрэчу Дзмітрыя
Мядзведзева з беларускімі
журналістамі як «абсалютна
бессансоўную», па ўсім
відаць, зараз яго больш
хвалююць іншыя проблемы.**

І ці не галоўная з іх — падпісанне дакументаў па Міністру саюзу з Рэспублікай Казахстанам. «Мінты саюз — гэта перш за ўсё мацнейшая падтрымка для Рэспублікі», — заяўіў беларускі прэзідэнт 24 лістапада ў Мінску ў размове з удзельнікамі Х пасяджэння Савета кіраўнікоў дзяржаўных інфарматычных агенцтваў СНД.

Паводле слоў прэзідэнта, беларускі бок разлічвае, што ўдзел у міністру саюзе дасць яму эканамічны эффект. «Для нас гэта больш надзея на тое, што будзе мець эффект у эканоміцы. У тым выглядзе, у якім мы цяпер яго прымаем, ён яшчэ пакуль не дасць эффекту. Гэта працэс, але не далёкі. Мы

**Пакуль Кудрын збіраецца фінансаваць будаўніцтва АЭС,
у гэтай галіне здзівлі беларускія спецыялісты**

за пайгода ўніфікуем усе міністры тарифы, ствараем камісію і выходзім да адзінай эканамічнай прасторы. Вось адзінай эканамічнай прасторы — гэта поспех», — заяўіў Лукашэнка.

То бок, ніякага прапагандыскага эффекту факт запрашэння беларускіх журналістаў Мядзведзевым для Лукашэнкі не існуе. Нават заява Мядзведзева пра то, што ён будзе супракаца з журналістамі рэгулярна, а ў перспектыве плануе сустрэчы з беларускай апазыцыяй, для Лукашэнкі не страшна. Ці яго больш хвалююць іншыя проблемы.

З іншага боку, Рэспубліка шэрштава-рэверансай напрэдадні падпісання

дамоваў па Мінты саюзе і ў бок афіцыйнага Мінска. Удзел Беларусі ў праграме Еўрасаюза «Усходнія партнёрства» не будзе канкуруваць з яе ўдзелам у СНД, ЕўраТЭС і Мінты саюзе. Такую заяву зрабіў міністр замежных спраў Рэспублікі Сяргей Ляўроў на прэс-канферэнцыі 25 лістапада ў Маскве, дзе праходзіла пасяджэнне сумеснай калегі зношнепалітычных ведамстваў Беларусі і Рэспублікі.

«Наши беларускія сябры дакладна нам пацвердзілі, што іх удзел у праектах «Усходнія партнёрства» не будзе наносіць ніякага ўрону, сапернічаць з актыўным ўдзелам Беларусі ў інтэграцыйных працэсах на прасторы СНД, уключаючы ЕўраТЭС і Мінты саюз. Мы такі падыход лічым адкрытым, транспарэнтым і зыходзім з того, што так яно і будзе», — заяўіў Ляўроў.

А міністр фінансаў Рэспублікі Кудрын пайшоў яшчэ далей, заяўіўшы, што Рэспубліка прыме раашэнне пра выдзяленне кредиту Беларусі на будаўніцтва АЭС у найбліжэйшыя некалькі месеці.

Але ж гэта толькі заяўкі. Паглядзім, як будзе развівацца сітуацыя на далейшыя дынамікі.

Але ж гэта толькі заяўкі. Паглядзім, як будзе развівацца сітуацыя на далейшыя дынамікі.

Але ж гэта толькі заяўкі. Паглядзім, як будзе развівацца сітуацыя на далейшыя дынамікі.

Але ж гэта толькі заяўкі. Паглядзім, як будзе развівацца сітуацыя на далейшыя дынамікі.

Тым часам, пакуль Кудрын збіраецца фінансаваць будаўніцтва АЭС, у гэтай галіне здзівлі беларускія спецыялісты. Уздзяяние малых доз радыяцыі нароўні з іншымі неспрыяльнымі фактарамі (неспрыяльная экалогія, стрэс, недахоп ёду і лішак соляў цяжкіх металаў у арганізме чалавека) спрыяле развіццю пісіхасматычных захворванняў, а таксама хваробаў, абумоўленых парушэннем імуннай і эндакрынных сістэм. Пра гэта сведчыць вынікі даследавання, праведзенага беларускімі спецыялістамі, паведаміла 24 лістапада ў Мінску на міжнароднай навуковай-практичнай канферэнцыі «Экалогія

чалавека ў постчарнобыльскі перыяд» загадчыца кафедры педыатрыі № 2 Гродзенскага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта дакэнт Нэлі Парамонава.

Паводле яе слоў, даследаванне ўздзяяния экалагічна неспрыяльных фактараў на арганізм дзіцяці праводзілася на працягу шасці гадоў. Былі абследаваны больш за 2 тысячі дзяцей, галоўным чынам з Гомельскай і Магілёўскай абласцей, якія найбольш пачырпелі ад аварыі на ЧАЭС.

Як паказала даследаванне, уздзяяние радыяктыўных і антрапагенных фактараў на здароўе прыводзіць да парушэння цэнтральнай нервовай сістэмы: парушэнні ў структуры асобы, дыспрапорцыі у судносінах стэнічных і астэнічных уласцівасцяў, зінжэння інтэлектуальных здольнасцяў, парушэнні генетычнай адаптаты.

Здаецца, раней пра гэта ўвесь час казалі незалежныя эксперты, такія, якія прафесар Іван Нікітчанка і былы рэктар Гомельскага медуніверсітэта Юры Бандажэўскі. Бандажэўская за гэта пасадзілі. А Нікітчанку мала хто слухаў. І вось зараз — прызнанне іх слушнасці на афіцыйным узроўні.

Ну, і яшчэ здзвілі замежных калег. Еўрапейская камісія мае «неўзабаве» прынайць раашэнне пра зніжэнне кошту шэнгенскіх віз для беларусаў, заяўіў міністр замежных спраў Літвы Вігаудас Ушацкас 24 лістапада падчас сустрэчы са студэнтамі Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта ў Вільнюсе.

«Беларусаў да гэтага часу дыскрымінуюць, і тое неробіць гонару Еўрасаюзу», — сказаў дыпламат. Ушацкас пацвердзіў, што кошт павінен быць зніжаны прынамсі да ўзроўню, які плацяць грамадзяне Рэспублікі і Украіны, — 35 ёура замест цяперашніх 60.

«Спадзяюся, Еўрапакамісія прыме аператыўныя раашэнні, каб выправіць абсалютна непрымальнью цяперашнюю сітуацыю», — зазначыў Ушацкас.

Што ж, будзем чакаць сюрпризу. Спадзяюся, прынемных.

▼ ФІГУРЫ ТЫДНЯ

**АЛЯКСАНДР
КУЛІНКОВІЧ**

Беларускі гурт «Нейра Дзюбель» адзначае дваццацігоддзе сваёй творчай дзейнасці. Лідэр калектыву Аляксандар Кулінковіч перад юбілейным канцэртам у інтэрв'ю журналістам расказаў, што цяпер гурт задавальняе стабільная ўнутраная ўвага слухачоў, а пра сусветную папулярызацию больш не марыць. Кулінковіч быў адным з музыкай, якія хадзілі ў Адміністрацыю прэзідэнта дамаўляцца, каб гуртам, што знаходзяцца ў «чорным спісе», дазволілі выступаць на канцэртных пляцоўках Беларусі. «Цяпер забароны няма, можна спакойна ладзіць канцэрты. Адно выявіўся парадокс: калі мы былі забаронены, нас запрашалі не менш. Але нас запрашалі не як музыку, а як забаронены гурт з Беларусі», — цытуе слова Аляксандра адно з он-лайнавых выданняў краіны. — Цяпер людзі ідуць толькі на нашу творчасць, што мне больш да сэрца. Мне падабаецца, калі мяне любяць ці не любяць за мае песні, а не за тое, які сцяг мне падабаецца больш». Музика сцярджае, што як і раней, іх творчасць знаходзіцца па-за цензурою.

PhotoByMedia.Net

УЛАДЗІМІР АСІПЕНКА

Прадпрымальніку з Ваўкаўскага Уладзіміру Асіпенку прад'яўлена абвінавачванне ў падрыхтоўцы тэрарыстычнага акту. 20 лістапада аналагичнае абвінавачванне было прад'яўлена Мікалаю Аўтуховічу. Праваабаронца Алег Волчак выказаў меркаванне, што абвінавачванне ў падрыхтоўцы тэракту будзе таксама прад'яўлена іншымі фігурантамі этаі спрэвы. Вядома, што аprop'я Аўтуховіча і Асіпенкі па справе праходзяць Юрый Лявонав (быў вызвалены 8 жніўня, 24 верасня з прадпрымальніка знятых ўсе крымінальныя абвінавачванні), былы міліцыянэр Міхаіл Казлоў і былы супрацоўнік фірмы Аўтуховіча Аляксандар Ларын.

«Міхаіл Казлоў — адзін з быльых кіраўнікоў аддзела па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю Гродзенскага аблвыканкама. Менавіта Казлоў прымайрашэнне пра завядзенне крымінальной спрэвы ў дачыненні да начальніка інспекцыі Міністэрства па падатках і зборах Ваўкаўскага раёна ў 2003 годзе на падставе скаргі Аўтуховіча, — паведаміў БелаПАН правааборонца. — Пазней яго абвінавацілі ў неданясенні інфармацыі аб тэракце, што рыхтаваўся. Нібыта Казлоў ведаў пра яго падрыхтоўку і не паведаміў. Па словах Алега Волчака, пацвердзіліся інфармацыя і пра то, што Ларын раней ужывалі наркотыкі, а таксама ўдзельнічаў ва ўзброеных канфліктках. І менавіта на яго сведчаннях будзецаца ўсё ёсць абвінавачванне.

Ваўкаўскіх прадпрымальнікаў Мікалая Аўтуховіча, Юрый Лявонава і Уладзіміра Асіпенку затрымалі 8 лютага гэтага года, праз дзесяць дзён ім было прад'яўлена абвінавачванне па арт. 218 Крымінальнага кодэкса, а 23 чэрвеня ў дачыненні да Аўтуховіча і «іншых асобаў» была заведзеная справа па арт. 359 Крымінальнага кодэкса (падрыхтоўка тэрарыстычнага акту).

АНАСТАСІЯ НОВІКАВА

Ураджэнка Жодзіна Анастасія Новікова (вагавая катэгорыя да 58 кг) заваявала срэбра ў суме дваяборства на чэмпіянаце свету па цяжкай атлетыцы ў Паўднёвой Карэі. Па выніках двух практикаванняў беларуска падняла 225 кг (100 кг у рыўку і 125 кг у штуршку). Золата выйгрыала кітайка Лі Сюеінь, якая набрала суму 239 кг (107+132), бронза дасталася ўкраінцы Юліі Каліне — 215 кг (96+119).

У актыве Анастасіі Новіковай таксама два малыя срэбрныя медалі ў асобных практикаваннях — рыўку і штуршку. Раней Новікова выступала ў лягчэйшай катэгорыі (53 кг), выйграўшы бронзу Алімпіяды-2008 у Пекіне і срэбра Чэмпіянату свету-2007.

ПАЛІТЫКА

► ПАДРАБЯЗНАСЦІ

З НЕЛЕГАЛАЎ У СПІКЕРЫ

Вольга ХВОІН

Двое прадстаўнікоў беларускай дэлегацыі ўвайшлі ў склад пастаянных кіраўнікоў створаных органаў Форума грамадзянскай супольнасці. Кіраўнік Асамблеі НДА, якой улады Беларусі неаднаразова адмаўлялі ў рэгістрацыі, Сяргей Мацкевіч узначаліў першую тэматычную працоўную групу «Дэмакратыя, правы чалавека, належнае дзяржаўнае кіраванне і стабільнасць», а таксама быў залётынікі афіцыйны спікер форума. Старшыня кансоцыума «ЕўраБеларусь» Улад Вялічка ўвайшоў у склад кіраўнічага камітэта ў якасці прадстаўніка беларускай дэлегацыі (так званы статус country facilitator).

Галоўным дасягненнем першага Форума грамадзянскай супольнасці, што адбыўся ў Брушчыні ў межах праграмы «Усходніяе партнёрства», стала фармаванне структур, якія будзе займацца каардынацыяй дзеянасці ў межах праграмы форума, а таксама запачаткованне працы на сталай аснове.

Паводле слова Улада Вялічкі (у форуме ўдзельнічалі 25 прадстаўнікоў ад беларускіх грамадскіх арганізацый), дасягнуць кансенсусу было не так лёгка. Размова ідзе пра адстойванне інтарэсаў прадстаўнікоў грамадзянскай супольнасці, якія прыехалі на форум са сваімі прапановамі, і

Сяргей Мацкевіч

суадненне іх з чаканнямі Еўрапейскай камісіі. У выніку быў прарапаваны кампрамісны варыянт: стварыць пастаянны орган — кіруючы камітэт з семнаццацю чалавек, які будзе каардынаваць працу тэматычных груп.

Нагадаю, што ў склад камітета ўвайшлі кіраўнікі працоўных груп форума, па адным прадстаўніку ад кожнай з дэлегацый краін «Усходніяе партнёрства», а таксама прадстаўнікі еўрапейскіх арганізацый грамадзянскай супольнасці. «Тое, што раашэнне пра фармаванне пастаяннага працоўнага органа было прынята, гарантует, што працэс працягненца і не будзе насыць харкатар «адной сустэречы на год», — лічыць кіраўнік кансоцыума «ЕўраБеларусь».

Форум грамадзянскай супольнасці, як і праграма «Усходніяе партнёрства», працуе па чатырох тэматычных платформах: дэмакратыя і належнае кіраванне; эканамічная інтэграцыя і збліжэнне з палітычнымі курсамі ЕС, навакольнае асяроддзе, змена клімату і энергетычнае бяспека, контакты паміж людзьмі. Першая

тэматычна група падчас форума сабрала найбольшую колькасць удзельнікаў, і менавіта на ёй уздымаліся вострыя пытанні. У выніку быў выпрацаваны шэраг рэкамендацый для ЕС і ўрадаў краін «Усходніяе партнёрства».

Асаблівая ўвага была скіравана на сітуацыю з правамі чалавека ў краінах-партнёрах, неабходнасць узмацніць дэмакратычныя прынцыпы, пашырыць падтрымку пліоралізму і незалежнасці СМИ, прынесьці заходы па забеспячэнні бяспекі і мірнага будаўніцтва. Беларуская дэлегацыя прарапавала ўнесці ў выніковую рэзалюцыю пункт пра неадкладнае вызваленне палітвязняў, якія, на жаль, ёсць у краінах, што ўваходзяць у праграму «Усходніяе партнёрства». Заліціла прарапанову авацыямі. Надалей форум будзе рыхтаваць адмысловыя для кожнай краіны спрабаздачы па дэмакратычным кіраванні, якія могуць стаць асновай ацэнкі прагрэсу зменаў у грамадска-палітычным жыцці дзяржаў.

Разам з тым прадстаўнікі трэцяга сектара звязаюць увагу

на праблему некансалідаванасці дзеянияў паміж дзяржаўнымі структурамі і грамадзянскай супольнасцю ў межах праграмы «Усходніяе партнёрства». «У нас з'явіліся два лідэры ў грамадзянскай супольнасці — Асамблея НДА і кансоцыум «ЕўраБеларусь», і паміж імі мусіць быць альянс. Неабходна прад'явіць аргументы наяўнасці грамадзянской супольнасці ў краіне, прад'явіць дзяржаве факт таго, што ёсць з кім размаўляць, што мы ведаєм, як арганізаваць грамадска-кансультатыўную раду», — падкрэслівае метадолаг Уладзімір Мацкевіч. Паводле меркавання эксперта, Беларусь цяпер лідзіруе ва «Усходнім партнёрстве», і «калі ты першы хадзея б гадзіну, то мусіш быць годным лідэрам». Зараз на беларускай дэлегацыі ляжыць вялікая адказнасць.

Сярод пытанняў, якія абмяркоўваліся на Форуме грамадзянской супольнасці, для беларусаў цікавасць уяўляе прарапанова стварыць дарожныя карты для жыхароў краін-парнёраў праграмы «Усходніяе партнёрства». Ініцыятыва была ўнесена ў выніковую рэзалюцыю форума.

«Патрабаванне дэлегатаў форума вельмі канкрэтнае: адміністрація візвы рэжым з краінамі «Усходніяе партнёрства», — падкрэсліў прадстаўнік беларускай дэлегацыі Улад Кобец. — Не падлегчыць, не спрасіць, не падумашь, а адмінінць. У фінальнай рэзалюцыі было прапісаны, што для кожнай краіны мусіць быць распрацавана дарожная карта. Бо адна справа — паездкі людзей з Беларусі і Украіны, іншая — жыхароў Каўказа. Да таго, як будзе распрацавана дарожная карта, прарапанеца ўвесці бясплатныя візы для жыхароў краін «Усходніяе партнёрства». Гэта было вітаны форумам, еўракамісарам

Бенітай Фэрара-Вальднер і Карлам Більдам — міністрами замежных спраў Швецыі. Пазыцыя па візах будзе агучана ў снежні на сходзе міністраў замежных спраў краін Еўрапейскага саюза, а ў маі наступнага года пытанне будзе ўзняты ў Еўракамісіі.

Перад форумам прадстаўнікі беларускай дэлегацыі асцерагаліся, што мерапрыемства будзе мець фармальны харкатар і не атрымаецца дасягнуць канкрэтных вынікаў. Аднак урэшце старшыня праўлення Інавацыйнага фонду прававых тэхналогій Алена Танкачова заяўляла, што цяпер яна з гонарам думае пра грамадзянскую супольнасць Беларусі. Дарэчы, Сяргей Мацкевіч як спікер прадставіў вынікі форума на канферэнцыі міжміністэрскага паседжання палітыкі «Усходніяе партнёрства» 8 снежня ў Стакгольме.

«Поспех беларускай дэлегацыі на форуме быў не выпадковым, — лічыць палітолаг Андрэй Ягораў. — Гэта вынік працяглай працы, якая была распачата кансоцыумам «ЕўраБеларусь» яшчэ ў снежні мінулага года. За гэты час былі разгорнуты дзеянні па лабіраванні фармату форума, праведзена праца па кансалідацыі пазыцыі грамадзянской супольнасці Беларусі ў межах «Усходніяе партнёрства», арганізаваны грамадскія слуханні па пытаннях працы грамадска-кансультатыўнай рады пры Адміністрацыі презідэнта, каб пазбегнуць імітацыі дыялогу ўладаў з грамадзянской супольнасцю краіны. Аднак зразумела, што першы форум — толькі пачатак працы. Змястоўнасць мерапрыемства стане магчымым ацаніць праз год, калі будзе падрыхтаваны неабходныя дакументы і з боку інстытуцыйнальнага спраў скранецца ў бок практычны.

► З НАГОДЫ

СМЕРЦЬ АДС ЗАЎЧАСНАЯ

Генадзь КЕСНЕР

На апошнім пасяджэнні Сойму Партыі БНФ — аднаго з заснавальнікаў кааліцыі Аб'яднаных дэмакратычных сілаў (АДС) — яго ўдзельнікі прынялі раашэнне пра тое, што АДС больш не існуе. Прапануем меркаванні наконт таго, наколькі аргументавана такое раашэнне.

Аляксей Янукевіч, старшыня Партыі БНФ:

— Гэта відавочна, таму што статутныя дакументы АДС даўно не дзейнічаюць і не выконваюцца. З моманта заснавання АДС з яго складу выходзілі цэлыя групы ці асобныя арганізацыі. І на сённяшні момант абсалютна аўктыўна, што любыя кансуль-

тациі ў межах дэмакратычных сілаў заўсёды адбываюцца ў фармаце, значна больш шырокім за АДС, гэта ўжо рэчаіснасць. Палітычная рада АДС — кіроўчы орган, прызначаны ў 2007 годзе Кангрэсам дэмакратычных сіл, не збіраецца з 2008 года. Таксама апошнім часам не адбываюцца

кворумныя пасяджэнні Палітычнай рады АДС.

Такім чынам, ніводны орган АДС сёння фактычна не працуе. Сёння АДС на міжнародным узроўні нідзе не разглядаецца як орган, які можа гаварыць ад імя ўсіх дэмакратычных сіл, і такая сітуацыя перашкаджае фарміраванню іміджу беларускіх дэмакратычных сіл, іміджу апазіцыі і сярод нашых міжнародных партнёраў, і сярод беларускіх грамадзян як сілы, здольнай дамаўляцца, шукаць агульныя падыходы.

Анатоль Лябедзька, кіраўнік Аб'яднанай грамадзянской партыі, сустаршыня Прэзідэнта Палітрайды АДС:

— Ёсьць юрыдычны складнік і сітуацыя «дэ-факта». Што тычыцца юрыдычнага боку, то нават любы студэнт юрфаку скажа, што адмінінці раашэнне можа той, хто яго прымаў. Раашэнне пра стварэнне АДС і яго структур прымалася

Кангрэсам дэмакратычных сіл. І толькі кангрэс валодае легітымнасцю прыміці ці адмінінці падобныя раашэнні.

А ёсць сітуацыя дэ-факта: німа дзейнасці — німа кааліцыі, якая мае магчымасць існаваць толькі на паперы. Але дзейнасці ёсць, значыць, і кааліцыя існуе. Там засталіся дзеяздольныя структуры. Варта адзначыць, што ў кааліцыі існуюць чатыры зарэгістраваныя партыі. А гэта азначае, што яны адпавядаюць пэўным крытэрам,

якія выстаўляюць ўлада. А крытэрыі гэтых дастаткова высокі і жорсткія. Да таго ж, ёсць дастатковая дзейная структура — рух «За свабоднае развіццё прадпрымальніцтва», ёсць незалежныя прафсаюзы, ёсць аргкамітэт па стварэнню незалежнай жаночай арганізацыі. Нашу дзейнасць можна сёння адчуць, яна звязана з антыкрызіснымі прапановамі. Тут ёсць сацыялагія, ёсць масмедиа, якія ўцягнуты ў папулярызацыю антыкрызісных прапаноў. Ёсць таксама і кавалак працы, зробленай па выпрацоўцы прапаноў па змене выбарчага заканадаўства, па перамовах з БДПЧ.

Пры ўсёй павазе да Партыі БНФ, я адзначу: відаць, можна казаць, што павінен надысці калапс, каб АГП выйшла з гэтага працэсу. Так склаліся абставіны, што апошні год БНФ не працаў актыўна як структура, працаўвалі асобы народні, якія і надалей будзе працаўваць, нягледзячы на раашэнне, якое прынята Соймам. Стварэнне Беларускага незалежніцкага блоку, над якім працаўвалі актыўні БНФ, не з'яўляецца прыярытэтам АДС.

▶ КРУГЛЫ СТОЛ

КУРАПАТЫ — СПРАВА ДЗЯРЖАВЫ І ГРАМАДСКАСЦІ

Аляксей ХАДЫКА

20 лістапада пад старшынствам кандыдата гістарычных навук, сябра міжнароднага таварыства «Мемарыял» Ігара Кузняцова адбылося пасяджэнне «круглага стала» «Курапаты — праз 20 гадоў».

Грамадскасць сабрала публікацыя ў газеце «СБ — Беларусь сегодня» 29 кастрычніка 2009 года рэдакцынага артыкула Паўла Якубовіча «Курапаты: мир под соснами» і матэрыяла дыскусіі, водгукіі на якія «НЧ» прапанаваў у № 43.

Прадстаўнік «СБ» Іван Кірленка, які рыхтаваў да друку тыя сенсацыйныя матэрыялы, не здолеў прысутнічаць на грамадскім «круглым стале». Таму ацэнку публікацыі давялося рабіць без дыялога з яе ініцыятарамі ў «СБ».

Увагу ўсіх сабранных — гісторыкаў, палітыкаў, пісьменнікаў, мастакоў, грамадзянскіх дзеячаў — звярнула дата з'яўлення артыкула. Гэта дзень, калі ў памяць масавага расстрэлу 29 кастрычніка 1937 года арыштаваных беларускіх пісьменнікаў і пазней у Беларусі неафіцыйна ўшаноўваецца памяць ахвяр палітычных рэпрэсій.

«Публічнае прызнанне газетай прэзідэнцкай адміністрацыі факту знішчэння няявінных людзей у Курапатах сёння выглядае як вярхоўная санкцыя, — пракаментаваў падзею для «НЧ» Ігар Кузняцоў. — Яно дае магчымасць грамадскім арганізацыям пасля-

доўна рабіць наступныя крокі. Па-першае, звязацца ў КДБ пра адкрыццё доступу да звязаных

з рэпрэсіямі дакументаў (спраў, пастаноў, даведак па выкананні прысудаў) і пра ўдакладненне спісаў пакараных, а пры магчымасці — катай. Да Савету Міністраў мусіць быць накіраваны запыт з нагоды выканання ўласнай пастановы, прынятай яшчэ 18 студзеня 1989 года «Пра ўвекапомненне ахвяр масавых рэпрэсій 1937–1941 гг. у лясным масіве Курапаты», што складалася з пяці пунктаў.

Ніводны з іх за 20 гадоў цалкам не ўвасобіўся ў жыцці. Замест помніка ва ўрочышчы з'явілася толькі шыльда са спавішчэннем пра намер яго пабудаваць, конкурс спыніўся на першым этапе, сродкі на ўпраедаванне тэрыторыі і фінансаванне работ завіслі ў паветры, рабочая група па вывучэнні прычын і наступстваў масавых рэпрэсій, створаная пры Інстытуце гісторыі НАН, не дзейнічае, энцыклапедычнае выданне з мэтай уshanавання памяці закатаваных і забітых

так і не падрыхтавана. Фактычна, дзяржава не выканала ўзятыя на сябе абавязкі».

З'яўленне матэрыялаў у «СБ», аднак, не зняло многіх балючых пытанняў, а некаторыя заблыталіся. Даўёдка не ўсе рэпрэсаваныя рэабілітаваны — даследчыкі мяркуюць, што гэтыя страшныя лічбы суадносяцца як прыблізна 650 і 180 тысяч. Застаецца неабходнасць аднаўлення імёнаў ахвяр.

Што датычыцца Курапат, то дагэтуль дакументальна названыя толькі два прозвішчы палеглых беларускія дакументы, у адрозненіе ад архіваў расійскага ФСБ, застаюцца закрытымі. І сімвалам прымірэння паміж ахвярамі і катамі Курапаты ніколі не зробіцца хоць бы таму, што нават рэпрэсаваных «сталінскіх сокалаў» ніколі не расстрэльвалі разам з «простым людам». Па словах даследчыка сталінскіх рэпресій у Беларусі Леаніда Маракова, прысуд да большасці асуджаных на смерць супрацоўнікаў НКУС (а нядайней юбілейнае выданне «Щит и меч Отечества»

называе па ўсім СССР іх лічбу ў 20 тысяч) прыводзіцца ў выкананні ў Москве.

Курапаты могуць паслужыць мемарыялам толькі для мірных грамадзян, і напачатку — сімвалам больш чым 100 месцаў у 48 населеных пунктах Беларусі, дзе ў сталінскія часы масава зімчаліся людзі. Месцаў, дагэтуль не прызнаных дзяржавай. Толькі ў Мінску масавых катоўняў пад адкрытым небам налічваеца калі дзесяці ў Драздах, Парку Чалюскінцаў, Трасцянцы.

У Драздах ляжаць каля 10 тысяч расстрэляных немцамі савецкіх ваеннапалонных, якіх афіцыйная гісторыя таксама не рэабілітавала, дагэтуль трактуючы як здраднікаў. Пакуль не ўдакладнена колькасць ахвяр савецкіх рэпресій у Трасцянцы, а канцэпцыя нядайна завершанага конкурсу па мемарыялізацыі гэтага месца апошняга спачыну 200 тысяч закатаваных сталіністамі і фашыстамі па-ранейшаму разглядае яго толькі як канцлагер часоў апошняй вайны. Трасцянец варты асобнай гаворкі, якую ўдзельнікі «круглага стала» пропанавалі правесці ў снежні багучага года.

Калі публікацыя ў «СБ» не з'яўляецца толькі дэкларатыўнай дэмманстрацыйной жаданням сказаць праўду пра жудасныя старонкі гісторыі, наступнымі крокамі мусіць быць публікацыя звестак пра іншыя месцы масавых пахаванняў і пачатак пошуку імёнаў расстрэляных. А зрабіць гэта будзе няпроста.

Як засведчыў падчас дыскусіі археолаг, кандыдат гістарычных навук Андрэй Мяцельскі, нават апошняе даследаванне Курапат у 1997 годзе гісторыкамі НАН,

супрацоўнікамі прокуратуры, КДБ і грамадскасці, па выніках якой была прынята аднаголосная выснова пра то, што расстрэлы — спраўа рук НКВД, не атрымала адпаведнай публічнасці. Мяцельскаму давялося бачыць ліст з Генпрокуратурой ў Адміністрацыю прэзідэнта з прапановай «матэрыялы следства не абнародаваць і да ведама грамадскасці не даводзіць».

З другога боку, КДБ у Беларусі не толькі працягвае абмякоўваць доступ да расстрэльных дакументаў, што трапляюць у рукі незалежных экспертаў, апошняя старонкі па выкананні прысудаў звычайна адсутнічаюць. Без іх нашчадкі забітых не даведаюцца пра месца іх апошняга спачыну. Застаецца спадзявацца, што дублікаты пакуль яшчэ ацалелі ў Москве.

Народны мемарыял-некропаль з усталяваных ва ўрочышчы вялікіх і малых памятных крыжоў, варта, на думку старшыні грамадскага аўяднання «Хрысціянская злучнасць «Курапаты» Вацлава Нямковіча, захаваць такім, якім ён утварыўся. Дзяржава спазнілася з яго комплексным упарядкаваннем — магчымы, з яе боку дастаткова будзе дадаць невялікі помнік там, дзе з 1989 года сіратліва вісіць афіцыйная шыльда. Паклапацца пра фінансаванне невялікай капліцы ва ўрочышчы, а за яго межамі — падумыць пра стварэнне музея. А грамадскасці неабходна тэрмінова вырашыць справу надання ўзвядзеным там знакам статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці. Пакуль дзяржайная ахоўная гарантыі пашыраюцца толькі на зямлю ўрочышча і прылеглую да яго тэрыторыю.

▶ АПЫТАННЕ

АД КРЫЗІСУ ДА НЯНАВІСЦІ — АДЗІН КРОК

Вольга ХВОІН

Беларусы падчас эканамічнага кризісу сталі больш злымі, перасталі верыць дзяржаве і спадзяюцца на тое, што «ўсё само сабой вырашицца».

Такія вынікі апытацься ў фокус-групу, праведзеных у рамках праекту Беларускага інстытута стратэгічных даследаванняў «Развіццё грамадскага дыялогу пра сацыяльна-еканамічныя і палітычныя альтэрнатывы». Даследаванне на працягу кастрычніка — лістапада праводзіла аксіёмныя лабараторыя «Новак» на тэму таго, як успрымаюць эканамічныя кризісы у Беларусі.

Настроі ацэнівалі сярод работнікаў буйных прадпрыемстваў, бюджетнікаў, студэнтаў. Выявілася, што кожны з прадстаўнікоў гэтых сацыяльных груп па-рознаму ацэнівае кризіс. Найбольш пацярпелі работкі буйных прадпрыемстваў. Яны лічаць, што сітуацыя з дабра-

Надзея Яфімава

бытам радыкальна змянілася ў горшы бок. Прычым пачаткам эканамічнага спаду яны лічаць чэрвень-ліпень гэтага года. Наступствы кризісу прайвіліся ў скарачэнні працоўнага часу, заробкаў, аўёмаў вытворчасці, а таксама росце цэн і ў вялікай разбіжцы паміж выдаткамі і прыбыткамі. Свой маральны стан работнікі прадпрыемстваў лічаць, што сітуацыя з дабра-

«страшна», «неспакойна». Да таго ж, гэтая фокус-група заяўляла, што дзяржавай стратэгія з'яўляецца не падтрымка, а змяншэнне сацыяльных абавязальніцтваў перад насельніцтвам. Таму дапамогі рабочыя чакаюць ад сваіх родных і знаёмых, а не ад дзяржавы, іншых інстытутаў. Цікавы факт: беларусы ва ўмовах кризісу не супраць скарыстацца сувязямі і знаёмствамі для пошуку новага месца працы, але асуджаюць за гэта іншых.

Даследаванне другой фокус-групы — «бюджэтнікаў» — паказала, што ў гэтай сферы эканамічны кризіс мае пастаянныя характар, «проста цяпер пра гэта загаварылі». Супрацоўнікі бюджетнай сферы бачаць сябе не як асобную групу, а як частку агульнага ланцужка: пагоршыўся стан спраў у рэальным сектары, горш стала жыць і ім.

Для студэнтаў фінансава-еканамічнага кризісу пакуль носіць адасобленыя характеристар. То бок мадыялы людзі разважаюць пра гэту з'яву як пра нешта абстрактнае, паколькі наўпрост не сутыкнуліся са скарачэннем прыбыткаў.

Сацыёлат Надзея Яфімава звяртае ўвагу, што пагаршэнне эканамічнага стану спараджает атамізаванасць і сацыяльную раз'яднанасць. Беларусы ўсё частей успрымаюць адзін аднаго як канкурэнтаў на рынку працы. Кризіс выклікае адчуванне страху і непакою за ўласную будучыню. Песімізм узмашнічае яшчэ і тым фактам, што суайчыннікі панаўралі крэдытам і цяпер баяцца заставацца без якой-кольків працы. Гэта прымушае трывама за месца, нават калі там мала плаціць.

Эканамічны кризіс многія эксперты называюць своеасаблівай пляцоўкай для новага старту, але ў Беларусі ён не з'яўляецца штуршком для актыўізацыі прыватнай ініцыятывы, прадпрымальніцкай дзейнасці. Надзея Яфімава лічыць, што перашкодай для вялікай часткі насельніцтва ёсьць своеасаблівая «прышчэпка» 1990-х гадоў, калі паслякрызіснае падпрымальніцкая дзейнасць для большасці не стала крыніцай доўгачаканага росту драбабыту. Увогуле, перыяд 1990-х гадоў для пакалення, якое атрымала тагачасны досвед, з'яўляецца

базай для парыўнання з сучаснай сітуацыяй, а таксама для ацэнак і побытавых прагнозаў.

Кіраўнік Беларускага інстытута стратэгічных даследаванняў Віталь Сіліцкі адзначае, што апошняя гады сацыёлагі сутыкнуліся з феноменам «пласткі рэйтынгу», калі ўлада не паспяўала за чаканнямі грамадзян, дабрабыт якіх паступова рос. Цяпер сітуацыя адваротная. «Атрымліваеца такі парадокс: для дзяржавы тым лепш, чым горш грамадству. Пералом свядомасці адбываўся настолькі хутка, што мы не чакалі. Чалавек не можа разлічваць на бліжэйшага, бачыць у ім канкурэнта і з-за гэтага «сыходзіць» у сябе. Ёсьць рэакцыя пратэсту, а ёсьць рэакцыя сыходу на ўзроўні прымітывнай саматэрапіі. Наша грамадства знаходзіцца ў нейкай віртуальнай рэальнасці, якую сабе стварыла, і спадзяеца, што ўсё развеецца сама сабой», — рэзюмуе Віталь Сіліцкі.

На падставе вынікаў фокус-групу будзе падрыхтавана анкета для нацыянальнага апытацься, якое запланавана на канец бягучага — пачатак наступнага года.

САМАКІРАВАННЕ

ВЯРНУЦЬ МАГДЭБУРГСКАЕ ПРАВА

Марына ЗАГОРСКАЯ

Гарадку Дзісна, што ў Міёрскім раёне, калісьці даравалі прывілеі Усяслау Чарадзей, Жыгімонт Аўгуст і Стэфан Баторый. Цяпер мясцовыя жыхары — а іх усяго каля 2,5 тысяч — не чакаюць літасцяў ад улады. Яны разлічаюць на сябе. Самаму маленъкаму беларускаму гораду дапамагае выжываць уласная стратэгія ўстойлівага развіцця.

Колькі гадоў таму на міжнароднай турыстычнай выставе ў шведскім Гётэбаргу на вачах у здзіўленай публікі шведская, латвійская і беларуская мастакі малявалі на велізарным палатнені дзесяткі карцін адначасова. На пытанні, што яны робяць, адказвалі: «Размалёўваем белую плюму на карце гісторыі». Так у далёкай Швеціі даведаліся пра беларускую Дзісну, дзе па старых традыцыях і з размахамі святкуюць яблычны і мядовы спас, вараць сапраўдныя беларускія эль і працаюць на рынку выключна на смаку сметанковага масла.

У 1986 годзе, калі збіраліся будаваць Даўгаўпілскую ГЭС, самаму маленъкаму гораду ў Савецкім Саюзе было наканавана на дзве траціны сысці пад ваду. Добра, што праект так і не быў реалізаваны. А некалькі гадоў таму з-за недастатковай колькасці жыхароў статус Дзісны ледзь не панізілі да гарадскога пасёлка.

Задумаўшыся падаць на выставу «прастоўшчынную» сябе на выставах і фэстах. На яго зварнулі ўвагу шведская турыстычныя арганізацыі, якія не ў Мінску і не ў Полацку, а менавіта ў Дзісне адкрылі свой інфармацыйны цэнтр.

Зараз мэр Дзісны Вольге Мароз

частыком даводзіцца праводвішь эккурсіі па драўляным мосце стогодовай даўнасці і вулачках, пазначаных яшчэ на картах XVI стагоддзя. Вулачкі спускаюцца да Заходняй Дзвіны. Па водах гэтай магістралі хадзілі калісці на сваіх шнёвках і ладдзях вікінгі — лепшыя ваяры і гандляры таго часу. Гэта

быў залаты век для горада. Разам з гербам — ладдзёй пад белымі ветразямі на срэбных хвалях на фоне блакітнага неба — Дзісна атрымала тады Магдэбургскае права. Такога кшталту прывілеі дазваліў аўтары гарадскую раду, развіваць рамёствы, варыць піва і арганізуваць кірмашы, прыбытак ад якіх ішоў у гарадскую казну.

Так што няпраўда, нібыта палітыка дэцэнтралізацыі, якую актыўна пропагандуе камітэт рэгіёнаў Еўрасаюза, для Беларусі — з'ява нязвыклая. Многія гарды на тэрыторыі нашай краіны жылі па прынцыпу мясцовага самакіравання яшчэ ў сярэднявеччы. Бяспраўнай правінцый яны сталі толькі пасля таго, як Беларусь адышла да Расійскай імперыі, а да занядабу дайшлі пад кірауніцтвам саветаў, якія і цяпер «заводзяцца» па ўказы зверху.

Нашто Беларусі Мясцовыя павесткі

Дырэктар Міжнароднага гуманітарна-асветніцкага фонду

«Жывое партнёрства» Алег Сівагракаў лічыць, што ў рамках развіцця мясцовага самакіравання ў Беларусі і цяпер варта было бы увесці своеасабліве Магдэбургскае права — перадаць многія кампетэнцыі рэспубліканскіх органаў на нізвы ўзровень.

«Гісторыя ведае прыклады, калі гарады ў выключныя моманты атрымлівалі розныя прэферэнцыі. Так, напрыклад, Быхаў пасля моцнага разбурання быў вызвалены ўладамі Вялікага княства Літоўскага ад падаткаў на 20 гадоў. Быў выкарыстанны інструмент, адрозны ад звычайніх капіталаў кладанняў у эканоміку горада, — Быхаву далі магчымасць развівацца на льготных умовах», — распавядае эксперт.

Распрацаваная ў Дзісне стратэгія ўстойлівага развіцця называецца мясцовай павесткай — гэта інструмент стратэгічнага (на 10–20 гадоў) планавання жыцця рэгіёна з улікам эканамічных, сацыяльных і экалагічных аспектаў развіцця, а таксама інтарэсаў усіх чальцоў мясцовай супольнасці, якія ўдзельнічаюць у рэалізацыі стратэгіі. У Беларусі першыя такія павесткі з'явіліся ў 1999 годзе.

«На практицы для стварэння мясцовай павесткі спачатку фармуецца образ жаданай, ідэальнай будучыні пэўнай тэрыторыі з улікам амежаванняў, звязаных з прыродным асяроддзем, паводле прынцыпу спалучэння сацыяльна-еканамічнага і экалагічнага ў развіцці, а таксама арыентацыі на мясцовыя рэсурсы і партнёрства ўладаў і мясцовай супольнасці», — тлумачыць Алег Сівагракаў.

Змест мясцовай павесткі заўждыць ад канкрэтнага населенага пункта. У буйных гарадах акцэнт частаробіцца на рашэнні экалагічных проблем або развіцці прадпрымальніцтва. У сельскай мясцовасці — на развіцці агра- і экатурызму.

З пачатку 2009 года ў Беларусі дзейнічае праект Программы ААН «Устойлівае развіццё на мясцовым узроўні». А сам праект падтрымкі мясцовых павестак у Беларусі зрунтуюцца на Нацыянальнай стратэгіі ўстойлівага развіцця на перыяд да 2020 года. Яна вызначае, што вядучую ролю ў ўстойлівым рэгіональным развіцці павінны адыгрываць мясцовыя ўлады. «Ініцыятыўная група можа пачаць

рэалізацыю мясцовай павесткі і без падтрымкі ўладаў, але калі ўлада потым не дадае ўлады — гэта непаўнавартасны працэс. Зрешты, і ва ўлады без супрацоўніцтва з мясцовай супольнасцю нічога не атрымаецца», — падкрэслівае кіраунік Программы падтрымкі Беларусі Федэральнага ўрада Германіі Астрыд Зам.

Пытанне ў прыярытэтах, якія вызначаюцца для сябе ўлада на месцах. «Мэр маленъкага амерыканскага пасёлка сказаў мене: «Галоўнае для мяне — умэць слухаць сваіх падаткаплатнікаў і размаўляць з імі», — распавядае Алег Сівагракаў. — У Беларусі ж ва ўмовах слаба развітага мясцовага самакіравання складаецца ўнікальная сітуацыя. На месцах прызываюцца да дзяржаўнага планавання, дзе ёсць валавыя паказчыкі, якія даводзяцца зверху. Хоць у развітых эканоміках даўно адышлі ад выключна эканамічных паказчыкі.

Як сведчыць сусветная практика, аднабокая нацэленасць на эканамічнае развіццё не дапамагае выцягнуць рэгіён, таму што на месцах, у пэўных мясцовых супольнасцях людзі не толькі зарабляюць грошы. Яны там жывуць, у іх ёсць асабістыя планы і інтарэсы.

З іншага боку, у мясцовых органаў улады ў Беларусі вельмі мала фінансавых ресурсаў, якімі яны рэальна могуць распарађацца. А чыноўнікі з міністэрстваў і ведамстваў нярэдка заяўляюць, што сельскім або малым гарадскім саветам наогул не варта давяраць фінансавыя сродкі, паколькі на месцах няма кваліфікованых кадраў і грошы папросту «разбазарыцца». Але, як сцвярджжаюць міжнародныя эксперты, слабыя кадры і ўтрыманства якраз і ёсць вынік звышцэнтралізацыі, калі мясцове самакіраванне не заціклена зарабляць грошы, паколькі гэта а сразу зніжае паступленні з бюджету.

Зрешты, у Беларусі, дзе стражаны досвед уцягвання людзей у стратэгічныя пытанні планавання, часцяком на месцах не выкарыстоўваецца нават такі «бясплатны» рэсурс, як чалавечы патэнцыял.

Алег Сівагракаў сцвярджае: «Мясцовая павестка ў тых умовах становіцца школай мясцовага самакіравання і адной з прыкладаў, што спрыяе яго развіццю. На прыкладзе невялікіх праектаў аднаўляеца разуменне таго, што голас мясцовай супольнасці павінен быць пачаты».

Астрыд Зам адзначае досьціц вялікую цікавасць «нізоў» да ідэі мясцовых павестак. «Программа падтрымкі Беларусі Федэральнага ўрада Германіі толькі рэагуе на гэты попыт, але не стварае яго», — падкрэслівае кіраунік праграммы.

Цяпер у краіне дзейнічае калі пяцідзесяці мясцовых павестак. Да гэтай формы супрацоўніцтва з насельніцтвам улады ставяцца пакуль з пэўнай насыцярогай. Хоць мясцовыя павесткі — гэта яшчэ і добрая магчымасць для прыягнення донарскіх сродкаў. Напрыклад, аўтам знешнага фінансавання Дзісны больш, чым увесь бюджет самага маленъкага горада краіны.

ЛІСТУ РЭДАКЦЫЮ

ЧЫНОЎНЫЯ
ЗЛОДЗЕІ

За гады сваёй навуковай дзейнасці мне удалося выключна ўласнымі высілкамі і на асабістыя сродкі надрукаваць калі двух дзесяткаў манаграфій і документальных зборнікаў. Таму ў мяне заўжды выклікалі агіду кар'ера за чужыя кошт і нахабнае прысваенне працы падначаленых.

Напачатку 2007 года пры працаўладкаванні ў аддзел публікаций Нацыянальнага гістарычнага архіва мне было публічна даручана дырэктарам А. К. Галубовичам узначыць калектуру на напісанню зборніка «Віцебская губерня. 1802–1917». Мяне афіцыйна зацвердзілі складальнікам і навуковым рэдактарам зборніка, а тэхнічную падрыхтоўку тэксту да выдання аддалі загадчыку аддзела публікаций З. Яцкевічу. Галубовым складальнікам з'яўляўся праекта на той момент з'яўлялася былая супрацоўніца архіва Т. Е. Лявончева. Ёю было напісаны больш за 70 працэнтаў матэрыялаў зборніка, праўда, не на аснове архіўных першакрыніц, а па знакамітаму Поўнаму збору законаў Расійскай імперыі. Сваю працу яна выканала скрупулёзна і сумленна.

З яе асабістага дазволу мне выпала карэкціраваць і правіць атрыманы ад яе тэкст і дававіць да яго новыя артыкулы ў май асабістым выкананні і пры ўдзеле чатырох іншых калег (З. Антановіч, Я. Насытка, Дз. Лісейчыкава і А. Лютарэвіч). Мною былі напісаны ўводзіны. У такім выкананні тэкст зборніка быў ухвалены дзвумя рэцензентамі і ў лістападзе 2008 года быў рэкамендаваны да друку Вучонай Радай архіва.

І вось зборнік пабачыў свет, аднак, наступнікі тэй Рады, я не значуся ні ў якіх складальнікаў, ні яго навуковага рэдактара. Насуперак пастановы Рады, аўтарам прадмовы фігуруе ўжо дырэктар архіва, а ў якіх складальнікаў запісаны загадчык аддзела публікаций. Па-сутнасці, яго кірауніцтва зводзілася да таго, што ён разоў па 20 на дзень заглядаў у дзвёры і сачыў, чым займаюцца падначаленыя. Насуперак рашэнню Вучонай Рады, без усякага папярэджвання, у склад аўтараў былі запісаны два супрацоўнікі, якія не напісалі ніводнага радка ў рэкамендаваным Радай тэксле.

Годнасці і недахопы толькі што выгадзенага зборніка, як звычайна, ацялічыць спецыялісты, а не толькі афіцыйныя рэцензенты. Мне, натуральна, не выпадае пераказаць тэкст або прадузята каменціраваць яго. Але мне стала брыдка тримаць у руках твор, пісаны і перапісаны мной ад пачатку да канца, складанне якога прысвоілі чыноўныя людзі толькі тому, што скарысталіся сваім службовым становішчам.

Яўген Анішчанка, кандыдат гістарычных навук

30 ЛІСТАПАДА, ПАНЯДЗЕЛАК

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00,
15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55

Навіны.

06.05, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, Беларусь!».

06.45, 07.45 Зона X.

07.30, 08.25, 11.50 Дзелавое жыццё.

08.30 У свеце матараў.

09.10 Nota Bene.

09.40 «Зорнія танцы», «Жаночы сезон».

11.00 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».

12.10 Дэтэктыв «Мім Бім, або Чужое жыццё» (Украіна).

14.05 Жаноче ток-шоў «Жыццё як жыццё». Я веру толькі серыялам».

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.25 «Культурная людзі».

15.55 Здароўе.

16.25 Меладрама «Сёстры па крыві».

17.25 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».

18.25 Відэофільм АТН «Грабач мянэ».

18.50, 00.20 «Зона X». Крымінальная хроніка.

19.30 «Арэнда». Праграма аб спорце.

19.55 Ток-шоў «Ход у адказ».

21.00 Панарама.

21.50 Адмысловы рэпартаж АТН «12+1».

22.05 Драматычны серыял «Часткі цела».

00.25 Дзень спорту.

00.40 Хакей для ўсіх.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Контуры.

10.10 АТН прадстаўляе: «Дыханне планеты».

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 АТН прадстаўляе: «Рэкламная паўза».

12.00 «Малахай-+».

13.00 Навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

13.50 «Кантрольны закуп».

14.45 «Аматарка прыватнага вышуку Даша Васільева». Шматсерыйны фільм.

16.00 Навіны навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Монтэркытса». Шматсер. фільм.

17.10 «Хай какуць» з Андрэем Малахавым.

18.00 Навіны навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 «Мая выдатная няня». 2004 год.

18.55 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

20.00 Час.

20.30 Навіны навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Прэм'ера. «Афіцэр». Шматсер. фільм.

22.20 Прэм'ера. «Непераможны».

23.25 Навіны навіны.

23.40 Навіны спорту.

23.45 «Варотны адлік».

00.20 «Жанатыя... з дзецьмі». Шматсерыйны фільм.

00.45 «без разуму ад цябе». Шматсер. фільм.

01.10 Навіны навіны.

01.25 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мянэ.

10.05 Тэорыя неверагоднасці.

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахай-+».

13.00 Навіны навіны.

13.05 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мянэ.

10.05 Тэорыя неверагоднасці.

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахай-+».

13.00 Навіны навіны.

13.05 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мянэ.

10.05 Тэорыя неверагоднасці.

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахай-+».

13.00 Навіны навіны.

13.05 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мянэ.

10.05 Тэорыя неверагоднасці.

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахай-+».

13.00 Навіны навіны.

13.05 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мянэ.

10.05 Тэорыя неверагоднасці.

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахай-+».

13.00 Навіны навіны.

13.05 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мянэ.

10.05 Тэорыя неверагоднасці.

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахай-+».

13.00 Навіны навіны.

13.05 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мянэ.

10.05 Тэорыя неверагоднасці.

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахай-+».

13.00 Навіны навіны.

13.05 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мянэ.

10.05 Тэорыя неверагоднасці.

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахай-+».

13.00 Навіны навіны.

13.05 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мянэ.

10.05 Тэорыя неверагоднасці.

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахай-+».

13.00 Навіны навіны.

13.05 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.

2 СНЕЖНЯ, СЕРАДА

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00 Навіны.
06.05 Дзень спорту.
06.10, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, Беларусь!».
06.45, 07.45 Зона X.
07.30, 11.50 Дзелавое жыццё.
08.35 Сфера інтарэсау.
09.05 Вострасюжэтны серыял «Блудныя дзеци» (Расія). 1-я серыя.
09.55 Меладрама «Сёстры па крыві».
10.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
11.35 Алімпійскі часопіс.
12.10 Фантастычны серыял «Зорны крэйсер «Галактыка» (ЗША-Вялікабрытанія).
13.10 Серыял «Вероніка Марс-3» (ЗША).
14.05 Альманах вандравання.
14.30 Хранікальна-дакументальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).
15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.
15.25 Відэофіlm АТН «Беларускі fashion. Галерэя Kaufhof».«
15.55 Дэтэктывны серыял «Вяртanne Турэцкага» (Расія).
16.45 Меладрама «Сёстры па крыві».
17.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
18.50, 23.55 «Зона X». Крымінальная хроніка.
19.30 «Зямельнае пытанне».
19.55 Футбол. Ліга Еўропы. БАТЭ-Бенфіка. Прамая трансляцыя. У перапынку: 20.45 «Спортлато 5 з 36». Забаўляльнае шоў.
22.00 Панарама.
22.50 Драматычны серыял «Часткі цела».
00.05 Дзень спорту.

13.00

Нашы навіны.
13.05 Навіны спорту.
13.10 «Зразумець. Прабачыць».
13.40 «Модны прысуд».
14.45 «Кантрольны закуп».
15.15 «Аматарка прыватнага вышку Даша Васільева». Шматсерыйны фільм.
16.00 Нашы навіны.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Монтэркыста». Шматсер. фільм.
17.10 «Хай кажуць» з Андрэем Малахавым.
18.00 Нашы навіны.
18.15 Навіны спорту.
18.20 «Мая выдатная няня». 2004 год.
18.55 «Рудая». Шматсерыйны фільм.
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
21.00 Навіны спорту.
21.05 Прэм'ера. «Афіцыра». Шматсер. фільм.
22.20 Прэм'ера. «Непераможны».
23.25 Нашы навіны.
23.40 Навіны спорту.
23.45 АНТ прадстаўляе: «Дакументальны дэтэктыв», «Адзінквы налёт».
00.20 «Жанаты... з дзецымі». Шматсерыйны фільм.
00.45 «без разуму ад цябе». Шматсер. фільм.
01.10 Нашы навіны.
01.25 Навіны спорту.

06.00

, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
06.10 «Міншчына».
06.20 «Раніца. Студыя добра гастрою».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Утапанарама».
08.50 «Рэдакцыя». Серыял.
10.00 «Пляц гісторыя».
10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавела.
11.30 «Далёкія свяякі».
11.45 «Званая вячэра».
12.40 «былая». Серыял.
13.50 «Ваенная таямніца».
14.40 «Элен і хлопцы. Лепшыя серыі». Моладзевыя серыял.
15.35 «Правілы ўгону». Серыял.
16.50 «Новыя вандраванні дылэтанта».
17.20 «Міншчына».

17.30

«Званая вячэра».
18.30 «былая». Серыял.
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.20 «Добры вечар, малиня».
20.30 «Калі ласка, скардзіцеся».
20.55 Прэм'ера! «Правілы ўгону». Серыял.
22.00 «Мінск і мінчукі».
22.55 «Сталічныя падрабязнасці».
23.00 «Дэтэктывныя гісторыі».
23.55 «Халасцякі». Серыял.
00.40 «Рэдакцыя». Серыял.

07.00

Добрая раніца.
08.00 Камедыйны серыял «Юрыкі» (Расія).
08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
09.30 У гэты дзень.
09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
10.30 Дэтэктыв «Залатая міна». 2-я серыя.
11.45 Рэпарцёр «Беларускай часіны».
12.30 Спорт-кадр.
12.55 Док.фільм «Вожык - абаронца садоў».
13.55 Мультсерый «Доктар Дог».
14.10 «Жадаю ўсё ведаць». Кіначасопіс.
14.20 Пазакласная гадзіна.
14.35 «Лабірінты: таямніца воўчынскай крыпты». Фільм другі.
15.05 Медычныя таямніцы з доктарам А.Цярэшчанкам.

15.35

Дэтэктывны серыял «Камісар Мегрэ».
16.25 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
17.25 Прастыя практикаванні з Ю.Афанасьевым (Расія).
18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
19.00 Хакей. КХЛ. Лакаматыў (Яраславль) - Дніпра (Мінск). У перапынку: «Кальханка».
21.20 Беларуская часіна.
22.00 Футбол. Ліга Еўропы. Валенсія - Ліль. Прамая трансляцыя.
00.00 Біятлон. Кубак свету. Індывідуальная гонка. Жанчыны.

07.00

Добрай раніцы, Расія!
09.20 «Адночы будзе каханне». Расія.
10.10 «Жартыя вялікага чалавека. Яўген Маргуноў». Дакumentальны фільм.

11.00

Весткі.

11.30 Тэлесерыял «Восеніцкі дэтэктыв».

13.10 «Гарадок». Дайджэст.

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.30 «Вядъмарскае каханне».

15.20 «Вольф Месінг:той, хто бачыў скрэзъ час». Расія, 2009 г.

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.30 «Гарадок». Дайджэст.

17.55 «Кармеліта. Цыганскія страсці».

Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

18.50 Навіны - Беларусь.

19.00 Весткі.

19.30 «Адночы будзе каханне». Расія.

20.30 «Вольф Месінг:той, хто бачыў скрэзъ час».

22.30 «Вядъмарскае каханне».

23.30 Навіны - Беларусь.

23.40 «Весткі+».

00.00 Дакumentальны фільм.

00.55 Заканчэнне эфіру.

НТВ

06.00 Сёння.

06.05 Канал «Сёння раніцай».

08.40 «Выратавальнікі».

09.10 «Воччная стаўка».

10.00 Сёння.

10.20 «Сярэдні клас».

11.10 «Дачны адказ».

12.10 «Алтар Перамогі». Кацюша.

13.00 Сёння.

13.30 Дэтэктывны серыял «Закон і парадак».

15.35 «Агляд. Надзвычайна здарэнне».

16.00 Сёння.

16.30 Дэтэктывны серыял «Вяртanne Мухтара-2».

18.30 «Агляд. Надзвычайна здарэнне».

19.00 Сёння.

19.40 Прэм'ера. Дэтэктывная меладрама «Генеральская ўнучка».

21.50 Прэм'ера. Крымінальны серыял «Гадзіна Волкава».

23.00 Сёння.

23.25 «І зноў добры дзень!».

00.15 «Першая кроў».

БЕЛСАТ

09.30 Экстрэмальны спорт. «Freeride Spirit».

09.45 Футбол. Еўрагалы. Часопіс.

10.30 Лыжныя гонкі. Кубак свету ў Фінляндіі. Жанчыны. 10 км класічным стылем.

11.30 Лыжнае дваяборства. Кубак свету ў Фінляндіі. Гонка па сістэме Гундэрсена.

12.15 Скачкі на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Фінляндіі (Куусама). HS 142.

13.30 Футбол. Клуб чэмпіёнаў. Часопіс.

15.00 Настольны тэніс. Суперкубок Еўропы ў Расіі (Санкт-Пецярбург). Дзень 1-ы.

16.00 Настольны тэніс. Суперкубок Еўропы ў Расіі (Санкт-Пецярбург). Дзень 2-ы. Прамая трансляцыя.

18.00 Біятлон. Кубак свету ў Швецыі (Астэрсунд). Жанчыны. Індывідуальная спаборніцтва. Прамая трансляцыя.

20.00 Футбол. Еўрагалы. Навіны.

20.10 «Формула-1». Часопіс.

21.15 Абраана па серадах.

21.20 Пала. Адкрыты чэмпіянат (Аргентына).

22.15 Навіны коннага спорту.

22.20 Конны спорт. Агляд сезона.

23.15 Гольф-клуб.

23.20 Яхт-клуб.

23.30 «Спартовы курорт». Часопіс.

23.45 «Спартовы вандроўца». Часопіс.

00.00 «Алімпійскія гульні». Часопіс.

00.30 «За чистую планету». Часопіс.

01.00 Настольны тэніс. Суперкубок Еўропы ў Расіі (Санкт-Пецярбург). Дзень 2-і.

02.00 Скачкі на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Фінляндіі (Куусама). HS 142.

БЕЛСАТ

19.00 Аб'ектыў (агляд падзеяў дня).

19.05 Праект «Будучыня».

19.35 «Рэвалюцыя: як гэта робіцца», дак.

фільм, 2001 г., Галандыя.

20.30 Рэпарцёр.

21.00 Аб'ектыў (галоўнае выданне).

21.25 Гісторыя падзнакам Пагоні: «Пачатак суперніцтва паміж Вільні і Маскоў».

21.35 «Кансультацыя ў ружовым садзе», серыял: 35 серыя.

22.20 Асабісты капітал.

22.40 Аб'ектыў.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

10.00 «Афіцыра». Шматсерыйны фільм.

11.00 Навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

00.05 Дзень спорту.

НТВ

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добра гастрою».

07.40 «СТБ-спорт».

0

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №8 (36)
(лістапад)

www.litbel.org www.novychas@gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

АНОНС

«НАВІНЫ»: асноўныя падзеі літаратурна-грамадскага жыцця лістапада	2
«ПАЗІЯ»: новыя вершы Васіля ЗУЁНКА	3
«ПРОЗА»: фрагмент новага гісторычнага рамана Леаніда ДАЙНЕКІ	4-5
«ПРОЗА»: «Размовы са стодзівамі» Алеся ПАПЛАЎСКАГА і «стрэмкі» Вячаслава ДУБІНКІ	6
«ГУТАРКА» з Алеем КАМОЦКІМ	7
«КАЛЕЙДАСКОП»: «Позір» Уладзіміра СЦЯПАНА; анонс новых кніг; рэклама	8

СЛОВА

КРЫТЬКАВАЦЬ НЕЛЬГА ПАМІЛАВАЦЬ

Восень выдалася ў нашым жыцці не толькі часам авітаміну ды грамадскага шаленства на невядомы грып, распачатага ці то страшылкамі-інфармацыямі ў СМІ, ці то «змовай» фармацэутаў, ці то некампетэнтнасцю медыкаў.

Ці — хутчэй за ўсё — беднасцю насељніцтва ды недахопам якансага харчавання ў гнілы бяссонечны час. Восень стала ў медыяйнай прасторы часам завостранай крытыкі — і не толькі міністэрства аховы здароўя ды фармацэутаў. Падгазетны агонь патрапілі і пісьменнікі, незаслужана і застлужана, за іх грамадскую пазіцію і творчасць. Вось толькі два паказальныя выпадкі.

Некалі найтаважанае (і тыражнае) выданне творчай інтэлігенцыі «адной шостай часткі зямлі», а сёння сродак спакойнага і бескладнога зарабляння грошай на дзяржбюджэтных праектах тыпу «Лад» ды інш., «Літаратурная газета» ў апошнім сваім каstryгчніцкім нумары «ўспомніла» пра трох украінскіх пісьменнікаў. Зазначым напачатку: трох найвядомых ва Украіне творцаў і грамадскіх дзеячаў. Нехта Вадзім Далганаў, кіеўскі (тамтэйшы?) «праўдараў», у артыкуле «Головомор. Русофобія» палівае гразей Уладзіміра Яварыўскага (дэпутата і лаўрэата Нацыянальнай прэміі), Дмитра Паўлычку ды Івана Драча (Героя Украіны). А разам з тым — і сучасную нацыянальную палітыку Украіны. «Шумно и весело отпраздновали юбилей Мазепы и Петлюры... — падшпільвае аўтар «Літаратурной газеты». — Весь же год проходит под знаменем другого «славного народного героя» — Степана Бандери, со дня рождания которого прошло аккурат столетие. Все эти даты обозначены праздничными в официальном постановлении Верховной рады. Автор документа — выдающийся «пісьменнік», общественный деятель, а к тому же председатель депутатского комитета по культуре и духовности Владимир Яворивский. Ярый борец за незалежность, против засилья русского языка, активный пропагандист «обновлённой» украинской истории, где среди первых героев — тот же Бандера да эсэман Шухевич.

Журналісты прыём крытыкі «господін» Далганаў выбраў архібанальны: супастаўўшы некаторыя за вушы прыঢ়гнутыя даўнія «факты» — з выказваннямі ды дзеямі цятарацнімі. Маўляў, гэта пярэваратні, якія некалі ўхвалілі ёзды камунізма-ленінізма, а цяпер

запісаліся ў нацыянальныя павадыры... Нават нібыта ёсьць недзе «...текст давнега письма в адрес председателя КГБ Юрия Андропова и первого секретаря правления СП Георгия Маркова с набором тогдашних штампов, типа «решительно осуждаем», «не может быть прощения замахнувшимся на самое святое — социализм, дружбу между русскими и украинцами»... А послание сие подписали признанные мэтры украинской советской литературы Дмитрий Павлычко, Иван Драч и... все тот же Яворивский», — «вещает» «Литгазета» вуснамі Далганава. А цяпер жа тыя літаратары (які жах!!!) пішуць... «стихи о страданнях соотечественников под ярмом москалей, яростную публицистику в защиту «героев ОУН-УПА» (бардовцев то биши»).

Брава, «Літаратурная газета»! Ці не пачаць захапляцца тваёй мужнасцю ды пільнасцю?! Толькі што — хіба адна згаданая троіца пісьменнікаў, якія жылі ў СССР, прыйшла да нацыянальнай самасвядомасці? Прабачце, а сотні расійскіх літаратараў не то ж «прарабілі»? Ці іх любоў да Расіі і яе культуры — гэта правільна, а любоў украінскіх творцаў да Украіны і яе культуры — «галавамор»? Толькі ж пра «свеа пеняты» газета не піша. Не піша, напрыклад, пра «перавёртышы» кіраўнікі сваёй дзяржавы, якія пры камуністах займалі адказныя пасады, а затым узнілі (і ўздымаюць) над Расіяй «уласаўскі» сцяг. Чым не паралель з бандэрашчынай? Аднак у сваім воку і бервяно цяжка знайсці, затое ў суседавым і парушынка здалёк відна...

Усё, па-праўдзе, тут зразумела: чарговая зласлівая pena «пакрыўданага» падмаскоўскага шавініста, «спецзамова», якая насамрэч яшчэ болей узвілічыць «раскрытыканых» украінскіх пісьменнікаў у вачах незалежнай Украіны. І не толькі Украіны. Уладзімір Яварыўскі, Дмитро Паўлычка ды Іван Драч — вядомыя творцы і ў Беларусі. Яны — ганаровыя члены

Саюза беларускіх пісьменнікаў. Ад імя Рады СБП у іх абарону і з абурэннем ў адрас рэдакцыі «Літаратурнай газеты» ўжо выказаліся вядомыя беларускія літаратары: Мікола Аўрамчык, Ніл Гілевіч, Рыгор Барадулін, Генадзь Бураўкін, Алеся Пашкевіч, Барыс Пятровіч, Анатоль Вярцінскі, Сяргей Законікаў, Васіль Зуёнак, Міхась Скобла, Эдуард Акулін ды інш...

А вось крытычны артыкул пра іншага вядомага грамадскага і творчага дзеяча — Мікалая Чаргінца — ці ўзнім папулярнасць ды салідарнасць з ім у літаратурным (і грамадска-палітычным) цэху? Адказ, хутчэй за ўсё, адмоўны. Крытычных матэрыйялаў пра кіраўніка новастворанага Саюза пісьменнікаў Беларусі за апошнія месяцы шмат. Чакаеца і вязмо хвалебных, у дзяржаўныя СМІ прыйшло распараджэнне міністэрства інфармацыі з «правановай» актыўнай папулярызація дзеянасць «афіцыйнага» СП... Аднак тое, магчыма, наперадзе. Сёння ж — гаворка пра нашумелы артыкул Вячаслава Дацкевіча «Кто «съест» Лукашенко?» ў «Народнай волі» (10-12 лістапада). Яго аўтар выкарыстоўвае, між іншага, цытаты апошніх па часе выказванняў як ён называе «лучшего, пожалуй, писателя среди милиционеров и лучшего милиционера среди писателей». У адным месцы аўтар крытыкуе Мікалая Чаргінца за ягоныя прагнозы, — што ў 2009 годзе мы (Беларусь) «будем островком благополучия по сравнению со странами бывшего соцлагеря». Даставецца на абаронкі «экс-сенатару» і за пабудаваны аgramadny «чудо-коттедж», і за адну з апошніх ягоных кніг «Тайна Овального кабінета» («где самым убедительным персонажем (по частоте упоминания и литературной обрисовке) является... половой орган президента США», а нядзяўна, дэвіцца В. Дацкевіч у «Народнай волі»), «Н.Чергінца избрали председателем общественной комиссии по этике»...); даставецца літаратару і за пісьменніцкі Дом адпачынку:

«Есть надежда, что соответствующие органы ... наконец-то разберутся с неприглядной историей вокруг писательского Дома отдыха «Исключительный» — его куплей-продажей. Насколько выплаченная сумма соответствует истинной стоимости огромного лесного участка и сооружений? Что за фирма-покупатель и кто за ней стоит?». «Надеемся, — звязаеца Вячаслав Дацкевіч, — уважаемый Николай Иванович, что вы как бывший председатель ОО «Беллитфонд», в ведении которого была «Исключительный», и как нынешний председатель Союза писателей Беларуси окажете главе Администрации президента, а возможно, и

турной газеты? Не могли подобную писанину в помойку выбросить? Сами пытаются олигархическими объядками и нашим горе-интернационалистам подыгрывать».

Словам, крытыка прагучала ў адрас М. Чаргінца вострая і «з перцам», крытыка, так бы мовіць, з нізу: Вячаслав Дацкевіч, як і падпісаны ў артыкуле, член стваранага М. Чаргінцом і ва ўсім падтыманага дзяржавай Саюза пісьменнікаў Беларусі... Нават і пра «заказнасць» матэрыялу Вячаслава Дацкевіча з боку «нездаволеных» прадстаўнікоў Саюза беларускіх пісьменнікаў гаварыць няма як, бо яго — Дацкевіча — з тога старэшага Саюза коліс выклочылі...

«Не буду разжёвывать всё до мелочей», — упэўнена і з відавочным намёкам завяршае свой артыкул Вячаслав Дацкевіч. — Скажу прямо: если кто и «съест» Лукашенко, так это его кадры».

Нас жа найперш цікавіті кадры літаратурныя. І разбіраца ў іх, натуральна, павінны найперш чытачы — і згаданых газет, і названых краін.

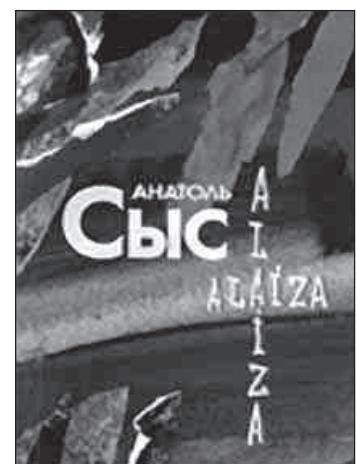
Яны, урэшце, і павінны пастаўіць коску ў назве гэтага артыкула...

Мікола КАЛІНОВІЧ

ПАЛІЦА

«АЛАІЗА» — СЛАВУТЫЯ І НЕВЯДОМЫЯ ВЕРШЫ АНАТОЛЯ СЫСА

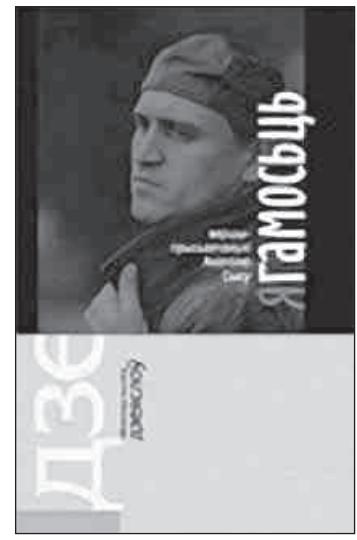
Укладальнік кнігі Алеся Бяляцкі выбраў найлепшыя творы паэта і ягоную пазму «Алаіза» ў першапачатковай рэдакцыі, без рэдактарскіх правак. У кнігу таксама ўвайшлі вершы, якія пры жыцці Анатоля Сыса не былі надрукаваны і дагэтуль невядомыя аматарамі творчасці паэта.

«ЯГАМОСЦЬ» — ЗДЗЕЙСНЕНАЯ ЗАДУМА

Бібліятэчка часопіса «Дзеяслou» папоўнілася не зусім звычайнym выданнем — кнігай паэтычных прысвячэнняў Анатолю Сысу «Ягамосць». Паэтычныя радкі Анатолю Сысу прысвячалі многія аўтары: мэтры і пачаткоўцы, паэты, што ведалі Анатоля асабістай, і тыя, хто не быў з ім знаёмы...

Кніга «Ягамосць» — другая ў гісторыі сучаснай беларускай літаратуры антalogія паэтычных прысвячэнняў. Напачатку 2009 года Саюзам беларускіх пісьменнікаў у выдавецтве «Кнігазбор» была выдадзеная падобная кніга ў гонар народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава.

► РАДА
САЮЗНАЕ ПАПАЎНЕННЕ

5 лістапада адбылося чаргове пасяджэнне Рады ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў».

Старшыня СБП Алесь Пашкевіч выступіў з паведамленнем аб зробленым старэйшай творчым аўтадзіннем за мінулы перыяд. Найпершая ўвага надзялялася арганізацыйнай (праца секцыі і прыёмнай камісіі, утрыманне інтэрнэт-сайта, выданне дадатку «Літаратурная Беларусь», нечарговая праверка з боку міністэрства юстыцыі), выдавецкай (у запачаткованай бібліятэцы «Кнігарня пісьменнікаў» выйшла 5 кніг) ды міжнароднай дзеянасці.

Рада СБП прыняла ў шэрагі Саюза пісьменнікаў 8 новых сяброў. Імі сталі: **Сяргей Вітушка** (нарадзіўся ў в. Чысць Маладзечанскага р-на 10 красавіка 1965 г., аўтар краязнаўчых эсэ і вершаў, кнігі «Успамінаў і кнігі казак», **Іван Данілаў** (нарадзіўся 27 верасня 1927 г. у в. Ляжыткавічы Драгічынскага р-на, удзельнік

Айчыннай вайны, аўтар кніг «Запискі западнога белоруса» (2007), жыве ў Мінску), Леанід Зубараў (нарадзіўся ў 1943 г., аўтар кніг «Максім Багдановіч» (1988), «Бомба для Сталіна» (2004), «Змітрок Бядуля» (2005) і інш.), **Яўген Зубовіч** (нарадзіўся 21 жніўня 1984 г. у г. Чавусы, аўтар кніг «Чавусы — горад святога Марціна» (2008) і «У небе сонца заходзіць самотна» (2009), жыве ў Мінску), **Вера Пракаповіч** (нарадзілася 12 сакавіка 1943 г. у в. Мурыны Камянецкага р-на, аўтар кніг «Незримой нітію» і «Дорога домой», жыве ў Брэсце), **Мікола Кандратаў** (нарадзіўся 20 траўня 1957 г. у в. Замосце Талачынскага р-на, аўтар кнігі вершаў «Возера Рудакова» (2002) і «Вершы і зоркі» (2008), жыве ў Мінску), **Васіль Філіпенка** (аўтар зборнікаў прозы, жыве ў Мінску і на Палтаўчыні), **Сяргей Цыплюк** (нарадзіўся 25 студзеня 1937 г. у в. Ваўкаставец Камянецкага р-на, аўтар рамана «Белы свет на оконице» і кнігі «Лестница в небо», жыве ў Брэсце).

Анатоль Сыс нарадзіўся 26 кастрычніка 1959 года. У 1982 году скончыў Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт. Друкаваўся з 1974 года. З'яўляўся адным з засновальнікаў арганізацыі маладых пісьменнікаў «Тутэйшыя», быў членам Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Анатоль Сыс нарадзіўся 26 кастрычніка 1959 года. У 1982 году скончыў Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт. Друкаваўся з 1974 года. З'яўляўся адным з засновальнікаў арганізацыі маладых пісьменнікаў «Тутэйшыя», быў членам Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Памёр паэт у Мінску ў траўні 2005 года.

31 кастрычніка ў Гарошкаве родныя, сябры Анатоля Сыса, вядомыя дзеячы беларускай культуры ўскладі кветкі да магілы паэта. У святое прынялі ўдзел больш за 120 чалавек.

На хаце паэта 31 кастрычніка была адчыненая мемарыяльная шыльда, затым адбыліся паэтычныя чытанні і бардаўскі канцэрт.

«Анатоль Сыс ад самога свайго нараджэння быў чальцом саюза, і нават не Саюза беларускіх пісьменнікаў, а саюза творцаў Беларусі, паколькі на гэтай прыдняпроўскай зямлі тысячы гадоў

назад жылі і тварылі беларусы», — сказаў на свяце паэзіі старшыня СБП Алесь Пашкевіч.

Ён адзначыў, што пра паэта ў Беларусі ў мінулым часе не гавораць: пра паэтаў вечна гавораць іх тэксты, творы, і таму лепшым помнікам Анатолю Сысу з'яўляюцца ягоныя кнігі. «Анатоль не любіў пафасу, не любіў лозунгаў, але мы не можам не сказаць: беларуская паэзія жыве, жыве памяць пра Анатоля. Хай яму будзе сонечна і ў іншым свече», — пажадаў А. Пашкевіч.

Пра паэта сказаў і яго старэйшыя калеги Анатоль Вярцінскі: «Сыс парадунаваў паэзію з разлігія, але пазней ён удакладніў: ён ставіў на адну дошку такія паняцці, як паэзія і Беларусь. Яго беларускасць, патрыятызм зусім

не дэманстратыўныя, зусім не напаказ, калі мець на ўвазе не яго учынкі, а яго радкі — абсалютна шчырэя, памножаныя на яго асаблівасць як чалавека, як творцы».

На падворку паэставай хаты прамаўлялі Уладзімір Някляеў, Барыс Пятровіч, Славамір Адамовіч і дзесяткі іншых творцаў, спявалі барды. Вёў свята на меснік старшыні СБП Эдуард Акулін.

У рамках свята прайшла презентация кнігі паэтычных прысвячэнняў Анатолю Сысу «Ягамосць» (выйшла ў бібліятэцы «Дзеяслова») і выбранага тома паэзіі «Алаіза». Быў таксама презентаваны 42-і нумар часопіса «Дзеяслоў», у якім апублікаваны лісты паэта, успаміны сяброў, вершы, якія раней не друкаваліся.

► ФОРУМ
ПАЭТЫЧНЫ ЛІСТАПАД

33 па 7 лістапада ў Польшчы адбыўся Міжнародны паэтычны фестываль «Познаньскі Лістапад».

У фестывалі прынялі ўдзел 52 паэты з США, Іраку, Нямеччыны, Чэхіі, Літвы, Украіны, Расіі, Індый, Турцыі, В'етнаму. Беларусь на форуме прадстаўляў намеснік старшыні СБП паэт і бард Эдуард Акулін. «Для мяне было вялікім гонарам узяць удзел у паэтычным форуме, які сёлета праходзіў у Познані ў 32 раз, — паведаміў ён. — Так атрымоўваецца, што апошнім часам пачуваеш сябе запатрабаваным творцам, на вялікі жаль, толькі за межамі Беларусі, дзе шануюць не толькі сваю літаратуру, а і літаратуру іншых народаў».

Урачыстае адкрыццё фестывалаю адбывалася ў сценах знакамітага Познаньскага ўніверсітэта імя Адама Міцкевіча. А цырымонію адкрыцця сваёй прысутнасцю ўпрыгожыла вышэйшае кіраўніцтва горада і ўніверсітэта. «Нашым бы чыноўнікам гэтаму павучыцца... — сказаў Э.Акулін. — Толькі дзе? У нас на Беларусі апошнім часам няма ні тое што міжнародных, а нават фестывалаў абласнога і раённага маштабу. А зусім нядаўна паэтай зусім пазбаўлялі магчымасці сустракацца з чытачамі. Дзякую Богу, гэтыя «блізарукія» загады чыноўнікаў ад адукацыі канулі ў лету, і на іх нават не варта азирацца. Трэба вучыцца ў нашых суседзяў — палякаў, літоўцаў, украінцаў, сербаў, славенцаў — ва ўсяго славянскага свету, як шанаваць свае святыні. Я маю на ўвазе найперш — роднае Слова і яго найвышэйшую інастасію Паэзію, якая з часоў Францішка Скарбины была на ўзроўні царкоўнай малітвы. Нездарма ж смаргонскі паэт Алесь Жамойцін лякуе хворых людзей, чытаючы над імі прадмовы да Бібліі нашага першадрукара...»

Познаньскі ўніверсітэт імя Адама Міцкевіча.

Другі і трэці фестывальны дні былі прысвечаныя творчым презентацыям гасцей фестывалю. Адбыліся дзесяткі выступленняў у навучальных установах Познані і яе ваколіцах: Леснэ, Коніне, Чэмпені, Буку, Пневе і інш.

«Было вельмі прыjemна, — зазначае Э.Акулін, — што арганізаторы фестывалю Збігнєв Гордзей і Марыя Магдалена Пацгай запланавалі ў межах імпрэзы маю творчую вечарыну з бардаўскімі канцэртамі. Яна адбылася 5 лістапада пры поўным аншлагу ў Познаньскім цэнтры адпачынку «Markietanka». Дарэчы на гэтай вечарыне адбылася і міжнародная презентацыя кампаніі «Будзьма беларусам!». Госці Познаньскага лістападу з цікавасцю ўспрынялі інфармацыю аб гэтай незвычайнай для іхніга разумення акцыі, бо і палякі, і літоўцы, і чехі, і нават в'етнамцы ўжо даўно ёсць. А мы, беларусы, яшчэ толькі збираемся быць...»

Па выніках форуму выйшла антология паэзіі «Як плыні ракі» з творамі ўдзельнікаў «Паэтычнага Лістападу» ў перакладзе на польскую мову».

ЮБІЛЕЙ ШЫЛЕРА

У Нямеччыне лістапад стаў не толькі юбілейным месяцам разбурэння Берлінскай сцяны. На фоне гэтай палітычнай падзеі не засталіся незадуважанымі і культурныя мерапрыемствы. Сярод іх — урачыстасці з нагоды 250-годдзя нараджэння Фрыдрыха Шылера, класіка нямецкай літаратуры, філосафа і гісторыка.

Ёган Крыстаф Фрыдрых фон Шылер (Friedrich Schiller) нарадзіўся 10 лістапада 1759 года ў горадзе Марбах-на-Некары ў сям'і палкавога фельшара. Вучыўся ў вясковай школе і ў пастара. Пры спрыянні Вюртэмбергскага герцага у 1773-м паступіў у элітную венскую акадэмію, дзе вывучаў юрыспрудэнцыю і медыцыну. У перыяд вучнёвства пачаў пісаць свае першыя п'есы. У 1777 годзе ў часопісе «Нямецкая хроніка» была апублікаваная яго драма «Заваёўнік».

У 1780 годзе Ф.Шылер стаў палкавым доктарам у Штутгарте. Пасля пастаноўкі п'есы «Разбойнікі» ў Мангайме ў 1782 годзе быў пасаджаны на гаўтвахту. Герцаг Вюртэмбергскі быў незадоволены літаратурнымі захапленнямі свайго медыка і забараніў яму займацца мастацтвам. Шылер адмаяўляеца да вайсковай кар'еры і пакідае службу.

Пачынаеца вандрунг нямецкага гасцю ўсім светам.

го сябра і жыве ў Веймары. У 1789 годзе прызначаны прафесарам гісторыі і філасофіі ў Йенскім універсітэце (які цяпер носіць яго імя). Жэніцца на Шарлоце фон Ленгефельд, нараджаюцца два сыны і дзве дачкі.

Ф.Шылер вяртаецца ў Веймар, дзе на сродкі мецэнатаў выдае некалькі літаратурных часопісаў. Збліжаецца і сябру з Гётэ, засноўвае з ім Веймарскі тэатр (сёння вядомы як Веймарскі тэатр). Партрэт Фрыдрыха Шылера работы Людовіка Сімановіч.

Ганны Амалія. Гледзячы на чэрэп Шылера, Гётэ напісаў аднайменны верш. Напрыканцы 1827 года прах Ф.Шылера быў пахаваны ў кінскай усыпальні на новых могілках, дзе побач з сябрамі пазнавецце затым займеў свой апошні зямны прытулак і Гётэ.

У 1911 годзе знайшли яшчэ адзін чэрэп, які прыпісвалі Ф.Шылеру. Доўгі час ішлі спрэчкі аб іх «сапраўднасці». У межах акцыі «Код Фрыдрыха Шылера», якая праводзілася радыёстанцыяй «Mitteldeutscher Rundfunk» і Фондам «Веймарскі класіцызм», у 2008 годзе ў дзвюх незалежных лабараторыях праводзілася эксперытыза ДНК, якая выявіла наступнае: аніводзін з чэрэпаў не належалі пісьменніку. Парэшткі ў труне належалі мінімум трох людзям. Фонд «Веймарскі класіцызм» вырашыў пакінуць труну Шылера пустой...

250-годдзе з дня нараджэння творцы — выставы, літаратурныя дыскусіі, тэатральныя пастаноўкі — адбываюцца ў Марбаху-на-Некары (Цюрынгія), дзе нарадзіўся Ф.Шылер, а таксама ў Веймары, Йене ды іншых нямецкіх гарадах.

Партрэт Фрыдрыха Шылера работы Людовіка Сімановіч. 1793–1794.

▶ ВЕРШЫ

ВАСІЛЬ ЗУЁНАК

ХОЧАЦЦА МУЗЫКІ СВЕТЛАЙ...

Кажуць: убачыў грака —
Мудрасць такая даўняя, —
To і вясну сустракай
Вітальнымі песнямі-дайнамі.

А як, калі не сакрэт,
Быць з сённяшніяю акрасаю:
«Гракі прылягелі» — сюжэт
Нязменны — з карціны Саўрасава.

Ці збіўся ў зямлі разварот,
Ці сонца інчай скіляеца:
Гракі-мінчукі круглы год
У горадзе аціраюца.

Бясненежжа — а ім самы раз
Няўладзіца гэта сезонная:
Без просьбы птушыных мас
Уладу трymаюць над зонаю.

Дубінкамі дзюбаў трасуць,
Паблісваюць чорнымі робамі, —
Па сметніках гонар нясуць
Шыхты прызначэння асобага...

I масленка, як з-пад ярма,
На свет выязджае з подзвівам:
Нібыта ў вясны няма,
Бо і зіма не прыходзіла...

ПАСТАЯНСТВА

Хоць забыліся даўно мы,
Як народ дзяліўся:
I паны даўно — фантомы,
I мужык змяніўся, —

Ды жыве перасцярогі
Мудрай настаянства:
Не дай божа сеінні рогі,
А мужыку панства...

ПЕРАДЗІМ'Е

Двор пахрустае крохкім лядком,
Трызніць полазам чарнатрон.
Сонца нехаць, нібы сілком,
Грэз хаце шыферны лоб.

Дзень туэслівай красой снегіроў
Плоціць лету рахунак нямы,
I ў высокіх дымах каміноў —
Прадчуванне марознай зімы.

Хочацца музыкі светлай,
А мне забіваюць вушки
Вэрхалам з апраметнай
«Гомікі» і клікушы...

Хочацца шчырага слова,
A «хномікі духу» мелюць
Душам асцё ды палову —
Трактуюць, каб хлеб з іх мелі...

Хочацца летуценна
Ляцець да зорных вышыніяў,
Ды часу турэмныя сцены
Цяжэй, чым ярмо на шыі...

Хочацца, каб жылося
Па-людску і нашаму люду,
Ды лёс не прарокаў прыносіць
На нашу зямлю, а прыблудаў...

КРЭКС-КРЭКС...

Драк /лац.: *Crex crex/*, такі шматлікі
ў недалёкім мінулым насельнік беларускіх балот і лугоў-сенажаціяў, знаходзіцца сёня пад пагрозай глабальнага зникнення...
З экалагічных назіранняў.

Crex crex — вучоная латынь
Драку з балота нашага
Імя выкраквала — і тым
Вучонась назапашвала.

I којсны, хто чытаў ці чуў
Пра тую сістэматыку,
Зайдросіці нашаму драку,
Славутасію багатаму.

Што перапёлка з салаўём! —
Нуль у научным канцэрце,
Калі, надзымуўшыся валлём,
Драк стане песню дзерці.

«Крэкс-крэкс» — задзірystа скрыпіць
Мелодыя бляшана.
Прачнеца нават чорт, што спіць
Пад купінай імшана...

Ды навалілася бяды —
Як гнёт: меліярацыя...
Сышла вада, а па слядах
Збег драк у эміграцыю...

Парваўся голас на шматы,
Развеяўся да каліўца, —
І нават гучная латынь
Драка не дагукаеца...

Вярнуцца, кажуць, абяцаў...
Ды сцежка незваротная, —
I ні начатку, ні канца,
Як ні лугоў з балотамі...

— Крэкс-крэкс?..
— *Crex-crex...*

I хто намаліўся, і хто награшаў —
Рахунак аднолькавы мае:
Загадку жыцця ніхто не рашиў,
I часу ніхто не стрымае.

За часам не вернешся наўздангон, —
Час — ён двайнік наш сустрэчны.
Час — гэта я, гэта ты, гэта ён,
A ўсё, што без нас, — гэта вечнасць...

КУДЫ ПАЙСЦІ?

Афіша не жмуркамі —
Аршынна — аб'яўляе
Спектаклі
Для дэбілаў і дубоў:
«Ужин с приуркамі»
Спачатку замаўляе,
A потым — як заклік:
«Дурацкая любовь»!..

НЕНАЕДА

Ні рубля, ні капейкі —
Толькі тысячы, тысячы...
Цень цвяліць єўрапейскі,
Галаву табе лысячы...

Размнажаюца гроши,
Як жукі каларадскія,
Як мільтоны, як воши... —
A кішэні — жабрацкія!..

Стос паперак не ліпавы,
A басота басотай, —
Вочы здзіўлена лыпаюць,
Як нулі на банкнотах...

Ні рубля, ні капейкі...
I куды ўсё дзяяваца?:
Хоць зажмурся — ды ў пельку,
Як у песні спяваеца...

Той матыў прыгадаеш,
Як зблізіўся паснедаць
I ўваччу, маладая,
Паўстае ненаеда.

Голад паішчу не ішчэрыць
I зубамі не клаеа:
I абед, і вячэр,
Кажуць, з'гла інфляцыя...

Хто мне цвёрда адкажа,
Хто запэўніць мяне,
Што ўжо лёс нехлямляжы
Заўтра нас абліне.

Што народ акрыяе
I паверыць сабе,
Што не будзе раздрайу
У сыноў на сяўбе.

Што пад мудрай аховай
Наша памяць спачне,
Што спрадвечная мова
Гаспадыніць пачне.

Што лягчайши, чым гэты,
Будзе новы рэжым
I што апалааеты
Пабягучы на крыжы...

Узвіжсанне гоніць вужаск
У мох і ў лаўжы на сховы,
Апошні качар-крыжак
Пакінуў свой куст альховы.

Азіміну для зайгоў
Салодзіць марозік лёгкі.
Крумкач — мудрэц з мудрацоў —
Aб лёс нагадвае крохкім...

Чарнеюць прадонні віроў,
Вясёлку імжка разагнула,
I ў шуме трывожным вястроў
Зімы праразаюца гулы...

АПТЫМІСТ

На ўёллы поўдзень прыдбалі квіткі
Суседзі — i шпак, i ластаўка,
A вераб'ю ляцець не з рукі:
Пара ў яго самая ласая.

Капейка ў кішэні, а з'еў на рубель —
Жыццё па-асенняму лёгкае, —
I на таку аптыміст-верабей
Вось-вось салаўём зацёхкае.

І ТАДЫ УРАТАВАННЕ АДНО...

Каб трываласці мець запас,

Век улады народ не песцілі.
Так ужо і вядзенца ў нас:
Праўду рэжа той, хто на пенсіі.

Есьць капейкына на харчы —
Хоць жабрацкая, ды незалежная.
A таму яны ў зухі вучыць
Гэтак жыць, як жылі пры Брэжневе.

I агонь у крыві не патух —
Палыхае ўсё, аб чым марылі, —
Ібаруры Далорэс дух,
Tой, іспанскай, пасіянары.

Ды не чуюць іх — ні ірвачы,
Ні запечнікі, — як заклініла:
Хто зацията маўчиць, хто крычыць,
Каб маліліся ім маўклівия.

Словатворныя гмахі ўстаюць,
Славатворныя ідалы высяцца, —
Новы дзень з малатка прадаюць,
A былыя ідэі лысяцца.

I праз бурбалкі слоў не відно
Дно чыноў прадажна-таварнае...
I тады ўратаванне адно —
Пенсіянеры пасіянары.

ПРЫКЛАД

Вяскоўцы штурмуюць алімпы ўладныя:
Хто ў маштабах раёна, а хто і ў стаўцы.
A як жа! — прыклад бацькі натхніе
i радуе, —
Нельга з прыкладам гэтакі памыліца!..

A інтэлігенты ў галовах з пражсктамі,
Як выцягнуць вёску прагрэсу трасамі,
З барознаў бульбоўных на «стоках»
манжэтамі
Каларадскіх жукоў страсаюць...

ДОМА

Лацвей нам, беларусам, —
Хоць гэтым ды ўзялі! —
За краты пад прымусам
Не пруць на край зямлі.

Дамашніе заданне, —
Хіба гэта прысуд?!
Жыве адно ў паданнях
Сібірскі шлях-маршрут...

Цяпер усё пад бокам,
Усё, лічы, сваё.
I сам на відавоку,
I сковічча тваё.

I ні тайгі астрожнай,
Ні Калымы няма —
У нас у сэрцы ў кожным
У кожнага турма...

ІДЗЕ ПРАГРЭС...

Ідзе прагрэс углыб і ўшыркі:
Каханнем вёсны адціві —
I нараджаніца ў прабірках
Нащадкі наши на зямлі.

Ды пляскаць не гатоў у ладкі
Пакуль што я — адзін з жывых, —
Хачу спытанацца для пачатку:
A што за людзі выйдуць з іх?

Кім свет заселіцца, нарэшце,
Па тых народзінах шкляных,
Як адамрэ той спосаб грэшы,
Што самы рапіскі між зямных?..

Уваж наўнае пытанне,
Камп'ютар мудры, — адказы:
Якое будзе ў іх каханне
I з чым у сэрцах будуць жыць?..

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

ЛІСОЎЧКІ

ФРАГМЕНТ НОВАГА РАМАНА

Леанід ДАЙНЕКА

«Радзіму любяць не за тое, што яна вялікая. Радзіму любяць за тое, што яна радзіма». Я добра разумею гэта, вяслане. Я разумею, што немец і швед хоча ўзяць нашу волю, а маскалъ ды й той жа лях хоцуць узяць нашу душу. Мы, дзяржаўныя мужы Княства, як толькі можам, супраціўляемся гэтаму. Вось чаму ў віленскай друкарні Мамонічай фінансаваў і распрацоўваў надрукаваць Статут Вялікага Княства Літоўскага нашай прыроднай моваю, каб паказаць усім і кожнаму, хто мы ёсць на гэтай зямлі.

Ён змоўк, як бы прыслухаўся да нечага ўнутры сябе. Па ягоным твары было відно, што яму не дзе спакойна жыць паставанна барацьба думак, якія неадступна і неадчэпна нараджуюцца ў самай патаемнай глыбіні душы. Вось і цяпер, памаўчаўшы, Леў Сапега сказаў:

— Жыццё павінна быць восцрае.

— Прашу прабачыць, пане, але што такое — вострае жыццё? — пацікаўся Лісоўскі.

— Стыло, якім пішаць. Слова, што нараджаецца пад гэтым стылом. Шпага, якой абараняеш свой гонар і гонар сваёй Айчыны, — з найвялікшай жарсцю і пераканаццю адказаў Леў Іванавіч Сапега.

Канцлер, пажадаўшы радзівілаўскуму початку і самому Аляксандру Лісоўскуму вайсковага шчасця, вярнуўся ў столицную Вільню, а лісоўчыкі з усёй імклівасцю рушылі ў Інфлянты. Верасень фарбаваў у жоўты колер ліссы. Шэрымі дажджамі плакала неба. Птушкі ляцелі на поўдзень. Людзі рваліся на поўнач, на раку Дзвіну, спрадвечны крывіцкі Рубон, і далей — у заліту крывей бясконцых войнаў Лівонію.

— Так, пане канцлер, — згодна захітаў галавою Лісоўскі. — Ворагаў шмат. И мене іх не робіцца.

Леў Сапега праніzlіva зірнуў на яго, потым паглядзеў на абрах Хрыста, што вісёў на сцяне разідэнцыі, прамовіў:

— Ёсць Бог, найвялікшы і наймудрэйшы. И ёсць Мікалай Ка-пернік, які не збаяўся паставіць сонца ў цэнтр вечнага неба. Ёсць Ян Гус, што згарэў у вогнішчы, не адрокшился ад жыццёвага ідэалу. И ёсць мы, што паставінна мяняем свае веры і мовы. Як разумеецца і як вытлумачыць такое? Я сам нарадзіўся праваслаўным. Потым, калі вучыўся ў Лейпцигскім універсітэце, запісаўся ў кальвіністы. Потым у 1586 годзе стаў католікам. Тры веры перамянілася ў маёй душы. Хіба гэта правільна? Значыць, німа ўва мне цвёрдага паставаннага стрыжня. Як агонь пад ветрам, вера мая.

— Пан канцлер не адзін такі, — асцярожна ўставіў сваё слова Аляксандар Лісоўскі. — Амаль усе мы такі.

— А чаму? — спытаў Сапега і сам жа адказаў на сваё пытанненне: — Таму што пасяліў нас Пан Бог паміж ляхам і маскалём, а яны ганарыстыя, яны задзірыстыя і агресіўныя. И мы, наш народ, як бы разыграемся паміж імі. Мы ўвесць час уступаем ва ўсё новыя вунії, каб захавацца і не знікніць, увесць час прыхілемся да больш моцных, да больш вялікіх. Але ж ўсячэ любамудр Сенека сказаў:

павінна была стаць Рыга, горад, якім валодалі палякі і літвіны. Глыбокай ноччу пад шквалістым праліўным дажджком, пад раскацістымі ўдарамі грому павеў на Рыгу сваіх жаўнерараў ваяўнічы адважны швед, павеў з надзеяю, што нікто не чакае яго ў такое жахліве вар'яцкае надвор'е. Ды ў дзвюх мілях ад Рыгі калі вёскі Кірхгольм не спаў, гуртаваў баявыя шыкты Хадкевіч. Ліў бурны дождь, нібы хацеў астудзіць гарачыя людскія галовы, утрымаць іх ад душагубства. Дзве грозныя сілы стаялі адна на насупраць другой. Лепей бы ім не сутыкнуцца на халодных начных дарогах, прайсці, не заўважыўши адна адну. Але яны сутыкнуліся. Дзьму ў твары густы мокры вецер, ніс з прыморскіх дзюнаў штурпаты калочкы пясок.

На самym золку Аляксандар Лісоўскі са сваім початкам далаўчыўся да Яна Сапегі, які стаяў на правым фланзе. Пад началам ва ўсвяцкага старосты былі дзве сотні ўласных вершнікаў, панцырная сотня Невяроўскага, початы Млоцкага, Гедройца і Баркоўскага — усяго каля дзесяці соцен жаўнерараў.

— Вітаем рыцараў з Нясьвіжу! — узрадавана выгукнуў Ян Пётр Сапега і пад'ехаў, распрыскаўочы ліпкую грязь, на сваім вёрткім рыхым коніку да шыкты Лісоўскага. — Хопіць працы і вашаму, панове, востраму мяч!

Калі сплыў-сцёк з мокрых расквашаных дажджком дзюнаў белы ранішні туман, убачылі проста перад сабою шведаў. Яны (каля васьмі тысяч пяхоты) пагrozіла вінікі, стаялі двума шэрагамі, стаялі на ўзгорках. И ў гэтым была іхня перавага над войскам вялікага гетмана Яна Каралі Хадкевіча, што шыктувалася ў нізіне. Блішчэлі дзіды, адкаваныя са славутага шведскага жалеза. Тапырылі дулы мушкетаў. Праўда, порах трохі адсырэў пад бясконцымі начнымі дажджомі.

Разам са шведамі прыйшлі лавіць вайсковую ўдачу ў мокрых слізкіх лівонскіх дзюнаў німецкія, французскія, галандскія і ангельскія жаўнеры. Яны моўчкі стаялі агромністай непарушнай армадаю. Их чакалі або вялікія грошы, або смерць.

К а р л С у д э р м а н с к и , новааб'яўлены шведскі кароль, прыспешваючы перамогу, разгуртаваў пяць соцен кавалерыстаў па флангах пяхоты. Им жа ў падтрымку даў адзінаццаць гарматаў, якія шквалістым агнём павінны былі скрышыць безгарматнага ворага. Сам кароль з гвардыйскай застасцю ў тыле, але кожнае імгненне гатовы быў руку ў туды, дзе дасць першую трэшчыну літвінскую сцяну.

Хадкевіч падзяліў сваё войска на трох часткі. У цэнтры ішоў у бітву адборны гетманскі полк пад звязанствам Вінцэнта Войны. Левым крылом кіраваў Тамаш Дуброва. Тут былі панцырныя гусары, трэцім калонам татарскія харугвы, лівонскія пешцы-ландскнехты Плетэнберга разам з

уздроенымі абознікамі. Лісоўчыкі стаялі на правым фланзе разам з жаўнерамі Яна Пятра Сапегі.

Перад самым боем вялікі гетман Хадкевіч, памаліўшыся разам з усімі, зняўшы шлем, ад чаго валасты адразу ж ускладзіць вецер, сказаў войску:

— Перад намі стаіць швед, услаўлены перамогамі, загартаваны бітвамі ваяр. Але я мы, сыны Княства Літоўскага, умеем ваяваць і перамагаць. Шлях вось з гэтага поля адзін: альбо ўрай, альбо ў пекла. Не саступім жа ворагам. Не адвернем позіркі свае. Хоць ворагаў, шчыра кажу я вам, шмат, іх нават цяжка палічыць.

— А мы іх палічым тады, калі ўсіх пераб'ем! — крыкнуў Іван Маствоўскі.

Хадкевіч пачаў такія слова, усхватываны адказаў:

— Дай Божа, каб ваны, пане рыцар, слова споўніліся. За добры знак прымаю вашу ахвоту і спадзяюся на вашу мужнасць.

У гэтых самы час на другім беразе Дзвіны загартавалі тры сотні рэйтараў курляндскага герцага Фрэдэрыка, якія прымчаліся на дапамогу літвінам. Злёту яны ўрэзаліся на конях у вірлівую рабнью плынь, удала знайшлі брод і неўзабаве былі ўжо побач з шыктомі гетмана Хадкевіча. Рэйтараў сустэрлі крыкі захаплення.

Убачыўшы такое, Карл Судэрманскі загадаў барабаншыку біць сігнал атакі. Ярасна ўдарылі палачкі з найцвярдзейшага шведскага дуба па туга напятай бычынай скury. Звонкі пошчак пакаціўся па маўклівых мокрых дзюнах. И адразу ж усё ажыло, загуло, зарухалася. Шведы пачалі баталію. Яны ішлі ў сініх мундзірах, у чорных капелюшах, высоцкія, станістыя, шыракаплечыя, з доўгімі гривамі светлых валасоў, з халоднай ярасцю ў позірках. Зрабілася ціха-ціха. Толькі рыпей пясок пад тысячамі моцных мускулістых ног. Ды ці можна спыніць такую сілу? Усё змящеяна на сваім шляху, як гняўлівая вясновая паводка змятае масты і граблі.

Лісоўчыкі з Аляксандрам Лісоўскім чакалі шведскага ўдуара на правым крыле літвінскага войска. Яны ўзнялі над сабою свой бел-чырвона-белы сцяг з выяваю двух вершнікаў на адным кані. Сцяг тримаў Марцін Жабыка-Жэмба. Ягония сінія вочы натхнёна зязлі.

Непадалёк ад сцяганосца, сутыкаючыся страмёнамі, суцішвалі ўзбуджаныя коней Лявонцій Кукарецкі і Антон Даніловіч-Гоцкі... Чакаючы першай у сваім жыцці сапраўднай бітвы, бітыя, вядома ж, з непазбежнай крывею і нават смерцю, Лявонцій думаў: «Ня ўжо я магу загінуць? Ня ўжо праз нейкія імгненні мянне ўжо не будзе? Як гэта — мянне не будзе? А дзе ж будуць мая галава, мае руки і ногі, мае сэрца? Дзе будуць мае думкі, мае вершы? Дзе будзе камане маё да дзвюх прыгожанькіх сястрычак?»

Даніловіч-Гоцкі бачыў і разумеў хваляванне свайго маладзейшага аднашынтоўца. Ён вырашыў падчас бою па магчымасці апекаваць, абараніць яго, але рабіць гэта не дужа прыкметна, каб не пакрыўдзіць уражлівага паэта.

Тым часам сіняя непарушнай шведскай сцяне пагрозіла набліжалася. И тады вялікі гетман Хадкевіч паслаў на пярэднюю лінію вестуна з загадам: адступаць, уцякаць. Гэта быў звычны хітры

манеўр з разлікам на ўпэўненасць шведаў і самога іхняга караля Карла ў сваёй непераможнасці і неадольнай сіле. Пярэдняй літвінскія воі паказалі зад, пабеглі бязладнай гурмою, спатыкаючыся, спaloхана хапаючыся за галовы, але не выпускаючы з рук зброю.

Такі паварот падзеяў стаўся салодкім п'янлівым віном для суворых шведаў. Яны паверылі, разладзілі свой дасюль амаль ідэальны шыкт, апраціўшыся дзідамі, рынуліся ўперад. И тут іх чакала крывавая і страшная неспадзяянка. За невысокім бязлесным узгорачкам яны напароліся на гетманскі полк Вінцэнта Войны, сутыкнуліся лоб у лоб. Шматдульным злым залпам грымнулі мушкеты, няшчадна зрезалі ўвесі пярэдні шведскі шэраг. У клубках жоўтага парахавага дыму ўзгорачак на нейкім імгненні як бы знік, быццам яго й не было. Але дым развеяўся, і шведы, тыя, хто ацалеў, убачылі проста перад сабой калочкі зіхоткі лес вострых літвінскіх дзід.

Гэты самы час на другім беразе Дзвіны загартавалі тры сотні рэйтараў курляндскага герцага Фрэдэрыка, якія прымчаліся на дапамогу літвінам. Злёту яны ўрэзаліся на конях у вірлівую рабнью плынь, удала знайшлі брод і неўзабаве былі ўжо побач з шыктомі гетмана Хадкевіча. Рэйтараў сустэрлі крыкі захаплення. Убачыўшы такое, Карл Судэрманскі загадаў барабаншыку біць сігнал атакі. Ярасна ўдарылі палачкі з найцвярдзейшага шведскага дуба па туга напятай бычынай скury. Звонкі пошчак пакаціўся па маўклівых мокрых дзюнах. И адразу ж усё ажыло, загуло, зарухалася. Шведы пачалі баталію. Яны ішлі ў сініх мундзірах, у чорных капелюшах, высоцкія, станістыя, шыракаплечыя, з доўгімі гривамі светлых валасоў, з халоднай ярасцю ў позірках. Зрабілася ціха-ціха. Толькі рыпей пясок пад тысячамі моцных мускулістых ног. Ды ці можна спыніць такую сілу? Усё змящеяна на сваім шляху, як гняўлівая паводка змятае масты і граблі.

— Вера і перамога! — люта зачыраў Аляксандар Лісоўскі, узвіваючы ўгору сваю бязлітасную шаблю, прышпорваючы каня.

— Вера і перамога! — падтрымалі баявы кліч усе, як адзін, лісоўчыкі і, быццам, камяні лавіны, што няўмольна абрушваюцца следам за самым першым валуном, рынуліся ў атаку за сваім водцам.

Сутыкнуліся, пачалі грызці адно аднаго коні. Людзі пачалі дзідамі і шаблямі калоць і пластилаваць ворага. Адчайныя крыкі, пранізлівае конскіе іржанне, звон зброя, гулкія стрэлы з мушкетаў, глухія ўдары па мяккаму чалавечаму целу запаланілі наваколле. Гэта быў страшны голас вайны.

Лісоўчыкі біліся супраць рэйтараў, прафесійных шведскіх ваяроў, якія жылі толькі сечамі і паходамі. Магчыма, не хапала лісоўчыкамі такога ж баявога майстэрства, бо зусім нядаўна зліліся з'ядналіся яны ў адзін почат, але адваігі ім было не пазычыць. И натхнёна вёў іх у саме пекла лютага бою чалавек мужнай рукі і вялінічага духу — Аляксандар Язэп Лісоўскі. «Сын грому» — ужо знойшоў яму высокое ганарове імя паэт Лявонцій Кукарецкі.

Сам Лявонцій, напружваючы ўсе сілы, абліваючыся салёным потам, выгнянічы з сэрца страх, калоў і

рэйтараў буздыганам, цяжкай жалезнай булавой з рубчастымі вострымі пер'ямі. Гэтым буздыганаў ён крышы шведскія чарапы і крычаў:

— Раней смерці не памерці!

...Сцяганосец Марцін Жабыка-Жэмба таксама рынуўся ў самы вір бязлітаснай сечы. Дрэўка сцяга лісоўчыкаў, бел-чырвона-белага палотнішча, ён намёрта прывязаў-прыкруці папругаю да тулава і, вызваліўшы такім чынам рукі, хвастаў шабляю налева і направа. Са сваім яркім сцягам ён быў падобны на крылатага ваяра-анёла, што адважна зляцеў з хмарных нябесаў на залітую гарачай крывёй, здратаваную конскімі капытамі зямлю.

Велізарны шведскі рэйтэр у бліскучых металічных латах, якія ў некаторых мясцінах былі ўжо праўтыя, у завірусе бою заўважыў сцяганосца, крута развязнуў свайго каня і, пад'ехаўшы да Марціна, скончыў на яго ззаду, як драпежная рысь. Яны пакаціліся на зямлю. Швед хацеў запалоніць сцяга. Ён быў больш моцны, больш цяжкі — і пачаў душыць Жабыка-Жэмбу, упіўшыся таму жалезнімі пальцамі ў горла.

Даніловіч-Гоцкі з Кукарэцкім ірваниліся на дапамогу сцяганосцу. Саскочылі з коней, наваліліся на раз'ятранага шведа. Ён быў ма-гутны, як пушчанскі зубр. Цяжка варочаўся, адбіваўся рукамі і нагамі, укусіў Даніловіча-Гоцкага, а потым ударыў галавой. Ды супроць трах не ўстояў, здаўся, заціх.

Бітва доўжылася амаль чатыры гадзіны. Нарэшце шведы не вытрымалі. Іхняя конніца кінулася на ўцёкі, топчуцы сваю ж пяхоту. Кожны, як толькі мог, ратаваў уласнае жыццё. Пара-нены Карл Судэрманскі щадам выслізнуў з ліцвінскай пасткі, даімчаўся да свайго карабля, загадаў неадкладна адпłyvaць ад берагу.

— Ваша вялікасць, як я рады, што вы асалелі! — радасна ўсклікнуў ягоны верны стары камерднер. Кароль адразу ж пранізаў камерднера шпагаю, істэрчына закрычаў з пеняю на патрэсканых скрываўленых вуснах:

— Мярзотнае гадаў! Усе вы павінны быць там, дзе толькі што быў я!

У войску вялікага гетмана Хадкевіча загінула больш за сотню ваяроў. Між іх адзінаццаць лісоўчыкаў. Шведаў лягло не-калькі тысяч. Гэта быў жахлівы разгром. Пераможцы ўзялі шмат палонных. Узялі ўсе адзінаццаць шведскіх гарматаў.

Лісоўчыкі, якія скруцілі велізарнага шведскага рэйтара, не ведалі, што з ім рабіць. Палонны паныла стаяў між іх. Чырвоная абдэўтрыя руки дробна трымцелі.

— Злавілі плотку, што не лезе ў глотку, — разгублена шкраб падбароддзе Антон Даніловіч-Гоцкі. — Трэба б было адразу прыкончыць яго, і ўесь гамон. А цяпер думай, куды дзець гэтu жалезнную ляльку.

І тут прагучачаў загад гетмана:

— Палонныя шведы пацягнуць у Рыгу свае ж гарматы.

Даніловіч-Гоцкі ўзрадаваўся, паляпаў рэйтара па плячы:

— Будзеш за каня. Усё лепей, чым на тым свеце ў вогненнай смале кіпець.

Пахавалі забітых на высокім дзвінскім беразе. Шведы таксама закапалі сваіх мёртвых, але ў ніжэйшым месцы далей ад ліцві-

Мы ўесь час уступаем ва ўсё новыя вуні, каб захавацца і не зінкнучь, у весь час прыхіляемся да больш моцных, да больш вялікіх

наў. Трупаў было дужа шмат, і невясёлая праца доўжылася амаль суткі.

Бяда напаткала ў сечы Вітаўта Гарткевіча — цяжка паразіті Стуму. Шведская дзіда прарапора белдний жывёліне левы бок. Конь ляжка на пяску, сіпла перарывіста дыхаў, то заплющчваў, то расплющчваў вялікія карычневыя вочы, у якіх зязлі гарошыны слёз. Часам ён слаба варушыў хвастом, перабіраў тонкімі сухімі нагамі і ўмольна глядзеў на свайго гаспадара, нібы просьчы за нешта прафачэння...

Пад'ехаў Аляксандар Лісоўскі, паглядзеў на ўсё, сказаў строгім голосам:

— Не да твару шляхціцу рум-зашь у тры ручай. На тое й вайна. Гінуць не толькі людзі. Гінуць коні. Уставай. Трэба грузіць пакалечанага каня на фурманку і везіць ў Рыгу. Там знайдуцца лекары.

Так і зрабілі. Вітаўт Гарткевіч, як у тумане, ішоў за фурманкаю. Самум, лежачы на травянай пад-сцілі, неадрэйтна пазіраў на яго.

Па той жа цяжкай пясчанай дарозе палонныя шведы валаклі ў Рыгу адзінаццаць сваіх гармат. Падпрымусам рабілі яны гэтуюнімілую зняважліву працу. А куды дзенешся? Як казалі старадаўнія лацініяне: *Memento quia pulvis es* — Памятай, што ты прах.

Адзін з лісоўчыкаў, вёрткі чарнавусенькі шляхцючок аднекуль з-пад Ліды, спрытна ўскочыў на гармату, якую цягнулі чацвёра шведскіх рэйтараў, сядзеў на ёй, красуючыся, і ўсё паўтараў вясёлу прыгаворку:

— Я на шведу еду. Я на шведу еду...

...Рыга радасна вітала сваіх збаўчыў ад шведаў. І старыя, і ма-лявы выбеглі на вуліцы і плошчы, махалі рукамі, падносілі букеты кветак, хлеб, збаны з півам і віном, смажаную балтыйскую салаку на закуску. Лісоўчыкі разам з ўсім ліцвінскім войскам прагарцевалі па горадзе. Ім, вядома ж, было вельмі прыемна чуць такую ўсеагульную пахвалу.

Трыумфатарамі вярнуліся ў Нясвіж, але тут іх сустрэлі зусім не так, як у Рызе. Можна сказаць, не заўважылі іхняе вяртанне. Сам Лісоўскі здзівіўся такому холаду

Юры. Шчокі адлівалі мармуровай беллю. Ва ўсім замку, ды й, мабыць, ва ўсім Нясвіжы звінела напружаная цішыня.

— Нагуляўся? — сказаў нарэшце ціхім голасам бацька. Сын пры гэтых словах яшчэ ніжэй унурыў галаву.

— Напіўся маёй і матчынай крыві? — пачаў узыышаць голас старэйшы Радзівіл. Сынава гала-ва схілілася ледзь не да бліскучай паркетнай падлогі.

— Зніславіў наш род? Плюнуў на магілы продкаў нашых?

— павольна пачаў уздымацца з-за стала Радзівіл Сиротка. Хацеў лясніца кулаком па стале, а потым і дурному сыну па твары. Ды Ян Юры заплакаў, тоненъка, з ухліпам, па-дзяцінам. Гэта спыніла ўз'юшанага бацьку. Ён раптам успомніў, як маленъкага трохгадовага Яна Юры ўдзяліў проста ў шчочку чмель. Яны гулялі ў лузэ над Ушой, і сын нахіліўся над яркай вельмі прыгожай кветкай.

— Ой, татачка! Ой, баліц! — бег тады да яго сын, заліваючыся горкімі слязамі, просячы дапамогі, шукаючы паратунку.

Ад такога ўспаміну Мікалай Крыштоф Радзівіл пакутліва зморшчыўся, колькі імгнення ў стаяў і не ведаў, што рабіць. Затым перахрысціўся на абрэз Дзевы Марыі, пазваніў у настольны залаты званочак. На парозе Рыцарскай залі адразу ж з'явіўся лёкай.

— Завесі княжыча ў Альбу, — амаль спакойным голасам загадаў Радзівіл.

Альба была прыгарадным фальваркам Нясвіжа, дзе Радзівілы пабудавалі свой дом. Акрамя яго тут стаяла каля дзесяці слянскіх драўляных крэты саломаю хатак, вельмі прыгожых, нібы цацачных. Былі загоны і хлявы для быдла, студня з журалём, маленъкія агародчыкі, лавачкі каля хатак.

Па ўсёй Рэчы Паспалітай квітнела мода на сарматызм, пакланенне продкам-сарматам, якія прыйшли калісці ў Еўропу з усходніх спякотных стэпаў і зрабіліся ваяёнічай герайчай шляхтай. Уладарыў культ апрашчэння, набліжэння да прыродных каранёў. Вось чаму пыхлівия магнаты са сваімі капрывілымі распешчанымі жонкамі на некалькі дзён ператвараліся ў звычайных хлопаў і хлопак, апраналі хлопскае адзенне, брали ў белыя руки сярпы і косы, старанна хадзілі па плужком, выганялі ў поле сакаціну, жылі ў маленъкіх драўляных хатках. Вядома ж, гэта была толькі гульня. Усе гэтай «сяляні і слянікі» цудоўна ведалі, што яны паны, гаспадары ўсяго жывога і мёртвага на гэтай зямлі, што варта ім толькі шчоўкнучь пальцам, і да іхніх ног упадаць дзесяткі рабоў і рабынь, каб неадкладна выканаць іхні самы нечуваны капрывіз, бо не-здарма спрадвеку кажуць: пан пануе, а хлоп гаруе. Але такою была мода, а ваяваць супраць моды ва ўсе часы лічылася і лічыцца безгустоўным. Самі сябе ўдзельнікі гэтага маскараду называлі на італьянскі манер пейзанамі.

Вось куды саслаў разгневаны Радзівіл свайго сына. Ян Юры, пакорліва згадзіўшыся, падпрадкаваўшыся без анякіх пярэчанняў бацькавай волі, жорстка памыліўся, калі палічыў, што ў Альбе ён таксама зробіцца на іхні час бесклапотным пейзанам. Усяго адну ноч пераначаваў ён у прыгожай хатцы. А назаўтра з самай раніцы з пышнай світаю зноў аб'явіўся ў Альбе Мікалай Крыштоф, грозны, халоднавокі, загадаў сыну выйсці на вуліцу. Яшчэ туман поўз па лагчынах, бляеўся, як гусіны пух. Нямелася пачыналі кукарэкаць пеўні. Непадалёку стары свінапас выганяў на пашу гурт пярэстых вісківых свіней. Радзівіл узмахам рукі паклікаў яго да сябе. Паставух, хуценъка здзёршы з лысай галавы брудную пакамечаную шапку-блавушку, падбег да князя, нізка-нізка сагнуўся ў паклоне.

— Як завуць цябе? — спытаў Радзівіл.

— Міхаіла, — спалохана прашалясця ў адказ.

— Вось гэты, — пальцам у за-латых пярсцёнках тыцніу князь на Яна Юрыя, — з сённяшняга дня будзе ў цябе за падпаска. Зразумеў?

У адказ было мёртвае маўчанне. Выцвілья старэчыя вочы свінапаса напоўніліся невымернымі жахамі.

— Будзе тваім падпаскам, — княжыкі голас усёй болей люцеў. — І пугі, пугі не шкадуй! Калі што не так зробіць, пугаю яго, пугаю! Вось гэтак!

Мікалай Крыштоф Радзівіл вырваў з рук у старога пугу, шырокая размахнуўся і з усіе сілы шлегануў, але не сына, а самога свінапаса. Той скучыўся ад болю. Раскошная яркая світа начаце з нясвіжскім ардынатам велічна развязнулася і паехала ў палац. На вясковай туманістай вуліцы засталіся толькі свінічы пастухи, княжык Ян Юрый і мітус-лівія вечна галодныя свіні.

Канцлер Сапега вельмі ўспамінуў сустрэў новага палкоўніка, павіншаваў, доўга ціснуў намазоненую эфесам шаблі далонь. Потым распітваў пра кіргольмскую бітву, цікавіўся, ці праўда, што шведы выдатныя ваяры.

— Праўда, пане канцлер, — з усёй шчырасцю адказаў Лісоўскі. — Хацеў бы я, каб у мяне былі такія. Яны як крэмень, як валуни. Стаяць да канца...

Потым канцлер загаварыў пра ўсходнія маскавіцкія справы, пра цара Дзмітрыя Першага Іванавіча, які шчасліва пазбег смерці ад рук людзей Гадунова і сядзіць на маскоўскім троне, хоць шмат хто называе яго Самазванцам і Разстрыгаю. Загаварыў пра Смаленск, які яшчэ Вітаўт у свой час далучыў да Вялікага Княства Літоўскага, але Масква ў 1514 годзе зноў захапіла гэты крывацкі горад.

— Крыўдна мне і балюча, — казаў канцлер. — Мы, Сапегі, са смаленскіх баяраў. Там нашыя спрадвечныя вотчыны, нашыя землі. Але нас выгналі адтуль, выгналі ненаеднікі-ненасытнікі, якім заўсёды чагосыці не хапае. Кітайскі правіцель Шан Ян яшчэ за трыста гадоў да нараджэння Хрыстова пісаў: «Калі людзі дурнія, можна ўладарыць над імі пры дапамозе розуму; калі ж людзі разумныя, можна ўладарыць над імі толькі пры дапамозе сілы». Маскоўскія цары прызнаюць і паважаюць толькі сілу. Вось таму і мы павінны быць моцнымі, быць адважнымі і рашучымі. Сёння спрыяльны момант, каб вярнуць назад усё забранае ў нас сілай. «Ex unice leonem» — Па кіпцірах пазнаюць льва. Так што не заплытай лішнім тлушчам, пан палкоўнік, рыхтуйся і рыхтуй сваіх людзей — неўзабаве пойдзем на Маскву...

ФРАГМЕНТЫ

ІДЗІ ЖЫВІ!

Алесь ПАПЛАЙСКИ

Урывак з аповесці
«РАЗМОВЫ СА СТОДЗІВАМІ»

Жыщё пачынаецца з хлусні, дробязнай і бяскрӯднай. З жыщесціврдальнага, спакуслівага: «Усю-усю-усю!..». Ты хочаш есці ды інстынктыўна цягнешся да белай выспачкі цела, што прывідна ўздрыгвае ў бездані-выразе мамінай блузкі, і натыкаешся на гэтае п'янкое, шматабяльнае: «Ах ты, маё любінітка!..». Слязлівасць імгненна сціраецца ўсмешкай. Як мала нам патрэбна насамрэч! Але ты патрабуеш большага. А значыць, недаваляльна. Твой рот затыкаецца сувенірнай пустышкай, і гаркавы прысмак гумы крадзе на невызначаны час голад. З уростам імкненне да недазволенага робіцца неабходнасцю. Імклівасць, хуткаплыннасць і разнастайнасць жыщца агаломшываюць цябе. Ты губляеш арыецы.

Сваёй патыліцы ледзяное дыханне адзіноты. Разуменне таго, што прайшло яно пераважна ў пошуках чужых памылак, неаспрэчнае. Цяпер ігнаруюць цябе. Цяпер абыходзяць бокам цябе. Не ўспрымаюць... И ты змушаны з гэтым жыць. Ты злуешся. Яно і не дзіва. Быць навідавою для цябе — значыць быць незадзінным. А скрытнасць для такіх, як ты, аматарапія назіраць за чужым жыщцем — галоўная ўмова існавання. Толькі хто падкажа табе, што ты і ёсць тая памылка, яку шукаете вось ужо палову жыцця ў іншых?..

— Усё роўна цябе пацалую! Ляля!...

Гэтая юродзівая спыняе цябе кожны дзень. Яна мае звычку матэрыйлізацію там, дзе не чакаюць. И табе нічога не застаецца іншага, акрамя як выцірацца ад яе бязмэтнай вар'яцкай усмешкі. Нібыта адагіднага пляўка. А яшчэ ад погляду. Бачылі б вы яе вочы! Але ты здольны прыняць ад яе любыя абразы. Ты перакананы, што дэманды, якія жывуць у душах вар'ятаў, адкрываюць уточненія ад людзей ісціні.

— Усё роўна цябе пацалую! Ляля!... — завіхаецца вакол цябе ў рытуальным танцы вар'ята і цягне да твайго твару парэпаныя брудныя пальцы.

Вузкая стужка асфальту, шчыльна заціснутая з двух бакоў будынкамі. Містычны свет звыклай агіднай сімвалікі... И ніводнай жывой душы. Толькі ты і яна, — жахліва рэальнія ў гэтым свеце. Усё, што павінна адбыцца, адбудзецца! Змірыся! Прайдзі праз гэта! Уяві, што цябе тут няма... Адчук сябе вар'ятам! Рабі што-небудзь!..

— Усё роўна цябе пацалую! Ляля!...

Ты ўяўляеш свой знявечаны ў дзяцінстве твар, — вынік гісторыі, яку наўмысна ўтойваеш ад сябе, — і злуешся. Ты не здольны прыняць гэтае кръўлянне за ісціну. «Не зараз, Білл! Не цяпер!...»

— Не цяпер, Білл! — шепчаш ты. — Не цяпер!

Рэха вяртае твой голас. Ты чуеш, як ён дрыжыць. Ты адрываешся ад думак і недаўменна глядзіш на вар'яту. Табе хочацца плюніць ёй у твар. Білл! Так... Ты звязкі з гэтай мянушкай. Яна прыкленілася да цябе неадчэпна. Яна сцёрла тваё сапраўднае імя. Ты адгукаешся на яе. Яна таксама адтуль, з той, незабытай табой, гісторыі. Білл!.. Білл!.. Дэбіл... Чаму дэбіл?... Калі-небудзь ты раскажаш нам сваю гісторыю? Калі-небудзь...

— Не цяпер.

Вар'ятка спрабуе злавіць цябе за руку.

— Цяпер!.. — захлобваеща яна несанпраўдным рогатам.

— Пудзіла!..

— Мы-гы...

— Пудзіла! — лемантуюш ты ашалела. Ці ёсць хто-небудзь дзе-небудзь, хто зразумее цябе?

Застылае ў карцінай нерухомасці наваколле. На твары вар'яткі цень стомленасці. І ўпартасць. Час канчаецца з гэтым.

— Усё роўна цябе пацалую! Ляля!..

Хопіць... Далей — цішыня.

Вочы тлумачаць усё. Словамі можна выказаць толькі тое, дзеля чаго яны існуюць. Ты і ёсць лялька. Аднавокае пудзіла з тварам, спярэшчаным глыбокім зморшчынамі, з ранамі, якія ніколі не загояцца. «Жыщё сама за цябе ўсё вырашыць. Ідзі і жыві!..»

Ты ненавідзіш яе. Не за вар'яцца, вядома, а за туго рознасць, якая ляжыць паміж вакамі, за тое нахабнае навязванне сябе Свету. Ты перакананы, гэта і ёсць выкрыццё ілжывай яго Мудрасці. Час!.. Дзе і як ад цябе схавацца? Элі, элі, лама сабахтані?..

Ты растаптаны сваёй пасённасцю. Бо хто хоча стаць мудрацом, той мусіць нарадзіцца вар'ятам. Так склалася гісторычна...

чалавек неяк задумліва плюсоваваў да свайго ўзросту яшчэ «дваццатнік», пасля якога ўжо і камунія, успешваўся:

— Дажыў!

Любаньская раёнка «Будаўнік камунізма» штодня, пяць разоў на тыдзень, гукала:

— Любанцы за ўдарны намалот. Любанцы — дамо 500 цэнтнероў бульбы з аднаго га. Уляжам за Амерыкай, любанцы!

І ўляглі. За пыхлівай Амерыкай. Бальшавіцкім слоўцам, агіткай агністай, намалотам пропагандысцкім. За вёсачкай Радкава адна дарога запрашала ў багатыя слупкі край, другая кіравала на беднаштатную Старобіншчыну, трэцяя збоцавала на «кузыню» ўрадлівасці. — «Беларусь-калій!» На раздражнікі быў прысадзіцца вялізны, каб амэрыканцы і з космасу зыркалі, бігборд. Задзірости бычкоў, хвост у космас задраўшы, цвялі і, вядома како: «Держись, корова из штата Айова!».

Кожны блін газетнае райпраўды ішоў з новай пропагандысцкай расчынкай. У тых гады і, прада, шпарка пачалі, Амэрыка задрыжала. У космас запусцілі хлопца Юру, савецкія цюцькі бадзёра адгаўкалі сто восем гадзінаў у касмічным безмежжы. Простая савецкая дзяўчына хороша спявала на арбіце. У нас і балет з узвішнімі лябёдзячкамі — самы, самы. Пра ракеты з каўбасамі прыгадвалі. Гармонік знайшоўся, калі бубны прывезлі. Салоўкі заспівалі — музыкі акрыялі. Весела даганялі Амерыку.

А мой бацька Андрэй, слухаючы Мікітаву харчесню пра камунію, адно ўсміхаўся, паўтараючы:

— Ліха тваёй матары! Дагонім Амерыку, босьмі бегчы лёгка!

Сляпы і дурны дарогу

не агораюць

Гукае мяніе рэдактар «Звязды» і без прадмоў:

— Вайскавыя гулянкі пачаліся, манёўры, калі хочаш. Халастымі гасяць, але ўсё, як у жыщца. Фоткі зробіш. Гані ў Стоўпцы, там знойдзеш кампалка, палкоўніка, сынок гэтага, — рэдактар ледзь не шэпча прозвішча высокага партдзеяча, сакратара ЦЭКА, — здымкаў на-кляпаеш, на поўны разварт дамо. А раптам спее, лупіцца новы Ракасоўскі, хто ведае, дзе чорт абедае і хотіць яму чарку падносіць.

Я дабраўся да ваяроў. Баявильныя калоны рушылі, войска схавалася ў лесе чорнай ночы. А дарогі на той час быў такі, што конь падковы пагубіць, перашкоды пераадольваючы.

А наперадзе войска «Ракасоўскі» ў навенпоткай палівой форме, раптучы камандзір, кампалка. А куды ж вы байды палпітлі? Там Макар цяляты пасе, на вяёлым гармоніку граючы. Усе камбаты, камроты, камузводы маўчаць, добра ж ведаючы, куды вядзе Сусанін — недавук, выпупак! Плеш пераеў бясконцымі прыдзіркамі, мацюкамі, хамствам. Недавучаны палкаводзец, бацька сынка бессаронна пхава. Усе маўчаць, што камона ідзе не туды, на «пагібель».

Уранні наваліліся «на ворага», даўбуналі, з саракапятак урэзали, але самі атрымалі з засады. Ушчэнт прайграў галоўную баталію, курам на смех. Прымчай на газоне раз'ятраны камдзівізіі, вусаты двухметровы ўкраінец з Запарожскіх стэпаў, генерал Паҳрышчанка. Адвой балагу-палкоўніка ў цішайшы куток і голасна, каб усе чулі, уліў «Ракасоўскуму»:

— Тыкуды людзей пагнаў?! Прэш на Чырвоную Слабаду, а паклаў полк пад Старымі Дарогамі! А калі баявая аказія, табе і каюк! А колькі такіх, якты, у вайну людзей спляжылі! Усю Еўропу хвалёны маршал Жукаў угнаў трупамі салдат і афіэрваў, а такія, як ты, дапамагалі.

Пакідаючы баявую пераможаную адзінку, прагаварыў здзекліва:

— Сляпы і дурны дарогу не агораюць.

На Славянскім базары
ад кайфа бык ацеліца,
а певень яйка знясе

Цягнік спяшаеща з расейскай сталіцы ў беларускую «тундру». У купэ атабарыўся дробны чынавенскі люд. Усе чыны з міністэрства расейскай культуры спяшаюцца на Віцебск. Не на конскі, а на славянскі базар. І пазамінулае, і мінулае гасцівание на базары ім вельмі спадабаліся. Удаўся «празднік» славянскай душы. І штогод ён усё званчай. Шчырую біседу расейскіх культурнікаў натхніў трапеза «пузырёк» маскоўскай. Маскоўцы не стамляюцца вандраваць па Віцебску «спеўніку». Якіх толькі гісторый не пачуў я за некалькі гадзін, і ўсе пра «празднік славянскі»

кой душі». І як бухалі без перадыху суткамі, кадрылі свежых цёлак, атрымалі шыкоўны прэзэнт ад Галоўнага, ікорку жралі ложкамі, «пиво пили фричевское», в «плюсах» любілі этих самых звёзд».

Асабліва шчыраваў на мінуладнім «праздніку славянішчы» высокі, хударльвы «прэс-аташнік» культдэпартаменту багатое суседкі. І кожную карацельку-ўспамін пачынаў з усмешкай.

— Толькі начальнік мікрофон у руці, я ўжо «закадріл хахлушку. А как стемнело, моя пышка з салом в шоколаде уже готовая. Пишем в актив. Солистка хора закарпацкого села Жеребчик».

Сатаварыши з культарнага дэпартаменту ўважылі яшчэ па адной. І вачыма на свайго культарэфана: давай «трэпісь». А той даўно чакаў і без прадмоў:

— А мне попалася молдаваночка. Она впервые на базаре. Каністру черніла приволокла, виноградное, дамские пальчики. Зачерніли, запели. Красиво пела, по-украински. Ах эта ніченька, гарно, прегарно. Я же сам с Донеччини. Месяц за окном, а мы поём. Пора за дело, а голова не своя... Это надо так набраться. Винцо пилось хорошо, ударило по барабану. Закурили, а что делать дальше, не знаю.

ГРЫФАМАНІЯ

«ЖЫЦЦЁ НЕПРЫКМЕТНА ЗНІКАЕ...»

ГУТАРКА ЭДУАРДА АКУЛІНА З АЛЕСЕМ КАМОЦКІМ

Эдуард Акулін: — Алесь, як казаў Анатоль Сыс, «пачні з Раёзімы»... Бо акромаго, што ты родам з Барысава, я працябе амаль нічога не ведаю...

Алесь Камоцкі: — Сапраўды, я барысаўскі хлопец. Там я нарадзіўся. Там прайшло маё дзяцінства. Там я закончыў школу і там, дарэчы, у дзесятым класе ў мяне з'явілася першая гітара.

Э.А.: — Мала каму вядома, што ты маеш дзве адукцыі. Спачатку была вучоба ў Маладзечанскай музычнай вучэльні, калі не памыляюся — па класе кларнета, а пасля філософскі факультэт БДУ. І ўсё ж урэшце рэшт музыка перамагла. Чаму?

А.К.: — Калі ты думаеш, што ў сувязі з гэтым у маёй душы адбылася Грунвальдская бітва, ты глыбока памыляешься. Для мяне гэтыя два панянці мірна сусідні. Больш за тое, я лічу, што музыка, песня можа мець філософскае гучанне, і наадварот, філософскі трактат часам гучыць як музычная араторыя...

Э.А.: — Хто ці што падштурхнула цябе да бардаўскай дзеянасці?

А.К.: — У сярэдзіне сямідзесятых гадоў я ўпершыню ўбачыў па тэлевізіі Грушынскі фестываль і быў вельмі ўражаны, што звычайная бардаўская песня здольная збіраць пад сваім сцягам дзесяткі тысячаў людзей. А потым было захапленне творчасцю Акуджавы, Нікіціна, Доліна...

Э.А.: — Ты імкнуўся пераймаць іх манеру выканання?

А.К.: — Не. Я проста спяваў іхнія песні, як падказвала мне маё сэрца.

Э.А.: — Твой дэбютны альбом называўся «Першы сыштак» (1986). Ты выконваў песні на слова У. Караткевіча, М. Багдановіча, Я. Сілакова... Ініводнай песні на ўласны текст! Ці памятаеш ты сваю першую песеннную ластаўку? Які гэта быў год?

А.К.: — Дакладна не памятаю. Здаецца, 82 ці 83-ці год.

Э.А.: — Як называлася твая першая песня?

А.К.: — Нешта пра туманы...

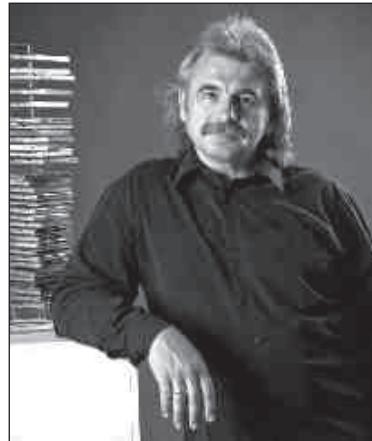
Э.А.: — Туманны адказ... Ад першага музычнага сыштака да першай «Спрабы ісці па расе» (1997) — твойго першага зборніка вершаў, прайшло адзіннадцать гадоў. Гэта ладны кавалак жыцця. Чым ты займаўся ў гэты час? Толькі не кажы, што жыў...

А.К.: — Піў...

Э.А.: — У 1999 годзе выходзіць твой альбом «Зорка спагады», які ты напісаў цалкам на верши Рыгора Барадуліна. Што для цябе дало творчое супрацоўніцтва з прызнаным майстрам беларускай пазії? Бо пэўны час існавала думка, што пазія Барадуліна занадта складаная для музычнага ўвасаблення. Ці так гэта?

А.К.: — Я так не лічу. Музыка ў пазіі Барадуліна закладзеная ад пачатку. Гэта душа Барадулінскага верша.

Э.А.: — І як началося ваша творчае сумоўе?

Алесь Камоцкі — бард, пээт, філосаф. Народзіўся 9 чэрвеня 1958 года ў Барысаве. У 1975—1976 гадах навучаўся па класе кларнета (Маладзечна). У 1977—1979-м служыў у войску. У 1986 годзе скончыў філософскі факультэт БДУ. І ўсё ж урэшце рэшт музыка перамагла. Чаму?

Бібліографія:
Спраба ісці па расе (1997)
Наспадзянавае (2004)
48 (2007)
Глыбіна дажджу (2007)

Супольныя праекты:

Край (фотаальбом) (2005), фота Вадзіма Грудзіко

Дыскаграфія:

Першы сыштак (1986)
Зорка спагады (1999), на верши Рыгора Барадуліна
Псалмы (2000), на верши Рыгора Барадуліна
Асяніна (2001), на філософскія верши Ганада Чарказіяна ў перакладзе Р. Барадуліна
Дым (2002)
Дом (2003)
Дах (2006)
3 бацькоўскай кружэлкі (2008)
9 (2009)

Асноўныя супольныя праекты:

Як ўсё ў жыцці (1998), на творы Уладзіміра Жылкі

Віно дажджоў (2002), на творы Уладзіміра Караткевіча

Паравіны году (2003), песні ў выкананні Змітра Вайцюшкевіча

Бывайце здаровы! Bella Ciao (2004), італьянскія песні па-беларуску, беларускія — па-італьянску

Месец і сонца (2004), японскія песні па-беларуску.

Тое, што трэба (2008), песні ў выкананні Змітра Вайцюшкевіча

А.К.: — Неяк мы разгаварыліся з дзядзькам Рыгорам. Я сказаў яму, што не могу пісаць «рамансную лірыку», бо Барадулін пасутнасці мяне апярэдзіў. А Рыгор Іванавіч паскардзіўся, што, на вялікі жаль, не валодае гітарай. Мы вырашылі аўтадаць нашыя творчыя намаганні. І такім чынам нарадзілася песенна «Зорка», зорка нашай узаемнай спагады...

Э.А.: — Наступным крокам вашага супрацоўніцтва стаў выхад сумеснага альбома «Ісльмы» (2000 г.). Зварот да духоўной пазіі для цябе выпадковы эпізод у творчай біяграфіі ці нешта больше? Ведаю, што ў касцёле ты бываеш рэгулярна, я маю на

յавазе касцёл Сымона і Алены, у якім праходзяць твае канцэрты. А як часта ты бываеш у царкве, каб паразумеца з Богам? Ці дапамагае табе вера?

А.К.: — Праца над «Ісльмам» вялася паралельна з записам «Зоркі спагады». Аб сваіх паразуменнях з Богам я не люблю гаварыць публічна. Лічу гэту справу глыбока асабістай, нават інтymнай. У царкве бываю па святах: на Каляды, на Вялікдзень, на Тройцу і на Дзяды. Без веры не можна жыць. Бязвер'е забівае.

Э.А.: — Апошнім часам «яркія прадстаўнікі» так званай найноўшай літаратурнай генерацыі публічна дэманструюць свой антыбеларускі цынізм. Я маю на ювазе выказванні А. Бахарэвіча і М. Мартысевіч кшталту «музык з батанічным псеўдонімам, які не ўмей пісаць прозу», або «...Гісторыя Беларусі пісалася няудачнікамі...» (Кароткая... Дык адным з культавых лузараў Вацлавам Ластоўскім), і ўтым жа шэрагу «мілья нязадары-сухотнікі Багдановіч, Качызскі...»... Хацела ся б ведаць твае думку на гэты конт. Хто для цябе — Кастусь Каліноўскі, Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч, Вацлаў Ластоўскі, Ларыса Геніюш? Ці падзяляеш ты думку яшчэ аднаго «выбітнога» рокера, што «беларускія пісьменнікі пішуць не па-людску». Каго ты лічыш сваім дулоўным настаўнікам?

А.К.: — Гэта гаварыць, ўсё адно як пляваць на бажніцы... А рокеру я параў бы пачытаць прозу Гарашкага, Чорнага, Мележа, Стральцова. Я не кажу ўжо пра пазію. Гэта наш нацыянальны скарб. Мае духоўныя настаўнікі — пералічаныя табой людзі. Яны — не «лuzzery». Яны нашыя нацыянальныя героі...

Э.А.: — Алесь, колькі цябе ведаю, а ведаю ўжэ амаль дваццаць гадоў, ты заўсёды стрыманы і спакойны, ветлівы і лагодны. Ты насамрэч такі ці толькі «прыкідаешся»? Но, як кажуць, у ціхім балоце чэрці водзяцца... Ды і творчасць, асабліва бардаўская, гэта самаспаленне, самаўкрыжсанне... У связі з гэтым — ты азартны чалавек?

А.К.: — Я, як ты кажаш, не прыкідаюся. Я насамрэч такі. Не люблю жыць і тварыць, а таксама супстракаца з маймі слухачамі літаральна па ўсёй Беларусі.

Э.А.: — Ведаю, што на працягу некалькіх гадоў ты быў адным з арганізатораў бардаўскага восені ў Бельску. Чаму ў апошнія два гады ты застаўся па-за фарматам табой жа выпеставанага дзецишча? Можа, настаў час вяртаць беларускую песню з вымушанай эміграцыі на Радзіму?

А.К.: — Таму і застаўся, бо апошнім часам «Бардаўскую восень» ператварылі ў камерцыйны праект. Яе арганізаторам усё адно: ці гэта песьненны фестываль, ці чэмпіянат Беластроўчыны па збору трускавак, — абы адбіць «бабло»... А беларускую песню, па-моему, ужо вярнулася на Бацькаўшчыну з дапамогай кампаніі «Будзьма беларусам!».

Э.А.: — Неаднайчы быў сведкам, з якой любою і павагай да цябе ставяца маладыя творцы. Ты сябе паводзіш з імі, як гуру, ці гэта прыязнансць узаемная? Каго з маладых беларускіх бардаў ты мог бы назваць сваімі вучнямі?

А.К.: — Гэта Анатоль Сыс быў «гуру» для маладых. А я стаўлюся да іх як да роўных. І стараюся навучыць іх жыццю на ўласных памылках.

Э.А.: — На тваіх?

А.К.: — Так. На сваіх яны яшчэ паспяе ўзучыцца. А таленавіт маладзі сёння шмат. Назаву толькі некаторых: Павел Кузін, Таня Беланогая, Алесь Наркевіч...

Э.А.: — Мне вельмі імпактнай твой канцэпцыя назову сваіх твораў. А найбольш твой музычны прынцып: «Дым», «Дом», «Дах». Але ў апошні час ты з лексічных перайшоў на матэматычныя назвы. Я маю на ювазе твой пастычны зборнік «48» і новы песьненны альбом «9», прэзентация якога адбылася 9.09.2009 года ў канцэртнай зале Мінск. Гэта выпадковы збег лічбаў ці свядомая спроба астралінай варожбы?

Э.А.: — Ну а хоць кветкі ты любіш дарыць жанчынам?

А.К.: — Страшнана люблю. І не толькі кветкі. Мне падабаецца ўвасабляць мары блізкіх людзей з рэальнасцю.

Э.А.: — Ты часта вандруеш па Беларусі, і не толькі, з канцэртнымі праграмамі. Ці можаш прыгадаць самы кур'ёзы выпадак з тваёй бардаўскай адысей?

А.К.: — А чаму не сур'ёзы?

Э.А.: — Жыццё і так занадта сур'ёзная рэч.

А.К.: — Згодны. А кур'ёзы здараліся... Аднойчы, пад час першага майго прыезду ў Варшаву, я даверыў несці гітару на канцэрт свайму сябру Багдану Сіманенку. І такім чынам мы выйшлі на сцэну. Спачатку Багдан, затым я. Вядома што публіка чалавека з гітарай прыняла за Камоцкага. Багдан сарваў неверагодную авацію публікі. Гэта яму вельмі спадабалася, і ён паўтараў жарт пазней неаднайчы ў іншых месцах.

Э.А.: — Апошні год у культурным жыцці Беларусі праходзіць пад сцягам кампаніі «Будзьма беларусам!». Тваё стаўленне да гэтай ініцыятывы. Ці патрэбныя нам акцыі такога кшталту?

А.К.: — Гэта мая кампанія. Яе ўзімкнення я чакаў ад пачатку дзеяністых гадоў. Кампанія дапамагае мене жыць і тварыць, а таксама супстракаца з маймі слухачамі літаральна па ўсёй Беларусі.

Э.А.: — Ведаю, што на працягу некалькіх гадоў ты быў адным з арганізатораў бардаўскага восені ў Бельску. Чаму ў апошнія два гады ты застаўся па-за фарматам табой жа выпеставанага дзецишча?

А.К.: — — Таму і застаўся, бо апошнім часам «Бардаўскую восень» ператварылі ў камерцыйны праект. Яе арганізаторам усё адно: ці гэта песьненны фестываль, ці чэмпіянат Беластроўчыны па збору трускавак, — абы адбіць «бабло»... А беларускую песню, па-моему, ужо вярнулася на Бацькаўшчыну з дапамогай кампаніі «Будзьма беларусам!».

Э.А.: — Неаднайчы быў сведкам, з якой любою і павагай да цябе ставяца маладыя творцы. Ты сябе паводзіш з імі, як гуру, ці гэта прыязнансць узаемная? Каго з маладых беларускіх бардаў ты мог бы назваць сваімі вучнямі?

А.К.: — Гэта Анатоль Сыс быў «гуру» для маладых. А я стаўлюся да іх як да роўных. І стараюся навучыць іх жыццю на ўласных памылках.

▼ ДЗЕЯПІС

Сяргей Астравец. Каты Ёзафа Ратцынгера: апавяданыні, эсэ, зацемкі, рэпартажы з Горадні.

— Вільня: Інстытут беларускісткі, 2009. — 248 стар. — (Кнігарня «Наша Ніва»). Наклад 200 ас.

Мяжу, дзе заканчваецца Сяргей Астравец-пісменнік і пачынаецца Сяргей Астравец-журналіст, здзяйсняе амаль немагчымыя. Проза ягоная ўжоўна дакументальная, публіцыстыка — умоўна мастацкая... Асабліва гэта датычыць тэктавай новай кнігі. Большасць з іх друкаваліся напрацягу апошніх дзесяці-пяцціццаці гадоў у тыднёвіку «Наша Ніва», але ў адрозненіі ад іншых журналісткіх тэкстаў «на патрэбу дня» ніколік не састарэлі, менавіта дзякуючы сваёй мастацкасці. Гарадзенцы пазнаюць сябе і свой час у апавяданнях і эсэ, у рэпартажах і зацемках — і некалі паставяць аўтару гэтай кнігі помнік.

Анатоль Вярцінскі: выбраныя творы; Уклад., камент. А. Вярцінскага: прадм. В. Русілкі. — Мінск: Кнігазбор», 2009.

— 528 стар.: [8] с. іл. — («Беларускі кнігазбор»: Серыя 1. Мастацкая літаратура). Наклад 1000 ас.

Сорак шосты том кніжнага праекту «Беларускі кнігазбор» склалі выбраныя творы Анатоля Вярцінскага, чыё імя не патрабуе каментароў і эпітэтаў: знаны, знакаміты, выбітны, вялікі... Анатоль Ільіч павінен быў боскім талентам адбараў у гэты зборнік сваё са мае-самае: вершы, пээмы, драматургію, публіцыстыку, літаратурную крытыку. Але галоўнае — вершы, з якіх так і праменяць маладосць і мудрасць, любоў і жарсць, сіла і моц, і неўтамоўнае жаданне:

Знайсі б які пакойчык кутні
і там, забіўшыся ў куток,
аддацаца радасці пакутнай —
пісаць: радок! Янич радок!

**Ніл Гілевіч: выбраныя творы;
Уклад., камент. Н.Гілевіча: прадм.
У. Конана. — Мінск: Кнігазбор, 2009.
— 600 стар.: [8] с. іл. — («Беларускі кнігазбор»: Серыя 1. Мастацкая літаратура). Наклад 1000 ас.**

Сорак восьмы (!) том кніжнага праекту «Беларускі кнігазбор» таксама сабраў і склаў сам аўтар — Ніл Гілевіч. Уладальнікам гэтай кнігі можна толькі пазайздросціць: апрач выбраных вершаў у адным томе яны маюць і славуты раман у вершах «Родныя дзеци», і непаўторныя пээмы «Лодачкі» і «Заручыны», і легендарныя эсэ пра славутых дзеячаў літаратуры, і... гілевічанску публіцыстыку...

што час спыніўся. Падобныя кнігі, як верныя спадарожнікі, вяртаючыся да нас, павінны абуджаць нас і прымушаць задумца: штосьці, пэўна, не так, калі баль не праходзіць... І няхай яны перавыдаюцца яшчэ не раз, але не таму, што «не стравілі актуальнасці», а як адбітак часу — таго...

**Павел Савоська. Апошні сезон:
аповесці, апавяданні. — Мінск:
Галіфы, 2009. — 398 стар. — Наклад
200 ас.**

Біографія Паўла Савоські — сама раман: «працаўаў настаўнікам, экскаваторшчыкам, грузчыкам, плытагонам на лесанархтоўках у Сібіры, горным майстрам на Чукотцы, геолагам у старацельскіх арцелях «Дальняя» і «Мінерал», займаўся бура-падрӯнымі работамі на Паўночным Урале, Казахстане і Латвії, журналистам у газетах «Культура» і «Кнігарня»...». Ці варта казаць, хто герой яго новай кнігі? Вядома ж, «людзі, якія трапляюць у складаныя ўмовы жыцця... людзі неспакойныя, яны не ўмеюць прыстасоўвацца, шчыра вераць у перамогу светлагага...». У кнігу ўвайшлі трэх аповесці і трынаццаць апавяданняў, якія не пакінуць чытачоў дзяяканнемі да лёсу і ўчынкай герояў твораў.

► ПОЗІРК**ТАПАНІМІКА**

Уладзімір СЦЯПАН

**Я жыву ў цэнтры горада,
на праспекце. Усе падзеі
адбываюцца навідавоку.
Мітынгі, аўтамабільныя
аварыі, праезды-праклётвы
замежных гасцей, каталікі
колькі разоў на год праходзяць
пад вокнамі, дарогу кветкамі
пасыпаюць... Вось моладзь у
Купалаўскім скверы апошнім
часам падушкамі б'еца
— імітуе лёсавызначальныя
для зямлі беларускай падзеі,
прастытуці, калі цямніе,
пад вокнамі п'яна смяюцца
ўсю ноч, а, бывае, плачуць, з
кліентамі сварцаца... Словам
— праспект, што з латыні, як
перспектыва перакладаецца.
Можна кіно здымачы. Вядома,
документальнае...**

ральскія, боты хромавыя, кніжкі, старыя газеты, унітазы... Дык вось — тым разам побач з брудна-зляўнымі кантэйнерамі стаялі металічныя шыльды, чёмна-сіняя эмалевай фарбай паблісквалі, белымі літарамі на мяне глядзелі. Прачытаць прымушалі.

Я прыпыніўся. Задумаўся. Шыльдаў было штук восем. На кожнай надпіс «ПРАСПЕКТ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ» і нумары дамоў. Ну, вядома розныя. Здагадацца не цяжка, хто паздымаў і на сметнік занес — ЖЭС побач. Хацеў сфатаграфаваць, хацеў у якую вольную газету патэлефанаўца, хацеў у кватэрку адзін прынесці, да сцяны прышрубаваць, каб на доўгую памяць.

Раззлаваўся тады на ўладу. Быў праспект у гонар славутага беларуса-асветніка названы. А тут і на табе...

**Ну, а якімі яшчэ колерамі
можна незалежнасць
дэклараўца. Правільна,
толькі чырвонымі літарамі
па белым!**

Сталінскі, Ленінскі, Скарыны... Так павялося, праз увесе час, што праспект існаваў, яго чытім-небудзь прозвішчам на-

зывалі. Традыцыя склалася. А тут традыцыю зламілі, назвалі — праспект Незалежнасці. Як не абурыцца. Галоўная вуліца горада, сталіцы... Шмат злосных пытанняў круцілася ў галаве, гатовыя быті з языка злящець.

Праз дзень сінія шыльды са сметніка зніклі. Хто знёс, куды? Не ведаю. Новыя шыльды з'явіліся на будынках. Дзіўна, але атрымаліся яны белачырвона-белымі, як сцяя старажытны. І думаеца мне, што гэта было зробленна не па неабачлівасці, а на падсвядомасці. Ну, а якімі яшчэ колерамі можна незалежнасць дэклараўца. Правільна, толькі чырвонымі літарамі па белым!

Прайшло чатыры гады. Жыхары і гості сталіцы прызыўчайліся да новай назвы праспекта. Калі і згадваюць мінулую, то без абурэння. І Францыск Скарына нікуды не знік, стаіць сабе побач з Нацыянальнай бібліятэкай.

Кажуць, што праспект перайменавалі па шматлікіх просьбах працоўных і ветэранаў. Можа яно і так. Але не ўпэўнены, што ветэраны прыдумалі такую

новую назуву, як «Праспект Незалежнасці». Гэта іншы стыль мысленія.

Усе ведаюць, што імя ўпльывае на лёс чалавека і яго паводзіны. Пра гэта шмат пішуць і гаворць. Назва ўпльывае часам і падсвядома. Прымушае і вымагае пэўных паводзінаў і светабачання.

І яшчэ што падумалася. Назвы праспектаў, вуліц і гарадоў, дадзеныя ў нечыгонар, мяняюцца лёгка. Прыкладаў хапае. А вось такую назуву як «Праспект Незалежнасці» змяніць цяжка. Гэта толькі захопнік-акупант такое кашчунства можа зрабіць. Каб канчатковая прынізіць і зняважыць. Улада, якая існуе, адмовіцца ад слова «НЕЗАЛЕЖНАСЦЬ» не зможа.

Імчаць па праспекце Незалежнасці картэжы замежных гасцей. Турысты прагульваюцца, мінчукі ходзяць.

Некалькі дзён таму заўважыў на сметніку пару вялікіх палітычных мапаў. Тых яшчэ, дзе адна шостая чырвоным зафарбаваная, а Беларусі амаль не відаць.

<http://naviny.by>

► РЭКЛАМА**БЕЛАРУСКАЯ ПРАСТОРА**

Шаноўнае спадарства!

Вітаем вас на старонках новай беларускай інтэрнэт-крамы Prastora.by! У нас можна замовіць кнігі, музычныя дыскі, аўдыё-нігі, відэа ды іншыя беларускія тавары.

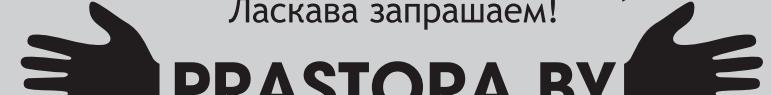
Калі ласка, заходзіце і замаўляйце! Упадабаныя тавары вы атрымаеце поштай, дастаўка дзеіць па ўсёй Беларусі.

Будзем рады атрымаць ад вас свежыя ідзі, заўвагі і пранавоны наконт працы інтэрнэт-крамы Prastora.by. Калі ласка, дасылайце іх нам праз форму зваротнай сувязі.

Пашырайма Беларускую Прастору разам!

З павагай — каманда Prastora.by

БЕЛАРУСКАЯ ІНТЕРНЭТ-КРАМА
АУДЫЁКНІГІ, МУЗЫКА,
ВІДЕА І КНІГІ
Ласкова запрашаем!

Найбольшы выбар беларускамоўнае літаратуры, аўдыё і відэа. Дастава поштаю па ўсёй Беларусі.
Прыемнага купляньня!

4 СНЕЖНЯ, ПЯТНІЦА

- 06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55
Навіны.
06.05 Дзень спорту.
06.10, 07.05, 08.10 «Добрый раніца», Беларусь». 06.45, 07.45 Зона X.
07.30, 11.55 Дзялэвое жыццё.
08.35 Сфера інтарэса.
09.05 Слова Мітрапаліта Філарэта.
09.15 Вострасюжэтны серыял «Блудныя дзеци» (Расія). 2-я серыя.
10.05 Меладрама «Сёстры па крыві».
10.55 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
11.40 Актуальнае інтэрв'ю.
12.10 Фантастычны серыял «Зорны крэйсер «Галактыка» (ЗША-Вялікабрытанія).
13.10 Дэтэктывны серыял «Вероніка Марс-3» (ЗША).
14.05 «Шпілька». Праграма для жанчын.
14.30 Хранікальна-документальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).
15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.
15.25 Відэофіlm АTH «беларускі fashion. Венскія вакацыі».
15.55 Дэтэктывны серыял «Вяртанне Турэцкага» (Расія).
16.45 Жаночае ток-шоў «Жыщэ як жыццё». «Маё дзіцяча часта хварэе».
17.55 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
19.30 «Зона X». Вынікі тыдня.
19.55 Вострасюжэтны серыял «Блудныя дзеци» (Расія). 3-я серыя.
21.00 Панарама.
21.50 Футбол. Чэмпіянат свету 2010 года. Лёсаванне.
22.25 Драматычны вострасюжэтны серыял «Часткі цела» (ЗША).
00.20 Камедыйная меладрама.
02.10 Дзень спорту.

- 13.05 Навіны спорту.
13.10 «Зразумець. Пррабачыць».
13.40 «Модны прысуд».
14.45 «Кантрольны закуп».
15.15 «Аматарка прыватнага вышуку Даша Васільева». Шматсерыйны фільм.
16.00 Нашы навіны.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Монтэкрыста». Шматсер. фільм.
17.10 «Хай кажуць» з Андрэем Малахавым.
18.00 Нашы навіны.
18.15 Навіны спорту.
18.20 АНТ прадстаўляе: «Зваротны адлік». «Другая Галгофа Хрыста».
18.55 «Поле чудаў».
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
21.00 Навіны спорту.
21.05 Прэм'ера АНТ: «Музичны суд».
22.35 «Хвіліна славы».
00.20 Наша «белараша».
00.50 Нашы навіны.
01.05 Навіны спорту.

- 06.00 «24 гадзіны».
06.10 «Міншчына».
06.20 «Раніца. Студыя добра га настрою».
07.30 «24 гадзіны».
07.40 «СТБ-спорт».
07.45 «Раніца. Студыя добра га настрою».
08.30 «Лютапанарама».
08.50 «Рэдакцыя». Серыял.
10.00 «Пляц гісторыя».
10.30 «24 гадзіны».
10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавела.
11.30 «Далёкая свяякі».
11.45 «Званая вячэра».
12.40 «Былая». Серыял.
13.30 «24 гадзіны».
13.50 «Фантастычная гісторыя».
14.40 «Элен і хлопцы. Лепшыя серыі». Моладзевы серыял.
15.35 «Правілы ўгону». Серыял.
16.30 «24 гадзіны».
16.50 «Асабістая цікавасць» з Паўлам Каранеўскім.
17.20 «Міншчына».
17.30 «Званая вячэра».
18.30 «Былая». Серыял.
19.30 «24 гадзіны».
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.20 «Добры вечар, маляня».
20.35 «Камедыя па пятніцах»: «Ноч у бары Маккула». ЗША, 2001г.

- 06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Нашы навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 «Рудая». Шматсерыйны фільм.
10.00 «Афішэры». Шматсерыйны фільм.
11.00 Нашы навіны.
11.05 Навіны спорту.
11.10 АНТ прадстаўляе: «Чакай мяне».
11.50 «Ералаш».
12.00 «Малахаў+».
13.00 Нашы навіны.

5 СНЕЖНЯ, СУБОТА

- 06.50 Документальна-пазнавальны серыял «Афрыка. Магічны кантынент» (Францыя).
07.20 Існасць.
07.45 Дзень спорту.
07.55 «Добрый раніца, Беларусь!». 09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны.
09.05 Здароўе.
09.40 Тэлесерыял «Вясковая камедыя» (Расія).
10.35 «Шпілька». Праграма для жанчын.
11.10 Ранішняя хвала.
11.45 «Off stage life» з Іскуі Абалян.
12.10 Залатая калекцыя савецкага кінематографа. «Белы Бім Чорнае Вуха» (СССР). 1-я серыя.
14.05 Хранікальна-документальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).
14.20 Алімпіскі часопіс.
14.35 «Зона X». Вынікі тыдня.
15.10 Навіны рэгіёна.
15.30 «Вакол планеты».
16.10 Відэофіlm АTH «Пррабач мяне».
16.35 Документальны цыкл «Зорнае жыццё» (Украіна). Фільм «Зоркі і містыка».
17.35 Відэофіlm АTH «Докшыцы. Паміж Бярэзінай і Віліяй» цыкла «Зямля беларуская».
17.55 «Ваша лато».
18.45 Латарэя «Пляцёрачка».
19.20 «Зорныя танцы». «Жаночы сезон».
21.00 Панарама.
21.40 Прэм'ера. Меладрама «Парыж» (Францыя).
00.10 «Уласнай персонай».

- 07.00 АНТ прадстаўляе: «Суботнія раніца».
08.00, 09.00 Нашы навіны.
09.05 Серыял «Хто ў хаце гаспадар?». 2005 год.
09.45 «Здароўе».

- 22.30 «24 гадзіны».
22.55 «Сталічныя падрабязнасці».
23.00 «Гарачы лёд».
23.30 Агляд міжнароднага шоў-бізнесу.
00.15 «Для тых, хто не спіць»: «Дэмансстрацыя сілы». ЗША, 1990г.
01.45 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.

- 07.00 Добрая раніца.
08.00 Камедыйны серыял «Юрыкі» (Расія).
08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
09.30 У гэты дзень.
09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
10.35 Меладрама «Распавядзі мне аб сабе» (СССР).
12.10 Экспедыцыя.
12.40 Бітва экстрасэнсаў.
13.45 Мультсерыял «Доктар Дог» (Францыя).
14.20 «Жадаю ўсё ведаць» Кіначасопіс для дзяцей (Расія).
14.35 Пазакласная гадзіна.
14.50 Жывы гук.
15.30 Дэтэктывны серыял «Камісар Мегрэ» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя).
16.25 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
17.25 Прастыяя практикані з Ю.Афанасьевым (Расія).
18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
19.00 Беларуская часіна.
19.55 Футбол. Ліга Еўропы. Прамая трансляцыя.
22.00 Футбол. Ліга Еўропы. Прамая трансляцыя.
00.00 Час футбола.
00.30 Біятлон. Кубак свету. Індывідуальная гонка. Мужчыны.

- 07.00 Добрая раніца, Расія!
09.20 «Аднойчы будзе каханне» (Расія, 2009 г.).
10.10 «Мой срэбныя шары. Андрэй Панін».
11.00 Весткі.
11.30 «Восенскі дэтэктыв».
13.10 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.
13.50 Навіны - Беларусь.
14.00 Весткі.
14.30 «Пакой смеху».
15.20 «Вольф Месінг: той, хто бачыў скроў час». Расія, 2009 г.

- 07.40 Смачна з Барысам Бурдой.
08.15 Усё ад бяспечы.
08.40 Тэлепорт.
09.10 Нашы тэсты.
09.45 Жансавет.
10.25 Свая кампанія.
11.10 «Лабірінты: Самуэль Кміціч-аршанскія харунжы».
11.40 «Страсці па культуры» з Генадзем Давыдзько.

- 12.25 Біятлон. Кубак свету. Спрынт. Жанчыны. Прамая трансляцыя.
13.50 Фантастычны серыял «Эўрыка» (ЗША).
14.45 Гараджане.
15.25 Біятлон. Кубак свету. Спрынт. Мужчыны. Прамая трансляцыя.
16.50 «Грошы для дачкі». Меладрама (Расія-Украіна).
18.45 «Зоркі гумару». Гумарыстычная праграма (Расія).
19.25 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Манчэстэр Сіці - Чалсі. Прамая трансляцыя.
21.30 Меладрама «Цёмны бок сонца» (ЗША - Канада).
23.35 Жывы гук.

- 00.20 Казанова.
15.00 «Залатая калекцыя»:
16.20 «Наша справа».
16.30 «24 гадзіны».
16.40 Агляд міжнароднага шоў-бізнесу.
17.20 «Top Gear. Руская версія».
18.10 «Фантастычныя гісторыі».
19.00 СТБ прадстаўляе: «З чаго начынаецца Радзіма». Фільм дзеяўты «Землякі».
19.30 «24 гадзіны».

- 07.00 Весткі.
07.10 «Юрмала-2009». Фэст гумарыстычных праграм.
08.50 «Ранішняя пошта з Ларысай Грыбалёвой».
09.25 Фільм Глеба Панфілава.
11.00 Весткі.

- 16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.25 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

- 17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскія страсці». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

- 18.50 Навіны - Беларусь.
19.00 Весткі.
19.30 «Аднойчы будзе каханне». Расія, 2009 г.

- 20.30 Прэм'ера. «Юрмала-2009». Фэст гумарыстычных праграм.

- 22.30 Навіны - Беларусь.
23.00 «Гарачы лёд».

- 00.15 «Для тых, хто не спіць»: «Дэмансстрацыя сілы».

- 01.45 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.

- 16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.25 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

- 17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскія страсці». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

- 18.50 Навіны - Беларусь.
19.00 Весткі.
19.30 «Аднойчы будзе каханне». Расія, 2009 г.

- 20.30 Прэм'ера. «Юрмала-2009». Фэст гумарыстычных праграм.

- 22.30 Навіны - Беларусь.
23.00 «Гарачы лёд».

- 00.15 «Для тых, хто не спіць»: «Дэмансстрацыя сілы».

- 01.45 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.

- 16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.25 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

- 17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскія страсці». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

- 18.50 Навіны - Беларусь.
19.00 Весткі.
19.30 «Аднойчы будзе каханне». Расія, 2009 г.

- 20.30 Прэм'ера. «Юрмала-2009». Фэст гумарыстычных праграм.

- 22.30 Навіны - Беларусь.
23.00 «Гарачы лёд».

- 00.15 «Для тых, хто не спіць»: «Дэмансстрацыя сілы».

- 01.45 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.

- 16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.25 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

- 17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскія страсці». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

- 18.50 Навіны - Беларусь.
19.00 Весткі.
19.30 «Аднойчы будзе каханне». Расія, 2009 г.

- 20.30 Прэм'ера. «Юрмала-2009». Фэст гумарыстычных праграм.

- 22.30 Навіны - Беларусь.
23.00 «Гарачы лёд».

- 00.15 «Для тых, хто не спіць»: «Дэмансстрацыя сілы».

- 01.45 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.

- 16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.25 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

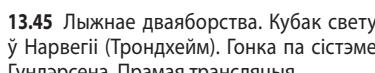
- 17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскія страсці». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

- 18.50 Навіны - Беларусь.
19.00 Весткі.
19.30 «Аднойчы будзе каханне». Расія, 2009 г.

- 20.30 Прэм'ера. «Юрмала-2009». Фэст гумарыстычных праграм.

- 22.30 Навіны - Беларусь.
23.00 «Гарачы л

6 СНЕЖНЯ, НЯДЗЕЛЯ

- 07.45** Камедыя «Каштоўны падарунак» (СССР).

09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны.

09.05 Арсенал.

09.35 «Зброя». Цыкл дакументальных фільмаў (Беларусь).

09.50 Альманах вандраванняў.

10.15 Культурныя людзі.

10.55 «У свеце матараў».

11.30 «Nota Bene».

12.10 Залатая калекцыя савецкага кінематографа. «Белы Бім Чорнае Вуха» (СССР). 2-я серыя.

14.00 Хранікальна-дакументальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).

14.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. Відэасоспіс.

15.10 Навіны рэгіёна.

15.30 Відэафільм АТН «Швеці стол з мадным меню... у Гётэборгে».

15.55 Камедыя «А як я Боб?» (ЗША).

18.00 Суперлата.

19.15 «Off stage life» з Андрэем Усмалам.

19.30 Дакументальна-біяграфічны цыкл «Мая праўда» (Украіна). Фільм «Міхаіл Круг. Жыццё ў стылі 90-х».

20.35 «Спорллато 5 з 36». Забаўляльнае шоу.

21.00 «У цэнтры ўвагі».

22.10 «Зорнія танцы», «Жаночы сезон».

23.40 Дэтэктыўны трэйлер «Пакой страчаных цацак» (Расія).

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная раніца».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаце гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутныя нататкі» з Дзмітрыем Крыловым.

10.15 Пакуль усе дома.

11.05 Фазэнда.

11.40 АНТ прадстаўляе: «Ранішняя пошта».

12.15 «Разумніцы і разумнікі».

13.00 АНТ прадстаўляе: «Песні Перамогі».

13.30 Нядзельны «Ералаш».

13.55 Камедыя «Дзецы панядзелку».

16.00 Нашы навіны.

16.15 Навіны спорту.

16.20 «Клуб Вясёлых і Знаходлівых». Вышэйшая ліга.

18.45 АНТ прадстаўляе: «Бітва тытанаў».

20.00 Контуры.

21.05 АНТ прадстаўляе: «Дыханне планеты».

21.40 «Вялікая розніца».

22.50 Гарык Сукачоў. «5:0 на маю карысць». Юбілейны канцэрт.

06.55 Mip вашаму дому.

07.05 Благавест.

07.35 Смачна з Барысам Бурдой.

08.00 Меладрама «Цёмны бок сонца» (ЗША - Канада).

09.45 Кінапробы.

10.05 Школа рамонту.

11.05 Медычныя таямніцы з доктарам А.Цярэшчанкам.

11.55 Біятон. Кубак свету. Эстафета. Мужчыны. Прамая трансляцыя.

13.30 Бухта капитанаў.

14.10 «Правы чалавека». Аўтарская праграма Яўгенія Новікава.

14.25 Гаспадар.

14.55 Біятон. Кубак свету. Эстафета. Жанчыны. Прамая трансляцыя.

16.30 Фантастычны серыял «Эўрыка».

17.25 Прыводнікі фільм «Сутычка ў небе» (ЗША).

19.35 Нашы тээсты.

20.10 Экспедыцыя.

20.50 Тэлебарометр.

21.10 Трагікамедыя «Простыя рэчы» (Расія).

23.25 Свая музыка. Працяг.

23.50 Пасоўванне+.

07.10 «Агенцтва». Камедыйны серыял.

08.00 «Кіно»: «Ноч у бары Макула». ЗША, 2001г.

09.30 «Аўтапанарама».

10.00 Відавочца прадстаўляе: самае смешнае».

10.55 «Вялікі сняданак».

11.30 «Салдаты. Залатыя серыі».

13.30 «Добры дзень, доктар!».

14.00 «Прыватныя гісторыі».

15.00 «Залатая калекцыя»:

16.15 «Рэальны спорт».

16.30 «24 гадзіны».

16.50 «Рэпарцёрскія гісторыі».

17.20 Канцэрт Міхайла Задорнова.

19.00 «Аўтапанарама».

19.30 «Тыдзень». Інфармацыйна-аналітычная праграма.

20.40 «Фільм тыдня»: «У адзін бок». Германія, 2006г.

22.50 «Прафесійны бокс».

23.50 «Арт-хаўс»: фільм рэжысёра Джані Амелія «Ключы ад дома». Германія-Францыя-Італія, 2004г.

01.40 «Сакратныя матэрыялы». Серыял.

02.25 «Сімпсаны». Мультсерыял.

09.00 «Сумленны дэтэктыў». Аўтарская праграма Эдуарда Пятрова.

20.40 Прэм'ера. «Лепшыя гады нашага жыцця».

22.40 «Адмысловы карэспандэнт».

23.50 «Туды, дзе жыве шчасце». Расія, 2006 г.

01.35 Заканчэнне эфіру.

06.25 Меладрама «Пясочны дождж».

08.00 Сёння.

08.20 «Дзікі свет» з Цімафеем Бажэнавым.

08.50 «Ix норавы».

09.25 «Ядзім дома!».

10.00 Сёння.

10.20 «Выратавальнікі».

10.50 «Змаганне за ўласнасць».

11.20 «Асабліва небяспечны!».

11.55 «Дачны адказ».

13.00 Сёння.

13.25 «Савецкія біяграфіі». Анастас Мікяян.

14.15 Прэм'ера. «Некалькі зманлівых дзён».

16.00 Сёння.

16.20 Прэм'ера. Дэтэктыўны серыял «Вярнуць на даследаванне».

19.00 Сёння. Выніковая праграма.

20.00 «Чыстасардэчнае прызнанне».

20.30 Надзвычайнае здарэнне. Агляд за тыдзень.

21.05 «Сеанс з Кашпіроўскім».

22.10 Авантурная камедыя «Маскоўскі жыгала».

00.05 «Аўяцары».

00.35 «Футбольная ноч».

09.00 Ветразевы спорт. Рэгата «World Match». Прамая трансляцыя.

11.00 «Снегны выхадны». Агляд. Часопіс.

11.05 Скачкі на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Нарвегіі (Трондхейм). HS 131.

12.00 Біятон. Кубак свету ў Швецыі (Астэрсунд). Мужчыны. Эстафета. Прамая трансляцыя.

13.45 Лыжнае дваяборства. Кубак свету ў Нарвегії (Трондхейм). Гонка па сістэме Гундэрсена. Прамая трансляцыя.

14.30 Зімовыя віды спорту. Горныя лыжы. Аксель Лунд Свіндал (Нарвегія).

14.45 Біятон. Кубак свету ў Швецыі (Астэрсунд). Жанчыны. Эстафета. Прамая трансляцыя.

16.45 Снукер. Чэмпіянат Вялікабрытаніі (Тэлфард). Даень 2-і. Прамая трансляцыя.

17.45 Скачкі на лыжах з трампліна. Кубак свету ѿ Нарвегіі (Трондхейм). HS 140.

18.45 Горныя лыжы. Кубак свету ѿ ЗША (Бівер-Крык). Мужчыны. Слалам-гігант. 1-я спроба. Прамая трансляцыя.

19.30 Лыжныя гонкі. Кубак свету ѿ Германіі (Дзюсельдорф). Камандныя спаборніцтвы. Спрынт.

20.00 Горныя лыжы. Кубак свету ѿ ЗША (Лейк-Люс). Жанчыны. Супергігант. Прамая трансляцыя.

21.30 Горныя лыжы. Кубак свету ѿ ЗША (Бівер-Крык). Мужчыны. Слалам-гігант. 2-я спроба. Прамая трансляцыя.

22.25 «Снегны выхадны». Агляд. Часопіс.

22.30 Снукер. Чэмпіянат Вялікабрытаніі (Тэлфард). Даень 2-і. Прамая трансляцыя.

00.00 Кёрлінг. Чэмпіянат Еўропы ѿ Вялікабрытаніі. Першы круг. Мужчыны. Нарвегія - Германія.

02.00 «Лыжнае дваяборства». Кубак свету ѿ Нарвегіі (Трондхейм). Гонка па сістэме Гундэрсена.

БЕЛСАТ

19.00 «Аблавушак», мультсерыял.

19.10 Прэс-эхспрэс (агляд медыяў).

19.25 «Таямніца крэпасці шыфраў», тэлесерыял: 8 серыя.

20.10 Форум (ток-шоў): «Хто ў хаце гаспадар».

21.00 Аб'ектыў (вынікі тыдня).

21.30 Акно ѿ Еўропу.

21.55 Фільматэка майстроў: «Дзікія пчолы», маст. фільм, рэж. Багдан Слама, 2001 г., Чехія.

Шаноўныя чытачы!

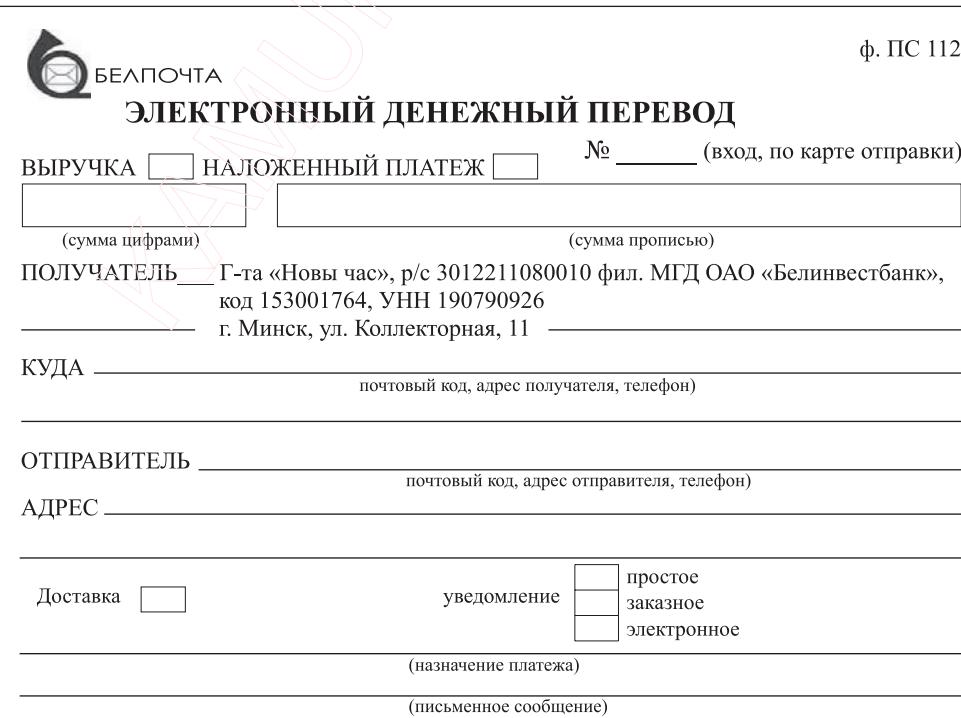
Газета «Новы час» працягвае падпіску на 2009 год. Падпісацца на выданне можна на перыйяд ад 1 месяца да 1 года праз пошту або праз банк.

Падпіска на «Новы час» праз пошту

1. Выразаем купон.
 2. На ПАШТОВЫМ ПЕРАВОДЗЕ пішам суму грашовага пераводу ў лічбах і пропісам.
 3. У графе «Ад каго» пішам прозвішча, імя, імя па бацьку.
 4. Ніжэй указываем адрас.
 5. Ідзем на бліжэйшае паштовае аддзяленне і здзяйсняем паштоваы перавод.
 6. Ксеракопію плацёжнага дакумента, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падпіскі і адресам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.
 7. Кошт падпіскі за адзін нумар — 500 рублёў (на адзін месец — 2000 рублёў).

Падпіска на «Новы час» праз банк

1. Выразаем купон.
 2. Пішам прозвішча, імя, імя па бацьку і адрес.
 3. Указываем суму аплаты.
 4. Ідзем у адзяленне банка і здзяйсняем пералік грошай.
 5. Ксеракопію плацёжнага документа, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падпіскі і адресам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.
 6. Кошт падпіскі за алзін нумар — 500 рублёў (на алзін месяц — 2000 рублёў).

КВИТАНЦІЯ	ЧИУП «Час навінаў» (получатель платежа)		
	МГД ОАО «Белинвестбанк» г. Минск (наименование банка)		
Счет получателя	3012211080010	Лицевой счет	Код 764
УНП*	190790926		
(фамилия, имя, отчество, адрес)			
Вид платежа			Дата
Період подписки указывает абонент			
Плательщик	Пеня		
Кассир	Всего		

Для тых, хто прымае рашэнні!

Новы
час

www.novychas.org

ЦІКАВА

АПАКАЛІПСІС-2012

Іван БІЧ

У інтэрнэце, па падліках амерыканскага выдання «New York Times», цяпер налічваецца 600 тысяч сайтаў, прысвечаных проблеме 2012 года. Іх стваральнікі і наведальнікі актыўна дыскутуюць, ці варта пратры гады чакаць глабальнай катастрофы.

Феномен праблемы 2012 ужо выклікаў увагу культуролагаў і тых, хто займаецца масавай псіхалогіяй. Адкуль такі псіхоз? Здавалася, толькі нядаўна на календары быў 2000 год з так званай праблемай міленіуму. Некаторыя аўтарытэтны сіндарджалі, што кампьютары не будуть здольнымі змяніць дату і адбудзеца сістэмная памылка, якая паралізуе планету. На гэту тэму былі выпушчаны мноства кніжак, выйшлі тысячи перадач.

Усё абышлося. І, здавалася, людзі, атрымаўшы нейкі вопыт, павінны перастаць верыць усякім прайдзісветам.

Аднак не прайшло і дзесяці гадоў, як эсхаталагічная паніка зноў ахапіла зямлян. Якія цяпер падставы для істэртыкі? Іх не-калькі. Па-першае, старожытны календар жрацоў індзейскай цывілізацыі, якая ўзнікла прыблізна ў 2000 годзе да нашай эры і працягвала існаваць да прыбыцця канкістадораў.

Індзейцы майя лічылі, што на працягу Вялікага цыклу — з 3113

года да н. э. па 2012 год н. э. — чалавечай гісторыяй кіруе галактычны прамень, які выходзіць з «ядра Галактыкі» і праходзіць праз Зямлю і Сонца. Проехдзіць у адпаведнасці з «галактычнымі сезонамі», якія былі апісаны майя ў матэматычнай і сімвалічнай форме. У 2012 годзе цыкл павінен закончыцца. Па логіцы песімістаў, пасля гэтага ўзінкне новы прамень пад іншымі градусамі, што кардынальна зменіць планетарную вось і прывядзе да буйных катастроф.

Свае версіі існуюць у асяроддзі белых амерыканскіх кансерватораў. Яны даўно казалі, што абрание прэзідэнтам ЗША чарнаскурага палітыка стане пралогам канца свету. Да аргументаў на карысць гэтага тэзісу фундаменталісты нават адносяць карэкцыю выявы долара. У бліжайшым будучым выраз «In God We Trust» на доларах будзе на іншым месцы.

1033, 1492, 1584, 1666, 1844, 1899, 1900 гадах. Напрыклад, рыхтаваліся да апошняга дня напярэдадні 1492 года. Прычынай стала біблейская фраза: «Гэты свет зроблены на 7000 год». У праваслаўных краінах, між тым, датай стварэння свету лічыўся 5509 год да нашага часу. Калі дадаць 7000 — атрымлівалася якраз 1492.

Самымі неадекватнымі наконт чутак пра канец свету быў сябры маленькіх сектаў. Іх прыхільнікі часам ахвотна верылі ў чуткі пра апошні дні і заканчвалі жыццё самагубствам. Так, у 1900 годзе каля сотні сябров расійскай секты «Чырвона Смерць», не чакаючы прызначанага на той жа год канца свету, добрахвотна пайшли з жыцця. У 1967 годзе дацкая секта Царква Ортан Дана чакала яздернай вайны і, каб выжыць, схавалася ў падземным бункеры, парваўшы кантакты са светам. А вось група сектантаў з ЗША, якая таксама чакала яздернай вайны, у 1980 годзе папросту схавалася ў гарах ЗША.

Думаеца, шмат хто памятае, як у 1993 годзе сябры секты «Белае Братэрства» намагаліся спаліць сябе напярэдадні прагнаванага ім канца свету наўпрост у Святой Сафіі. Апошнім у гэтай серыі стаў выпадак пад Пензай, дзе паслядоўнікі секты Пятра Кузняцова замураваліся ў пячэрах. Іх лідэр таксама сцвярджаў, што канец свету не за гарамі.

Наступнымі буйнымі аматарамі абвішчаць пра канец свету былі вучоныя-матэматыкі. Яны вылічылі, што трагедыю трэба чакаць у 1524, 1533, 1763, 1919, 1960 і 1962 гадах.

Не адставалі і людзі, якія мелі псіхічныя адхіленні. Так, на 26 кастрычніка 1997 года прызначылі канец свету дзівакі, якія быццам падтрымлівалі кантакт з жыхарамі планеты Гуфера.

Ідэя канца свету часам была папросту літаратурнай фантазіяй. Так, вядомы фантаст Рэй Брэдбери напісаў апавяданне

«Заўтра канец свету». Па сюжету, канец свету адбываўся 19 кастрычніка 1969 года.

З усяго гэтага можна зрабіць выніку, што крыніцы вечнай веры чалавецтва ў канец свету ляжаць недзе ў падсвядомасці. Гэта частка нашай калектывай пісіхалогіі.

Між тым, свой унёсак у нарастаючы псіхоз дадаў Галівуд фільмам «2012». Сюжэт фільма будзе менавіта вакол версіі канца свету, згаданага ў календары майя. Па сюжету, у 2009 годзе амерыканскі геолаг канстатуе, што ядро Зямлі, падобна мікрапахалёвой печы, награваеца, прычым тэмпература расце вельмі хутка. Ён інфармуе прэзідэнта ЗША. На саміце G8 у 2010 годзе прэзідэнт інфармуе лідэра іншых дзяржаваў пра хуткую катастрофу. Яны вырашаюць пачаць сакратны практак па забеспечэнні захавання чалавечай расы на гіганцкіх караблях, называемых «каўчэгамі». Між тым, недзе ў ЗША існуе вучоны, якія вылічыў парадыгму катастрофы і месцы, дзе можна выратавацца. Карта трапляе ў рукі простага чалавека, які намагаецца выратаваць сябе і сваю сям'ю...

І гэта толькі пачатак эксплуатацый гарачай тэмы. У снежні на экраны выходзіць стужка «Шлях», а пасля ў лютым — «Кніга Ілай». Персанажы абодвух фільмаў жывуць на планеце пасля глобальнага апакаліпсісу.

Сыходзячы са сказанага, можна прагнаваць, што буде вакол дзяжурнага канца свету толькі пачынаецца.

Дарэчы, апошні канец свету мы перажылі на мінульым тыдні. Шмат хто сцвярджаў, што аднаўленне ў панядзелак працы Вялікага калайдэра ў Швейцарыі прывядзе да стварэння «чорных дзірак», якія будуть пашырацца і засмоктваць фізічную матэрыю». Калайдэр працуе. Пакуль ніякіх вестак пра чорныя дзіркі не паступала.

▼ ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Я лічу, што працяг санкций і адначасова мараторый на іх з'яўлецца лепшай палітыкай. Пасланне наступнае: Еўрасаюз не прызнае Лукашэнку, паколькі няма дэмакратичнай легітымнасці яго ўлады. Але, уводзячы мараторый на санкцыі, мы актыўізавалі дыпламатычныя каналы і падаём беларускім уладам зразумелы сігнал: фінансавая дапамога, ад якой вы больш за ўсё залежыце, магчымая ў рамках «Усходняга партнёрства», але для гэтага патрэбныя змены таксама па палітычнай сферы.

З інтэрв'ю Яцэка Пратасевіча, кіраўніка Камісіі Еўрапарламента па сувязях з Беларуссю.
«Rzeczpospolita» (Польшча)

Шэраг аналітыкаў мяркуюць, што Москва была незадаволена контактамі Мінска з Захадам і нежаданнем прызнаць незалежнасць Абхазіі і Паўднёвай Асеціі. Эксперты таксама адзначаюць, што Крэмль не можа быць задаволены сталымі контактамі Лукашэнкі з прэзідэнтам Украіны Віктарам Юшчанкам — палітыкам, якога ў Маскве намагаюцца ігнараваць. Напачатку лістапада Лукашэнка правёў дастаткова цёплую сустрэчу з Юшчанкам, падчас якой прэзідэнты падпісалі мемарандум пра супрацоўніцтва ў рамках праграмы ЕС «Усходняе партнёрства». У гэтым годзе Юшчанка і Лукашэнка сустракаліся ўжо чатыры разы.

BBC (Вялікабрытанія)

Пмеркаванні назіральнікаў, Мінск не дасць выразны адказ на пытанне незалежнасці Абхазіі і Паўднёвай Асеціі нават пасля таго, як адбыліся паездкі парламентарыяў у Закаўказзе. Апошнія слова ўсё адно застанеца за прэзідэнтам Лукашэнкам і будзе залежаць ад выніку яго гандлю з Москвой. Аляксандру Лукашэнку ад Москвы патрэбныя дзве рэчы — гроши, прычым больш вялікія, чым прапануе Москва, і гарантны нейтралітэту Москвы на хуткіх прэзідэнцкіх выбарах. Як толькі ён іх атрымае, то ўся гэта камедыя скончыцца. А пакуль гульня працягнется.

«Коммерсантъ» (Расія)

Наступным крокам пасля сустрэчы з беларускімі незалежнымі журналістамі, па логіцы, павінна

стаць гутарка з апазіцыйнымі Лукашэнку палітыкамі. Расійскі істэблішмент пачынае разумець, што не Бацькам адзіным жыве Беларусь. Для складання поўнай карціны пра сітуацыю ў суседнім краіне патрэбныя розныя зрэзы меркаванні крыніцы інфармацыі. Тым больш, што адносіны Москвы і Мінску перажываюць не лепшыя часы. Для беларускагалідэра такая сітуацыя вельмі небяспечная — ён відавочна не вызначае формулу гульни, гублеiцыяту в'ялічынным дыялогу. У таіх умовах ўжо не дзеiнiчаюць. «Московскій комсомолец» (Расія)

ЗАМЕЖЖА

▼ МІЖНАРОДНЯ НАВІНЫ

ВЕНЕСУЭЛА. УГА ЧАВЕС ПАХВАЛІЎ ТЭРАРЫСТА І КАНІБАЛА

Падчас выступу перад дэлегатамі з'езда прадстаўнікоў сацыялістычных партый Уга Чавес выдаў шмат новых сенсацыйных тырад. У прыватнасці, называў «героем рэвалюцыі» Раміраса Санчаса — сусветна вядомага тэрарыста, які мае мянушку Шакал. Цяпер Шакал сядзіць у французскай турме, дзе ён, дарэчы, прынай іслам. Яму далі тэрмін за забойства ў 1975 годзе ў Парыжы двух супрацоўнікаў французскіх спецслужб. Таксама Шакал адказны за захоп на заложнікі ў Вене ў тым жа 1975-м 15 міністраў краін-членоў ОPEC. Трофе з небаракаў у выніку былі забітыя. На думку венесуэльскага гаранта, «Санчаса асудзілі не па справядлівасці... на самай справе, ён быў вялікім байцом Арганізацыі вызвалення Палесціны». Другім кумірам Чавес зрабіў дыктатара Ідзі Аміна. Лідэр Уганды (1971–1979) праславіўся тым, што ён сваіх палітычных апанентаў. «Кажуць, што ён канібал, — сказаў Чавес. — Я ў гэта не веру. Ён быў вялікім нацыяналістам і патрыётам».

На матэрыялах французскай прэсы

КАЗАХСТАН. АДСТАЎКА ПРЫХІЛЬНИКА

Дархан Калетаев, першы намеснік старшыні партыі «Нур Отан» (партыя Прэзідэнта Назарбаева), нечакана быў адпраўлены ў адстаўку. Цяпер ён будзе кіраваць нейкім фондам. Адстаўка чыноўніка выклікала шмат спекуляцый. Большасць аналітыкаў кажуць, што яго згубілі занадта адкрытыя праназарбаевскія ініцыятывы. Менавіта Калетаев шмат разоў з самай высокай трывуны казаў пра неабходнасць надання Назарбаеву статуса пажыццёвага Прэзідэнта. Акрамя таго, спадар Калетаев увесь час сварыўся з апазіцыяй. Нават не хачеў сустракацца з яе прадстаўнікамі. Між тым, з наступнага года Казахстан атрымлівае пасаду старшыні ў АБСЕ. Наяўнасць у кіраўніцтве краіны такога чалавека, ды яшчэ не здольнага арганізаваць нават фармальны дыялог з апазіцыяй, можа пашкодзіць іміджу рэжыму. Натуральна, самі ўлады кажуць, што адстаўка Калетаева выклікана выключна абставінамі кадравай палітыкі.

На матэрыялах «Караван» (Казахстан)

ІСПАНІЯ. СУПРАЦЬ МАЛАДЫХ БАСКАЎ

Спецслужбы Іспаніі правялі самую буйную ў гісторыі аперацыю супраць маладых баскскіх нацыяналістуў, сяброў групоўкі Segi. Segi — забароненая моладзевая арганізацыя партыі «Батасун», якая таксама пазбаўлена права легальнай дзейнасці за контакты з тэрарыстамі з ETA. Усяго ў рамках аперацыі было арыштавана 36 чалавек. Кафіскавана шмат нацыяналістичнай літаратуры. Увогуле, афіцыйна рэпрэсіі супраць Segi звязваюць з кампаніяй супраць праекту TAV (будаўніцтва чыгункі для цягнікаў вялікай хуткасці, якое вядзеца зараз у Краіне Баскаў). Гэты праект, на думку нацыяналістуў, нясе пагрозу прыродзе. У барацьбе супраць TAV нацыяналісты некалькі разоў ужывалі бомбы і сабатаж. Адначасова пераслед Segi можна лічыць адказам дзяржавы на апошнюю мірныя ініцыятывы з боку лагера быльых сяброў «Батасун». На мінулым тыдні яны прапанавалі Мадрыду перамовы па фармату тых, якія мелі месца ў Паўночнай Ірландыі напрыканцы 1990-х гадоў паміж каталікамі і пратэстантамі: абодва бакі адмаўляюцца ад вайсковых аперацый і дасягаюць кампромісу. Аднак такі варыянт не падабаецца Мадрыду, паколькі прымушае яго прызнаць «Батасуну» і ETA ў якасці роўных палітычных акцёраў (да гэтага часу афіцыёз называе гэтыя структуры «банда тэрарыстаў»). Цікава, што адначасова заяву наконт прапаноў зрабіла адміністрацыя Прэзідэнта Барака Абамы. У Вашынгтоне лічаць, што парадайнаўваць ситуацыю ў Паўночнай Ірландыі ў Краіне Баскаў немагчыма.

На матэрыялах іспанскай прэсы

► ГЕАПАЛАТЫКА

КАЛУМБІЯ І ВЕНЕСУЭЛА: КАНФЛІКТ РАЗГАРАЕЦА

Алег НОВІКАЎ

**Верны саюзнік афіцыйнага
Мінска Уга Чавес імкліва
ўцягваеца ў канфлікт
з суседній Калумбіяй.**

Шмат хто бачыць галоўным чыннікам цяперашняга канфлікту палярнасць ідэалогіі пануючых у Каркасе і Багаце рэжымам. Уга Чавес сябре з Тэгеранам і Мінском. Альвара Урыбе — галоўны рэгіянальны саюзнік Вашынгтона.

Аднак гісторыя супрацьстання Калумбіі і Венесуэлы мае больш глубокія карані. Адносіны паміж дзяржавамі пачалі складацца, калі яны быўші яшчэ правінцыямі — Санта-Марта (Калумбія) і Новая Андалузія (Венесуэла) — у складзе Іспаніі. Пазней правінцыі ўваходзілі ў склад дзяржавы Вялікая Калумбія.

Першыя тэртыярныя спрэчкі пачаліся напрыканцы XIX стагоддзя з-за акваторыі Венесуэльскага заліва, заходні бераг якога — паўвостраў Гуахіра. Яшчэ ў часы каланізацыі сюды прыходзілі экспедыцыйныя каўкасторы ў якіх Новай Андалузіі, так і з Санта-Марты, аднак мясцове племя індзейцаў гуахіра аказалаася моцным арэшкам. У выніку межы паміж правінцыямі — а позней незалежнымі дзяржавамі — у гэтым раёне аказаліся не вызначанымі. Па-сучасці, праблема не вырашана да гэтага часу. Ёсць дамова ад 1941 года, але гэта хутчэй дамова наконт правіл навігацыі ў Венесуэльскім заліве.

У 1987 годзе меў месца самы буйны памежны лакальны канфлікт. Калумбійскі вайсковы карвет «Caldas» увайшоў у спрэчныя воды. У адказ Прэзідэнт Венесуэлы падняў ВПС. Самалёты ляталі літаральна над палубай «Caldas». Да сапраўднага бою не дайшло толькі дзякуючы дыпламатам.

Другая гісторычна праблема — месца калумбійскіх эмігрантаў у венесуэльскім грамадстве. У 1970-я гады ў Венесуэлы пачалася эра «Tan barato? Den dos» («Так танна? Давайце два»). Менавіта так казалі венесуэльскія турысты, якія кожныя выходныя рабілі шопінг у Фларыдзе. Дурныя грэшы ў іх з'явіліся з-за росту коштаваў на нафту. Эканамічны бум у суседзіі падштурхнуў шматлікіх калумбійцаў шукацца за мяжой, аднак венесуэльцы разглядалі іх выключна як танную працоўную сілу.

Трэцяя праблема — FARC (Калумбійская вайсковыя народныя сілы), партызанская левадыкальная групоўка, якая з 1960-х гадоў змагаеца з законным урадам у Багаце. На пачатку 1980-х байцы FARC пачалі пранікаць на тэррыторыю Венесуэлы, часам са злачыннымі мэтамі. Каракас неаднаразова скардзіўся суседзям на вылазкі паўстанцаў. Сітуацыя кардынальна змянілася, калі да ўлады ў Каракасе прыйшоў левы папуліст Чавес. Цяпер надышоў

Альвара Урыбе

Уга Чавес

час калумбійцам скардзіцца на тое, што Венесуэла дае тэрарыстам зброя, прадстаўляе базы на сваёй тэрыторыі. У сваю чаргу, Чавес пачаў казаць, што Калумбія ператварылася ў плацдарм для ўнутранай апазіцыі.

Менавіта праблема FARC прывяла да эскалацыі цяперашняга канфлікту. У ліпені пасля чарговыя спрэчкі наконт таго, дае партызанам Каракас грошы або не, Чавес загадаў, каб амаль увесь склад венесуэльскай амбасады ў Багаце выехаў на радзіму. Пасля пасол вярнуўся, аднак на гэты час Багата і Вашынгтон ужо падрыхтавалі праект дамовы аб перадачы амерыканцам сямі калумбійскіх вайсковых паветраных баз. У мэтах, як гаворыцца ў тэксле, «барацьбы з наркамафіяй» дамова была падпісаная 2 лістапада.

Рэакцыя Чавеса і яго саюзнікаў была істэрыйчай. Фідель Кастро назваў дамову ў сваёй калонії ў газете «Granma» актам пазбаўлення Калумбіі права на суверэнітэт. Ён згадаў, што нешта падобнае

было часам Чавес заклікаў вайсковы сілы рыхтавацца да вайны з Калумбіяй. У некаторых правінцыях сапраўды пачалася мабілізацыя. Адначасова з памежных раёнаў сталі ўсё часцей прыходзіць навіны пра ўзаемныя правакацыі. Тым часам Чавес заклікаў вайсковы сілы рыхтавацца да вайны з Калумбіяй. У некоторых правінцыях сапраўды пачалася мабілізацыя. Адначасова з памежных раёнаў сталі ўсё часцей прыходзіць навіны пра ўзаемныя правакацыі.

было падпісаны ў пачатку 1950-х гадоў, што ў выніку прывяло да пасылкі калумбійскіх жаўнеруў на вайну ў паўночную Карэю. Галоўны тэзіс крытыкаў даўмы — то, што яна, па-сучасці, з'яўляецца першым этапам падрыхтоўкі інтэрвенцыі супраць Венесуэлы. Адно з вядучых левых лаціна-амерыканскіх выданняў «Rebelion» піша: «У сітуацыі сусветнага эканамічнага крэзісу і падзення эканамічнай магутнасці ЗША здольныя падтрымліваць аўтарытэт выключна за кошт вайсковай прысутнасці ў рэгіёне. Сем баз ператвараюць краіну ў плацдарм і хаваюць хоць нейкую ілюзію дэмакратыі. Рэальная пагроза для рэгіёна — гэта войска, якое здольнае прыходзіць у любое месца свету і перамагаць там цэлія цывілізацыі (прыклад — Ірак). У Венесуэлы ёсць падставы адчуваць пагрозу. Не сакрэт, што Венесуэла намагаеца будаваць асобную мадэль развіцця, не падобную на неаліберальную. Бысь падрыхтаваным да горшага — стары ўрок гісторыі. Той, хто яго забывае, можа заплаціць занадта дорага. У Венесуэлы ёсць абавязак рыхтавацца да абароны».

Пакуль ва ўсім канфлікце больш за ўсё бонусаў атрымаў Альвара Урыбе, які выказаў на меры раз балатавацца на пасаду кіраўніка дзяржавы. Для гэтага яму патрабуна дабіцца паправак у канстытуцыю. Дарэчы, ЗША не вельмі віталі такую ідэю. Аднак атмасфера знешнія пагрозы яму выклічна на руку. Тая ж «El País» ставіць крапкі над «і»: «Параходок у тым, што дзякуючы сваёй бессэнсоўнай тарабаршчыне Чавес сам дае Калумбіі алібі шукаць знешнюю апору сваёй блас-пекі. Не для таго, каб атакаваць, а каб абараніцца».

НАЦЫЯНАЛІЗМ

СТРАСЦІ ПА ЗУЛЬФІІ

Алег ПЯТРОЎ

Зульфія Чыншанло — юная спартсменка, якая толькі два гады як перайшла ў казахскую грамадзянства з кітайскага, стала чэмпіёнкай свету па цяжкай атлетыцы. Аднак пры гэтым яна не можа размаўляць па-казахску. Казахская патрыёты ў шоку. Ці трэба краіне такія чэмпіёны? Пропануем падборку каментараў з гэтай нагоды на казахскіх сайтах.

Даведка:

22 лістапада 16-гадовая казахстанская спартсменка Зульфія Чыншанло на чэмпіянаце свету па цяжкай атлетыцы сірод дарослых у Паўночнай Карэі заваявала першыя залаты медаль. Увогуле, яна паўтарыла сусветны рэкорд. Пасля перамогі атлетка праўлялася з казахскім сцягам, аднак на прэс-канферэнцыі Зульфія размаўляла выключна на джуңгарскай мове (яна паходзіць з народу джуңгар — цюркскай этнічнай меншасці ў Кітаі) і ўсяго два гады таму атрымала казахскі пашпарт. Генеральны сакратар Федэрациі цяжкай атлетыкі Казахстана заявіў, што спартсменка пакуль з цяжкасцю размаўляе на мове новай радзімы, але лічыць, што галоўнае, што яна размаўляе на інтэрнацыянальнай мове спорту. Ён таксама адзначыў, што 16-гадовая спартсменка сваім выступам узяла ўсю цяжкую атлетыку Казахстана.

Газіз: Дажыліся, што нашы спартсменкі размаўляюць на ўсіх мовах свету, за выключэннем дзяржаўной. Што за краіна такая? Ці ёсць будучыня ў такой краіны?

Астан: Трэба толькі ганарыцца, што ў Казахстане едуть людзі з краін з беднай эканомікай. Ад таго, што некаторыя чыноўнікі спываюць на казахскай, карысці няшмат.

Жасарал: Я, увогуле, рэзка супраць практикі прыцягнення (закупкі) легіянероў. Калі мы сапраўды клапоцімся пра будучыню казахскага спорту, то сродкі трэба ўкладаць у падрыхтоўку кадраў. У казахскай правінцыі марнеюць тысячы таленавітых хлопчыкаў і дзяўчат, якія маглі бы не горш прадставіць сваю радзіму на міжнародным узроўні.

Цімур: Прыцягненне легіянероў, якія дэманструюць поспехі, добра ўжо хачаў таго, што ўзма-

ніе канкурэнцию ў дадзеным відзе спорту. Яна працуе на айчынны спорту. Ад каментараў, кшталту: «яна не размаўляе на казахскай», становіща смешна. Гэта маразм — пераводіць тэму спорту на прыналежнасць да той ці іншай нацыі. Трэба ганарыцца, што гэта казахскі медаль, які ўручалі пад наш гімн.

Даніяр: Наўрад ці мы — казахі. Сваю мову нават не ўздымем. Афіцыйная статыстыка кажа, што ў Казахстане 67 працэнтаў казахаў. Хлусні! Няма ў нашай краіны будучыні. Мы, казахі, краіну гублем сваім стаўленнем да мовы і нацыянальнай культуры.

РоK: Малайчынка, Зульфія! Усе краіны выкарыстоўваюць легіянероў. Мова — гэта на другім месцы. Няхай нават па-японску размаўляе.

Номад: Шматлікія людзі не размаўляюць на казахскай мове таму, што кіраўніка дзяржавы атакаюць выключна рускамоўныя, якія прасоўваюць рускую пазіцыю. Праблема ў нас саміх. Кожны на сваім месцы, у сваім атакенні павінен размаўляць на казахскай мове. Я так і раблю. Паўсюды!

Шакен: Я мяркую пра спорт на прыкладзе маіх аднакласнікаў-трэнераў. Дзяржава не зацікаўлена ў падрыхтоўцы мясцовых спартсменаў. Mae знаёмыя — трэнеры па барацьбе і боксу — з-за адсутнасці трэнэрскай залы ўзялі ў арэнду Палац культуры, які належыць птушкафабрыцы. Празнейкі час прэзідэнт фабрыкі,

Кітайцы былі, напэўна, злымі, што выхадзец з іх краіны ўзяў медаль для іх праціўніка. Застаецца павіншаваць Зульфію і зборную Казахстана

рэальны гаспадар палаца, забараніў ім займаць памяшканне, аргументуючы тым, што дзецы ствараюць шум, бо ягоны дом побач.

Асхат: Шчыра кажучы, жудасныя навіны. Нават медалі для нас зарабляюць жыхары Паднябеснай. Замест таго, каб развіваць свой спорт, вязуць варагаў адкуль толькі магчымы. Ну добра, калі бы яны былі этнічныя казахі. Аднак калі джуңгары прывозяць і выдаюць за нешта выбітнае... Хачу лаяцца матам.

Гэта не перамога Казахстана. Гэта перамога кітайскай школы. Трэба ўмець прызнаваць слабыя бакі. Няма аўктыўнага аналізу, ёсць выключна пераможныя рэляцыі.

Мурзік: Чаму развіццё мовы нельга нармальна і спакойна сумяшчаць з развіццём навукі, спорту? Дзіўна. Вельмі дзіўна.

Дукар: Зульфія — малайчына. Яна будзе прыкладам для наших казахскіх спартсменаў. Я бачу, як яна медаль завяўвала. Вельмі ўсё было нечакана. Спачатку я думаў, што медаль возьме кітайка. Але перамагала дзяўчына з Казахстана. Калі ўжо спартсмен выступае за нашу зборную — значыць, ён казахскі спартсмен. І не трэба дзяўліць іх па нацыянальнасцях. У зборных Расіі па ўсіх відах спорту хапае выхадцаў з іншых краін, і ніхто не камплексуе з гэтай нагоды. Хтосьці напісаў, што гэта перамога кітайскай школы цяжкай атлетыкі. Кітайцы былі, напэўна, злымі, што выхадзец з іх краіны ўзяў медаль для іх праціўніка. Застаецца павіншаваць Зульфію і зборную Казахстана!

Асхат: Так склаліся абставіны, што яна прыехала сюды, каб заробіць гроши. Добра, што зарабіла нешта і для функцыянероў ад спорту. Аднак з пункта гледжання развіцця айчыннага спорту і росту грамадзянскай (нацыянальнай) самасвядомасці, гэта не дасць нам нічога. Няхай будзе 9-е або 13-е месцы, аднак яно будзе заваявана сваімі.

ЛІКУРГ: Шматлікія джуңгары свабодна валодаюць казахскай

мовай. Іх мова — дыялект кітайскай мовы, толькі яны мусульмане, і таму імкнунца да ѿркаў. У цэлым джуңгары добры, працавіты народ.

МММ: Казахі толькі змогуць стаць чэмпіёнамі свету і алімпійскіх гульняў па з'яданні бешбармака.

Макс: Штосьці вас не разумею. Атрымліваеца, калі я не казах і не размаўляю на казахскай мове, я не могу працаваць на развіцці нашага РОДНАГА Казахстана?

ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

МІХАЭЛЬ КОЦДАБ

Міністр па правах чалавека Чэшскай рэспублікі заявіў, што загадаў усім медыкам краіны спыніць практику нелегальнай стэрылізацыі жанчын цыганскага паходжання. Такая практика ўзікла яшчэ ў часы камунізму (першая аперацыя такога кшталту датуецца 1971 годам), аднак ніводнага разу ні тагачасныя, ні цяперашнія ўлады не жадалі прызнаваць, што аперацыі па стэрылізацыі здзяйсняюцца ў рамках дзяржаўнай палітыкі. На самай справе, існавала тайная ўстаноўка ўладаў паменшыць рэпрадуктыўныя рэзервы цыганскай камуны ў краіне. Для публікі ўжывалася формула «стэрылізацыя пацыента X мела месца ў выніку індывидуальнай памылкі». Тэма стэрылізацыі цыганак даўно ўжо стала аўктывам спрэчак паміж чэшскім урадам і праваабаронцамі. Апошні раз тая выявілі факт стэрылізацыі ў 2003 годзе. Увогуле, у медычных архівах фігуруе 80 жанчын — ахвяра аперацыі. Цяпер жанчына, у тым ліку цыганка, можа быць стэрылізаваная выключна па асабістай згодзе. Між тым, міжнародная арганізацыя Ліга правы чалавека ўжо заяўляла, што простага прыпынення практикі стэрылізацыі цыганак занадта мала. Яны патрабуюць кампенсацыі для тых жанчын, якія гвалтоўна пазбавіліся магчымасці нараджаць.

ДЖЭМ ОЗДЭМІР

Старшыня Партыі зялёных ФРГ праславіўся як самы малады старшыня сярод вядучых немецкіх партый і як першы немец турэцкага паходжання, які атрымаў такую высокую партыйную пасаду. Між тым, апошня ўчынкі выклікалі цікавую палеміку ў шэрагах партый. У 42-гадовага Джэма нядайна нарадзіўся сын. З гэтай нагоды ён заяўляў, што не падзене на кліматычную канферэнцыю ў Капенгаген, дзе павінен быць падпісаны новы пратакол па кантролю над глабальным паязленнем. Джэм застанецца з жонкай і дзецьмі. Зялёныя ў крызісе. З аднаго боку, Джэм адкрыта «філоніц» адказнае мерапрыемства. Тэма змены клімату — галоўны канёк Зялёных. З іншага — менавіта эколагі раней гучна патрабавалі, каб бацькі даглядалі дзяцей столькі ж часу, як і маці. Такім чынам, маладыя маці змогуць не выпадаць з грамадства, а працягваць кар'еру ці атрымліваць адукацыю. Самае цікавае, што крок Джэма дружна падтрымалі ўсе мусульманскія і кансерватыўныя арганізацыі Германіі. Некаторыя нават лічаць, што лідэр Зялёных, калі застаецца дома глядзець за малым, даў відавочны сігнал правым пра то, што падзяляе іх сямейная каштоўнасці і готовы на стварэнне з імі кааліцыі.

ЮЛІЯ ЦІМАШЕНКА

Прэм'ер-міністр Украіны і лідэр блоку імя сябе самай да сваіх шматлікіх рэгалій дадала тытул «ганаравая казачка». 17 лістапада на пасяджэнні прадстаўнікоў казацкіх арганізацый Украіны ў Сімферопалі казакі вырашылі, што няма лепшага кандыдата на пасаду прэзідэнта, чым Юлія. Самае цікавае, што большасць казацкіх арганізацый, прадстаўленых на сустэрэны, адносяць сябе да працасіцкіх сілай. Аднак тое, што Юлія — «аранжавы» палітык, іх не турбует. Наадварот, як заявіў адзін з прысутных, «нельга не зразумець кааперацыі паміж Пуціным і лідэрам нашай дзяржавы. Выключна яе прымаюць у Расіі, з ёй вырашаюцца палітычныя пытанні». Больш таго, калі верыць словам прысутнага атамана Луганскай вобласці, за Цімашэнку выступае ўсё данскіе казацтва. Нагадаем, што менавіта данскія казакі ў часы «аранжавай» рэвалюцыі выказвалі гатоўнасць пачаць інтарэнцыю супраць Украіны, каб вярнуць сябе да складу Растоўскай вобласці некаторыя тэрыторыі, якія ўваходзілі ў Вобласць Войска Данскага да рэвалюцыі 1917-га. Што да Цімашэнка, яна паабязцала казакам у выпадку перамогі стварыць спецыяльны ўрадавы камітэт па проблемах казакоў, накшталт таго, які дзейнічае пры ўрадзе Пуціна. То, што Юлія — жанчына, для казакоў таксама не проблема. Паколькі, як было заяўлена на сходзе, Юлія Уладзіміраўна ўвасабляе Украіну-маці, усе казакі будуць галасаваць за «ганаравую казачку».

ЦІКАВА

Культурны снежань: ТРЫ АНОНСЫ

Ева ВАЙТОЎСКАЯ, Але́сь ГІНЗБУРГ

Прадаўцы як дзяржаўных, так і недзяржаўных установаў гандлю і грамадскага харчавання пачынаюць ужо аздабляць залы і вітрыны ў чаканні Каляд і Новага году. Гэтак і ў беларускай літаратуре даўмеліся: расказваць пра культурны падзеі варта пачынаць задоўга да гэтых самых падзеяў. І на гэтым этапе на першае месца выходзяць арганізатары — людзі, якія ўзвальваюць на сябе ўсю няўдзячную працу па пашырэнні інфармацыі, пошуку памяшкання ды зборы публікі. Адгукнуўшыся на самыя розныя прэс-рэлізы, мы адшукалі тых, хто стаіць за імі. Ніжэй Югася Каляда, Віка Трэнас ды Георгій Барташ па ініцыятыве кульгядальнікаў «НЧ» нахвалываюць літаратурныя вечарыны, да якіх маюць дачыненне.

ГРУЗІЦЕ ВЕРШЫ БОЧКАМИ
маладыя літаратары з Харкава выступаюць у Мінску

Пачнём, аднак, з падзеі лістападаўскай, сустреч з героямі якой чакае чытача літаральна заўтра. Прывабіла яна нас сваёй надзвычайнасцю: украінскія пасцы ў Мінску — гості частыя, але каб у такой колькасці?..

28 лістапада (субота) а 18:00 у галерэі «Ў» (пр. Незалежнасці, 37А, (ст. м. «Плошча Перамогі», у двары дома «Подзвіг народу») у рамках фестывалю «Кніга як арт-аб'ект» пры падтримцы ўкраінскага выдавецтва «Смолоскіп» адбудзеца творчая акцыя літаб'яднання «Бочка» (Харкава, Украіна).

Выступаюць: маладыя ўдзельнікі «Бочкі» Насця Велес, Iгар Зарудка, Кацярына Карунык, Алена Рыбка, а таксама крыху старэйшыя за іх, але ўжо прызнаныя ва Украіне пісьменнікі Алег Коцараў, Сашко Ушакалаў. Праводзіць вечарыну гомельская пісьменніца Югася Каляда, якая пачытае свае творы. Таксама прагучала пераклады ўкраінскай і беларускай паэзіі.

Уваход вольны.

Югася Каляда

Пісьменніца Югася Каляда, вядучая вечарыны, расказвае, як з перспектывы жыхаркі горада на памежжы выглядае беларуска-ўкраінскі культурны абмен.

— Як жыхарка гораду-на-памежжы, магу ўпэўнена сцвердзіць: паміж Гомелем і Чарнігавам сапраўды трывае шчыльны абмен, але ў рэчышчы матэрыяльнай культуры. Памежны аўтобусы з цягнікамі штодня вязуць па абедвух напрамках прадукты харчавання і вітратку — а зусім не кнігі і перыядычныя выданні.

Мая абаннансць ва Украінскай літаратуре абумоўлена выключна асабістай ініцыятывой. Я раю тым, хто піша па-беларуску, вывучыць украінскую мову. Мы атрымаем унікальны досвед парапнання і лепш зразумеем беларускую: словаўтварэнне, этымалогію лексікі; убачым, як нацыянальная мова ўваходзіць у паўсядзённы ўжытак, як трансфармующа запазычанасці і калькаванні. І тады ўжо чакае захапляльнае падарожжа па аўшарах новаадкрытай Культуры: ад фальклору да сучаснай паэзіі, якая фармуеца і складаецца літаральна на вачах.

Тым і цікавы ды карысны выступ ўдзельнікаў мультмастакага аўяднання «Бочка»: мы маем магчымасць не на падставе чутак «а як там у іх», а на грунце ўласнага досведу зрабіць выснову, дык чым жа ёсць паэзія г. зв. «двуухтысячнікаў», і самім спрагнаваць, у якім кірунку развіваеца маладая ўкраінская літаратура.

Пісьменнік абавязаны рэгулярна і своечасова друкавацца. Такую неаспрэчную выснову я зрабіла пасля таго, як даслала ў кошык паражку аповесцяю, неабачліва пакладзеных «у шуфляду», з разлікам на будучыню. Кожны год дадае досведу, мяньяе каштоўнасці, ацэнкі; і прапанаваць чытачам тое, што я ўважаю за састарэлае, мне не дазваліе сумленне. Затое мне не сорамна за апошнія вершы, іх я і пачытаю.

ДЫЯЛОГ ЗОРАК

штогадовы літаратурна-мас-тацкі праект «Выявы-2009»

«Выявы» прывабілі нас не толькі шматлікім мультымедыйнымі цікавосткамі, абяцанымі ў

анонсе, але і тым, што гэта, бадай, адзінай літаратурнай імпрэзай ў краіне, за ўваход на якую БЯРУЦЬ ГРОШЫ. Прычым арганізаторкі папярэджаюць: квіткоў на ўсіх ахвочых можа не хапіць! Другая незвычайная рэч наконт праекту — яго ладзіць «ПРОМА-ГРУПА» — так паэткі Віка Трэнас і Юлія Новік ціпер пазіцыйнуюць свае творчae аўяднанне.

Штогадовы некамерцыйны літаратурна-мастакі праект «Выявы» — ініцыятыва наймаладзейшага пакалення беларускіх літаратарапаў. Першае мерапрыемства адбылося ў снежні 2008 года. Сёлета ў падрыхтоўцы «Выявы» задзейнічана больш за дваццаць творцаў, сярод якіх — пісьменнікі, мастакі, фотографы, дызайнеры, рэжысёры, музыканты.

5 снежня (субота) у 18.00 у Тэатры рускага рамансу (ул. Чыгуначная, д. 27, корп. 2)

«Выявы-2009» — спалучэнне візуальнага, музычнага і літаратурнага мастацтва.

Вас чакае «Дыялог зорак»: Людміла Рублеўская і Вераніка Шніп

Віктар Жыбуль і Джэці Уладзімір Арлоў і Андрэй Хадановіч

Анатоль Іавашчанка і Усевалад Сцебурака

Алена Беланожка і Маргарыта Аляшкевіч

Барды Ната Пушкарова і Паша Кузіч, і іншыя.

Кошт квітка 7000 бел. руб. Даведка і заказ квіткоў па тэл. +37529 5607793, +37529 1354495 або праз e-mail: vuavu@list.ru.

Увага! Кожны наведнік атрымае ў падарунак унікальную самаробную электронную кнігу комікса «Блакітны Свін і яму падобныя», запісаную адмисловіа «Дыялог зорак».

Паэтка Віка Трэнас у новай для сябе якасці прамоўтаркі называе тры прычыны, па якіх варта набыць квіток на «Выявы» — бо такога вы болей нідзе не пабачыце!

— Па-першае, да выступлення Уладзімера Арлоўа і Андрэя Хадановіча мы прымеркавалі паказ эксклюзіўнай сумеснай фотасесіі аўдвох пісьменнікаў, зробленай двума цікавымі маладымі фатографамі.

Па-другое, для «Выяваў-2009» мы спланавалі адмысловыя рубрыкі. Спецыяльны госць, знаны блізмен Юры Несцярэнка выкане свае лепшыя кампазіцыі. Удзельніца на біс Ганна Федарук прадставіць нумар, у якім спалучыліся паэзія, музыка і ўсходні танец. Дэбютантка «Выяваў», паэтка і фотамастак Ірына Агеева прэзентуе так званую «мабільную фотостыту».

Па-трэцяе, можна будзе пазнаёміцца з «віртуальным» ўдзельнікам «Выяваў» — мастаком Аляксеем Раўскім (Беларусь — Францыя) і рэжысёрам Джона-танам Дрыскалам (Канада). Будзе дэманстравацца фільм Дрыскала пра беларускі рыцарскі рух. Мы

жага Нараджэння ў Мінску (дата, час і месца будзе абвешчаны дадатковы — сачыце за аблесткамі на сайце <http://lito1.ru>). Спіс журы будзе абраццаў пазней. Скажам толькі, што ён вельмі прадстаўнічы. Упершыню ў склад журы ўвойдзе пісьменнік Адам Глобус, а таксама папярэдніх конкурсаў Вольга Базылёва.

Даведкі па телефоне:
+37429 6521134

Пісьменнік Георгій Барташ, кіраўнік суполкі «Lito.Беларусь», які належыць дыпламаваному гісторыку, расказвае пра гісторыю ўзнікнення фэсту яго і традыцыі.

— Ідэя фэсту прыйшла таму, што ў ёй была вострая неабходнасць. У лістападзе 2007-га я паскардзіўся Віцы Трэнас, што даўно не ладзіў ніякіх літаратурных вечарын, бо не было «жыццядайнай ідэі». На жаль, проста чытанне аўтарамі твораў адно аднаму ў прысутнасці купкі свяякоў, каканкаў ды субутыльнікаў нікому не цікае. Акцыя запамінаеца, калі яна заснаваная на арыгінальным сюжэце, канцэпце.

Як і ўсё найлепшае, «канцепт» прыдумаўся ўначы, я патэлефанаў Віцы зранку і сказаў: «Ідэя ёсць! Ідэя простая, як валёнак!» І сапраўды, схема фэсту дэмакратычная і не патрабуе грошай. За выняткам фінальнай вечарыны, усё адбываецца праз інтэрнэт.

Традыцыі — гэта, найперш, двухмоёе, а ў перспектыве шматмоёе фэсту. У мінульым годзе на конкурс прыйшоў адзін верш на ўкраінскай мове. Спадзяюся, за першай ластаўкай пацягнуцца іншыя. І аднойчы надыдзе дзень, калі мы атрымаем творы на іншых славянскіх, на балцкіх мовах... І выніковы вечар вядзеца па-руску і беларуску. Мая задача — стварыць шматмоўную літаратурную прастору.

Віка Трэнас

з Юліяй Новік падрабязней раскажам пра іх творчасць падчас імпрэзы.

ФЭСТ АДНАГО ВЕРША

конкурс калядна-навагодній паэзіі

Гэты праект прывабіў нас ужо традыцыйна: штогод «НЧ» з прыемнасцю публікуе вершаваныя вынікі калядна-навагодніх імпрэзы. Вядома ж, усе мы любім Новы год і Каляды — а Фэст аднаго верша прапануе адзначыць гэтыя святы не звычайна і па-эстэццку.

Творчая суполка «Lito.Беларусь» запрашае ўсіх-усіх-усіх да ўдзелу ў III Фэсце аднаго верша, прысвечаным Божаму Нараджэнню, Новаму году, зіме і іншым снежна-гурбным, шампанскам-мандарынавым вабнотам.

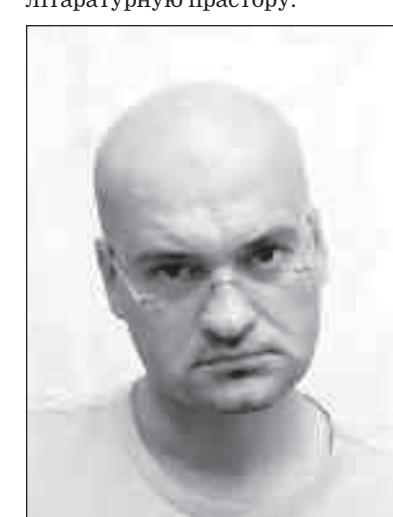
Умовы ўдзелу ў фэсце:

Вам неабходна даслаць на адрес ggbgb2007@gmail.com:

1. Адзін верш на згаданую тэму.
2. Псейданім, пад якім ваш верш будзе адасланы сябрам журы.
3. Сапраўдныя дадзеныя: імя, прозвішча, месца жыжарства, контакты (эта інформацыя — толькі для арганізатораў).

Удзельнікі могуць мець любы ўзрост, жыць у любой краіне, а іх твор можа быць напісаны на якой-зайдодна мове.

Выніковы вечар адбудзеца прыблізна ў дні каталіцкага Бого

Георгій Барташ

Стабільнасць складу журы і яго поўная незалежнасць — таксама адна з традыцый фэсту. Кожны сябар журы атрымлівае падборку вершаў па інтэрнэце і прымае расценінні, абапіраючыся на ўласны густ. Вынік фэсту — арыфметычная сума меркаванняў. Арганізаторы — пасрэднікі і на выбар пераможцаў не ўпłyваюць.

Шчыра запрашаю ўсіх, згодна з трэцій традыцыйнай конкурсу, да актыўнага ўдзелу!

ЮБІЛЕЙ

10-ГОДЗЕ ГУРТА «:B:N:» БЯРОЗАЎСКІ ДЭСАНТ У СТАЛІЦЫ

Анатоль МЯЛЬГУЙ

Калі ў 2004 годзе вядомы беларускі прадзюсер Віталь Супрановіч прапанаваў мне напісаць уводны артыкул для дэбютнага альбому бярозаўскага гурта «:B:N:» «Не трывай», то, назіраючы за відавочным творчым прагрэсам гэтай рэгіянальнай каманды, я дапусціў невялікае перабольшванне. Маўляй, хутка «:B:N:» для Бярозы стане чымсьці такім, як «Beatles» для Ліверпулю ці «Nirvana» для Сіэтлу. Але прайшлі гады, і эта дапушчэнне працягвае набываць рэальнае ўвасабленне.

У сябе на малой радзіме — у горадзе Бяроза — гурт актыўна ўдзельнічае ў правядзенні музычных фэстаў і канцэртаў, з іх дапамогай набіраюць моц і набываюць вядомасць маладыя беларускамоўныя каманды. Да таго ж «:B:N:» стаў адной з візітовак гэтага раённага цэнтра Брэсцкай вобласці. Але галоўнае — феномен паспяховай рэгіянальнай каманды для іншых музыкантаў з правінцыі з'яўляецца пацверджаннем таго, што поспех у творчасці залежыць не ад місцовасці, дзе нарадзіўся, а ад таленту.

У справядлівасці гэтага пастулата шматлікія слухачы і прыхільнікі гурта «:B:N:» змаглі яшчэ раз упэўніцца, калі наведалі канцэрт у мінскім «R-клубе», які музыканты прысвяцілі 10-гадовому юбілею каманды. Спадзяванні слухачоў былі не беспадстав'яны — гурт апошнім часам радаваў іх новымі хітамі, выніковымі падарожжамі па фестывальных сцэнах Еўропы, і тым, як адзначыў адзін музычны крытык, што «:B:N:» дасягнулі ўзроўню «N.R.M.» і «Крамы».

Свой юбілейны канцэрт у сталіцы музыканты «:B:N:» і іх лідэр Але́сь Лю́тыч вырашылі правесці ў сяброўскім фармаце. Тому распачаць канцэрт «:B:N: — 10 год» было даручана маладому гурту з Бярозы «Кальмары». У іх кампазіціях спалучаецца дынаміка фанку, штампы савецкай эстрады і застольныя рытмы беларускага вяселля. Уесь гэтыя кактэйль накіраваў слухачоў (срод якіх — адзначу — было шмат студэнцкай моладзі) на пазітыўны лад. Хоць і ў клубным разуменні гэтага стану: з безупынным танчаннем,

з неагрэсіўным штурханнем на танцполе (мошам) і скокамі са сцэны ў натоўп фанаў!

Няхай «Кальмары» — каманда маладая. Але, дзякуючы воспыту старэйшых сяброў з «:B:N:» і іх метадычнай дапамозе, музыканты ўпэўнена набіраюць вядомасць і выкананіе майстэрства. Сведчаннем гэтаму сталі кампазіцыі гурта, якія слухачы спявалі разам з «Кальмарамі»: «Бадміnton», «Амбрала» (кавер на модную песеньку амерыканскай поп-дзівы Rihanna), «Ён і яна»... Што тычыцца партнёрскага стану гурта, то гэта выглядае так: лідэр «:B:N:» Але́сь Лю́тыч займае месца за бубнамі ў «Кальмарах», а іх галоўны вакаліст-«кальмар» Сяржук Машковіч з'яўляецца пастаянным тэкставіком у «:B:N:». Дый на розных фэстах і канцэртах «:B:N:» і «Кальмары» выступаюць супольна.

Зусім іншую музыку прапанаваў слухачам гурт «Крок», які на сёняшні дзень з'яўляецца ці не самымі заўажытымі прадстаўнікамі беларускай альтэрнатыўнай сцэны. «Крок» выконвае тыповы grunge, які ў музыцы гурта «сплаўляецца» з рыхтамі панк-рока і nu-metal. Гэта падабаецца слухачам, які падабаецца ім і харызматычнасць лідера «Крока» Рамана Сухоцкага, які ўзяў на сябе ўсе вакальнія партыі ў гурце. Канешне, браць на сябе адказнасць за ўсю каманду на сцэне — ганаровая справа, але з гэтага выцякаюць і недахопы ў кампазіціях «Крока». І галоўнае тут тое, што некаторыя песні падаюцца вакальнай недапрацаванымі. Мусіць, тут павінны падставіць сваё сяброўскае плячо і іншыя ўдзельнікі «Крока», заспіваць разам з Раманам? Так, як гэта робіць выканаўцы з гурта «IQ 48», якія ў гэты дзень таксама віншавалі «:B:N:» з дзесяцігоддзем.

Але што такое рок-шоу без добрых песен? У гурта «IQ 48» іх шмат, і ў гэты дзень на канцэрце гучалі і новыя кампазіцыі з апошняга альбому «Героі», і старыя хіты, якія прынеслі «IQ 48» вядомасць, — «Клён», «Таполі». Не абышлося без сюрпризу: у падарунак юбілярам прагучала актульна-сатырычна кампазіція «Аргагарадок», у выкананні якой удзельнічала вакалістка гурта «Джамбум» Ганна Даўгаполова. Завяршыўся сэт «IQ 48» яшчэ адным падарункам слухачам: усім ахвочым музыкантамі раздавалі hand-make-версію свайго новага акустычнага DVD «Зрабі сам». За

Алеся Ракаўца і Буззы (гітарыста Яўгена Бузоўскага). Гэтыя дасціпныя і дынамічныя хлопцы не толькі выканалі песні, але ўклалі ў іх візуалізацію свой акцёрскі талент. Канешне, у рамках рок-шоу, якое ладзяць музыканты «IQ 48», абіраючыся на настынны дыялог са слухачамі і сцэнічную імпревізацию.

Але што такое рок-шоу без добрых песен? У гурта «IQ 48» іх шмат, і ў гэты дзень на канцэрце гучалі і новыя кампазіцыі з апошняга альбому «Героі», і старыя хіты, якія прынеслі «IQ 48» вядомасць, — «Клён», «Таполі». Не абышлося без сюрпризу: у падарунак юбілярам прагучала актульна-сатырична кампазіція «Аргагарадок», у выкананні якой удзельнічала вакалістка гурта «Джамбум» Ганна Даўгаполова. Завяршыўся сэт «IQ 48» яшчэ адным падарункам слухачам: усім ахвочым музыкантамі раздавалі hand-make-версію свайго новага акустычнага DVD «Зрабі сам». За

што ўсе прысутныя горача (нават, гарачна) віталі музыкантаў і некалькі хвілін скандзіравалі галоўны слоган гурта: «IQ 48 — здаровыя лосі!»

І вось надышоў зорны час для юбіляраў з гурта «:B:N:»! Музыканты з Бярозы і іх лідэр Але́сь Лю́тыч вельмі эмацыйна дзячылі сваім сябрам з усёй Беларусі за віншаванні, за дапамогу, за добрыя слова ў гэты хвалюючы для іх дзень. Але галоўнае дзяялло ад бярозаўцаў было паднесена ў выглядзе гранічна шчырага і энерганасычанага выканання любімых моладдзю песен. Таму распачалі «:B:N:» з самых вядомых і меладычных — «Толькі я», «Адчуваю», «Спіралі», «Гарады», «Цягнік»... Гімнам музычным прыхільнасцям музыкаў і тых, хто ў гэты дзень у дзень запоініл «R-клуб», стала праграмная кампазіція «Жыве рок-н-рол!!!» Тут у зале з'явілася расцяжа «:B:N:», якая стала фірмовай адзнакай для афармлення другога альбома гурта.

За хіт-канвеерам у выкананні гурта «:B:N:» музыканты не забылі і пра музычныя падарункі, якія яны падрыхтавалі для сваіх прыхільнікаў. Першай нечаканасцю стала з'яўленне на сцэне бытой салісткі берасцейскага гурта «Сыцяна» Яўгеніі «Пчолкі» Хіло, якая прыбыла на канцэрт сяброў з Бярозы наўпрост з Турцы. Доўгая адсутнасць на радзіме не адбілася на вакальных магчымасцях Пчолкі, якая разам з Алем Лю́тычам цудоўна праспівала песню «Дажджамі» і нагадала яе аўтэнтычнае гучанне. Да таго ж, уручыла «бээннаўцам» шыкоўны торт з дзесяціцю свечкамі, якія былі патушаны пад агульныя спевы ўсёй залы: «З днём нараджэння, «:B:N:!!» на вядомы матыў «Happy Birsday Tu !!»

Асаблівы энтузізм у слухачоў выклікала з'яўленне на сцэне легендарнага беларускага рокера,

лідера гурта «Neuro Dubel» Аляксандра Кулінковіча. І для гэтага сюрпризу быў важкі падставы. Справа ў тым, што гурт «:B:N:» записаў для трыв'юта «Neuro Dubel» кампазіцыю «Гузік». Гэта простая песня ў выніку аўяднання выслікаў Кулінковіча і «:B:N:» гучала зусім па-іншаму, набыла фаталістычны, нават змрочны сэнс.

Цікава, што павіншаваць гурт «:B:N:» прыйшлі ў гэты дзень і айчынныя рэперы. Гэту пльнъ сучаснай беларускай музичнай культуры презентаваў на юбілейнай вечарыне Вінцэнт. Рэпер у энергічнай, нават агрэсіўнай манеры чыткі тэксту выканаў разам з гуртом «:B:N:» кампазіцыю пад пакуль умоўнай назвай «Беларускія рэперы і рокеры аўядноўваюцца!». Маю спадзяванне, што гэтыя стылістычныя эксперыменты Вінцэнта будуть працягнуты, і слухачы з задавальненнем адчуваюць іх плён у будучыні.

Але сюрпризы ад бярозаўскіх музыкантаў не аблікоўваліся толькі запрашэннем зорак беларускага року ці рэпу. Але́сь Лю́тыч і яго сябры па «:B:N:», перад тым, як выйсці на сталічную сцэну, сканцэнтраваліся на калектыўным творчым працэсе. Вынікам яго стала презентацыя шэрагу новых кампазіцый, сярод якіх такія навінкі, як «Жыццё маё», «Я заўсёды з табой», філасофскай балады «Будзь сабой», а таксама фальклорных апрацовак — «Ружа» і «Канюшня», якая, дарэчы, гэтым разам чакана была выканана сумесна з лідэрам гурта «Палац» Алегам Хаменкам. І хоць часцяком можна пачуць наракані, што народныя песні не такія папулярныя сярод моладзі, як аўтарскія рок-кампазіцыі, гэтым разам можна было ўпэўніцца, што моладзь ведае і співае сваю фальклорную спадчыну. Прынамсі, тая моладзь, якая слухае «:B:N:». Свайм малодшым сябрам-рекерам Алегам Хаменкам зрабіў нечаканы падарунак: уручыў экзатичны музычны інструмент, які мае некалькі назваў: рэйнстик (rain stick), альбо «дрэва дажджу», «дажджавая флейта». Ды выказаў спадзяванні ў духу мілнаўскага Вінчы Пыха, што калі-небудзь гэты падарунак спатрабіцца музыкам для выканання і запісу іх песен. Няхай сабе і так!

Раскрыю адну таямніцу: выніку пра тое, што «:B:N:» дасягнул ўзроўню «N.R.M.» і «Крамы», якую я цытаваў на пачатку свайго артыкула, выказаў у інтэрнэце аўтар гэтых радкоў. У ім было трохі перабольшвання, але факт застаецца фактам: гурты сяродня пакалення айчынных рок-выкананіяў ужо ідуць на змену сваім старэйшым калегам. Нават калі апошнія пад цяжарам узросту ці стомленасці перастаюць выступаць з канцэртамі і выдаваць альбомы, іх ёсць каму змяніць, працягнучы іх справу. І гэта сведчанне новай сітуацыі на беларускай рок-сцэне.

► СПАДЧЫНА

ЦІ АДРОДЗЯЩА ПАЛАЦЫ?

Аляксей ХАДЫКА

Дваццаць гадоў таму,
чытаючы кнігі Міхася Ткачова
пра замкі Беларусі, якія пад
аховай дзяржавы імкліва
занепадалі, перажываючы
імгненні іх дауняй інтрыгоўнай
гісторыі, той-сёй марыў уявіць
сябе на месцы ўладальніка і
выратавальніка старасвецкай
сядзібы. Часам паўставалі
прыватныя праекты,
накіраваныя на аднаўленне
занядбаных помнікаў, як з
сапегаўскім замкам у Старым
Быхаве: у распрацоўку
канцэпцыі яго рэстаўрацыі
бізнесмен з прозвішчам
Мікалай Сапега ўкладаў свае
ўласныя гроши. Але з розных
прычын, перш за ўсё з-за
неразваротлівасці дзяржавы,
ініцыятывы сышодзілі на
нішто, бы вада ў пясок.

Новы малады міністр культуры Павал Латушка, апраўдаючы авансы, якія давалі яму журналісты, пабачыўшы інтэлігентнасць і шчырую зацікаўленасць справай былога беларускага амбасадара ў Польшчы, зрабіў канкрэтныя крокі ў накірунку развязання акрэсленай проблемы.

На сённяшні дзень дзейнічае дзяржаўная інвестыцыйная праграма, асноўнымі пляцоўкамі якой з'яўляюцца Мірскі і Нясвіжскі замкі. Працы вядуцца на 13 аб'ектах. Але ва ўмовах крызісу аб'ёмы фінансавання скарачаюцца: калі на іх мэты ў 2009 годзе прадугледжвалася 111,5 мільярда рублёў, то на наступны — толькі 50 мільярдаў, што відавочна недастаткова для вялікай колькасці унікальных будынкаў, якія знаходзяцца на мяжы знішчэння. Цалкам жа сёння ў Беларусі ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў уключана 4587 адзінак, з іх больш за 1500 помнікаў архітэктуры.

Сядзібна-палацавых ансабляў музеяна гісторыі ў спісе каля 190, прычым, па звестках галоўнага спецыяліста ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Мінкультуры Юрыя Барысюка, 63 помнікі нікім не выкарыстоўваюцца, а палова з іх нават не мае дакументаў на права ўласнасці. Паўсталі пытанне тэрміновага навядзення парадку ў ахоўным спісе і пошуку інвестараў.

У выніку загадчыца сектарам згаданага Упраўлення Мінкультуры Наталля Хвір паведаміла пра фармаванне спісу з 31 аб'екта, якія знаходзяцца ў нездавальняючым становішчы і будуць перададзены новым уласнікам для рэстаўрацыі. Паралельна інвестарам, у тым ліку і замежным, дaeцца магчымасць набыцца помніка за сімвалічны кошт, нават за адну базавую велічыню — 35 тысяч беларускіх рублёў. Пры ўмове, што сядзіба будзе адрамантавана або адрестаўравана і захавае аўтэнтычнасць. Законапраект, падрыхтаваны Міністэрствам спорту і турызму, забяспечыць права інвестара на доўгатэрміновую арэнду замельнага ўчастка з набытым помнікам. Тэрмін можа скласці саме меншае 50 гадоў, або 99 гадоў, як у Літве.

У спіс Мінкультуры трапляюць палац Чацвярцінскіх XIX стагоддзя ў вёсцы Жалудок Шчучынскага раёна Брасцкай вобласці, сядзібна-парковы комплекс у

Гіне выдатны ансамбль італьянскага архітэктара Джузепе Сака, збудаваны ў 1779 годзе ў Свяцку ў 20 кіламетрах ад Гродна. Палац Валовічаў з 2005 года зняты з балансу медычнай установы, ён пачаў руйнаваніем, пазбавіўшися ліўневай сістэмы адводу вады. Рамонт, які патрабаваў некалькі мільёнаў беларускіх рублёў, зараз, па ацэнцы гісторыка Андрэя Вашкевіча, Андрэя Чарнякевіча, Юрэя Гардзеева, Ігара Лапехі і Алеся Смаленчука, выльеца ў сотні тысяч долараў — з неабходнасцю прасушкі і ўмацавання сцен. Ні спробы выставіць палац на аукцыён, ні перадаць яго на баланс Нацбанку з прыстасаваннем пад гасціны замак, плёну не дадаць: задача яго рэстаўрацыі зацішне сур'ёзна.

Магчыма, больш пашанцуе палацу ў Жалудку, колішній вялікакняжацкай маёmacці, потым уладанню Сапегаў, Тызенгаўзаў і Чацвярцінскіх. Шыкоўны неа-

ваўся. Больш за тое, наяўнасць у касцёле Ушэсця ў Жалудку фамільнага склепу Тызенгаўзаў з пахаваннем знакамітага кіраўніка каралеўскіх мануфактур пры Станіславе Аўгусте Панятоўскім, надворнага падскарбія ВКЛ Антонія Тызенгаўза — дадатковы аргумент для пераўтварэння мясця ў кропку на карце папулярных турыстычных маршрутаў у будучыні. І тое, што палац сёння зрабіўшися месцам здымак першай на «Беларусьфільм» стужкі жахаў «Масакра» рэжысёра Андрэя Кудзіненкі, аўтара культавай стужкі неафіцыйнага беларускага кіно «Акупацыя. Містэрыі», — дадатковы шанс вяртання гісторычнай сядзібы да новага жыцця.

Ці адродзяцца палацы? Будзем спадзявацца, што новыя павевы ў дзейнасці Мінкультуры пераводзяць вырашэнне наспелага пытання ў рэчышча практичнай дзейнасці.

КАМУНИКАТ.ORG запрашае да супрацоўніцтва беларускіх аўтараў, выдавецтвы і рэдакцыі!

Інтэрнэт-бібліятэка Камунікат.org узникла ў 2000 годзе як прыватная ініцыятыва і стваралася на грамадскіх пачатках. З часам сіплы збор публікацый перарос у буйную бібліятэку, якая сёння з'яўляецца адной з найбольш папулярных бібліятэк у сецыі.

Камунікат.org — праект беларускага гісторычнага таварыства ў Беластоку — супрацоўнічае з рэдакцыямі многіх перыядычных выданняў Беларусі і замежжа, з выдавецтвамі і аўтарамі, з навукоўцамі і даследчыкамі, з творцамі розных напрамкаў мастацтва. Па адрасу www.kamunikat.org вы знойдзеце публікацыі як класікай беларускай літаратуры, так і маладым пачынаючым аўтараў. Багатыя зборы гісторычнай літаратуры і кніг, недаступных у традыцыйных бібліятэках Беларусі, робяць Камунікат.org крыніцай інформацыі для студэнтаў і навукоўцаў.

Тут можна таксама пазнаёміцца з навінкамі друку розных краінаў свету — усё, што выдаецца беларусамі і пра беларусаў, навуковыя даследаванні, слоўнікі, метадычныя дапаможнікі, матэрыялы, якія маюць сувязь з беларускасцю ва ўсіх яе прайавах, — усё гэта знойдзеце на старонках інтэрнэт-бібліятэкі Камунікат.org

Камунікат.org у рамках праекту «Беларускія аўтары» дае таксама магчымасць ствараць персанальныя сайты беларускіх пісьменнікаў, публіцыстаў і даследчыкаў, якіх кнігі знаходзяцца ў рэсурсах бібліятэкі.

Нядыўна ўзорам праекту «Беларускія аўтары» распачаў працу новы праект — «Беларускія выдаўцы і выдавецтвы». Тут ствараюцца інтарнэт-сайты з інфармацыяй пра асобнія беларускія выдавецтвы і выдаўцы. На сайтах таксама з'яўляецца інфармацыя пра кнігі, надрукаваныя гэтымі выдавецтвамі, якія знаходзяцца ў рэсурсах Камунікат.org

Проект «Беларускія выдаўцы і выдавецтвы» дае магчымасць больш лёгка вандраваць па зборах Беларускай інтэрнэт-бібліятэкі Камунікат.org ды знаёміцца з навінкамі друку ды напрамкамі дзейнасці асобных выдавецтваў.

У планах чарговы праект — «Выдавецкі серыі».

Каб пабываць у гэтай бібліятэцы, не трэба выходзіць з дому — дастаткова ўключыць камп'ютар, не трэба чакац у чарзе па кнігі — яны даступныя ўсёй час, не трэба плаціць за абнэмент — карыстанне бібліятэкі бясплатнае.

ЗАХОДЗЬЦЕ І КАРЫСТАЙЦЕ, КАЛІ ЛАСКА. ЗАПРАШАЕМ!

Кантакт: kamunikat@kamunikat.org

